

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Кораци историје као темељи одрживости

Насељавање области која обухвата територију данашње општине Горњи Милановац, било је у великој мери засновано на рудним богатством планине Рудник и његовом експлоатацијом, која се бележи још у периоду неолита - локалитет *Прљуша-Мали Штурац*.

Славу великог рударског центра у средњовековној Србији, Рудник стиче већ крајем XIII века. Рудник је уживао статус једног од најзначајнијих привредних средишта српске државе, који је потврђен отварањем ковнице новца. Кроз рудничку област пролазила је значајна саобраћајница која је повезивала Саву и Дунав са привредним средиштима на југу.

У време Првог и Другог српског устанка **Рудник**, као седиште рудничке нахије и изузетно важан устанички центар био је тешко разорен, па се стога, по ослобођењу, указала потреба за премештањем нахијског седишта.

За нов центар, одређена је варошица **Брусница** која је у то време имала тридесет домова, школу, цркву (1837) и мезулану (1839). Брусница је као насеље имала неповољан географски положај, што је онемогућавало њен даљи развој и ширење, па је нова варош основана у Дивљем пољу, покрај реке Деспотовице.

Нова варош је основана 1853. указом кнеза Александра Карађорђевића. Варош је названа **Деспотовица**, а кнез Милош јој је 1859. променио име у **Горњи Милановац**. Један је од ретких градова у Србији чији су положај, изградња и развој плански одређени. Терен на коме ће бити подигнуто насеље подробно је испитан, а бечки урбанисти на челу са инжењером Кламником израдили су урбанистички план, према коме су улице трасиране правцем исток-запад, север-југ и секу се под правим углом.

Дуго очекивано *отварање града* омогућило је пуштање у рад **пруге уског колосека** (1922), која је Горњи Милановац повезала са Чачком и Београдом. Почине изнова развој пољопривреде, занатства и трговине, нарочито пољопривредним производима, који су се захваљујући железничком транспорту и бољем пласману налазили и на пијацама Италије, Грчке и Немачке, нарочито шљиве и пекмез.

Некада пругом уског колосека а данас са реализацијом будуће трасе **европског коридора Е 763** стварају се могућности за поновно оживљавање привредног развоја општине, који у великој мери зависи од функционалног успостављања полицентричног развоја општине који ће бити базиран на афирмацији постојећих и нових привредних и туристичких потенцијала у складу са различитим видовима могућих привредних и туристичких делатности на територији читаве општине.

Правни основ

Према Закону о локалној самоуправи ("Сл.гласник РС" бр.129/07), Закону о територијалној организацији Републике Србије ("Сл.гласник РС" бр.129/07) Општина Горњи Милановац је територијална јединица локалне самоуправе коју чини 64 насељена места, са седиштем у насељеном месту Горњи Милановац. Просторни план општине Горњи Милановац (у даљем тексту: Просторни план) представља основни плански документ за управљање и усмеравање дугорочног одрживог развоја локалне заједнице, коришћења, заштите, организације и уређења простора општине и њених природних и створених ресурса. Овим планом се разрађују основна развојна опредељења и смернице утврђене Просторним планом Републике Србије, Стратегијом одрживог развоја општине Горњи Милановац, и другим националним, регионалним и локалним развојним документима.

Правни основ израде Просторног плана општине Горњи Милановац је Закон о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", бр. 72/09, 81/09 - испр., 64/10-одлука УС и 24/11) члан 19. којим је прописано да се просторни план јединице локалне самоуправе доноси за територију јединице локалне самоуправе и одређује смернице за развој делатности и намену површина, као и услове за одрживи и равномерни развој на овој територији. Доношење Просторног плана је у надлежности Скупштине општине Горњи Милановац (чл. 35 Закона о планирању и изградњи). **Плански основ израде Просторног плана** општине Горњи Милановац је Просторни план Републике Србије од 2010 до 2020 године ("Службени гласник РС", број 88/2010). **Одлуку о изради Просторног плана**, донела је Скупштина општине Горњи Милановац на седници одржаној 9. новембра 2009. године (одлука објављена у "Службеном гласнику општине Горњи Милановац" бр.23 од 9. новембра 2009. године). **Плански хоризонт** Просторног плана општине Горњи Милановац је 2025. година. **Садржина Просторног плана** општине је одређена члановима 20 и 29-32 Закона о планирању и изградњи, као и члановима 6-10, 47, 48 и 50 Правилника о садржини, начину и поступку израде планских докумената ("Службени гласник РС" бр. 31/2010, 69/2010 и 16/2011). Просторни план општине Горњи Милановац припремљен је на основу прихваћене прве фазе израде Просторног плана – Концепта Просторног плана општине Горњи Милановац од стране Комисије за планове општине Горњи Милановац. **Извештај о стратешкој процени утицаја ППО Горњи Милановац на животну средину** је саставни део Просторног плана.

Податке и услове за израду плана дала су надлежна предузећа и организације: ЕМС : ЈП Електромрежа Србије, Београд ; "Телеком Србија", Дирекција за технику, Београд; "Телеком Србија", Извршна дирекција регије Чачак ; ЈП ПТТ саобраћаја "Србија" РЈПС Горњи Милановац ; Привредно друштво за дистрибуцију електричне енергије, Електродистрибуција Чачак ; Теленор, доо, Београд ; ЈП Путеви Србије, Београд ; ЈП Железнице Србије, Београд ; ЈП Водопривредно предузеће "Србијаводе" Београд, Водопривредни центар Ниш ; Републички сеизмолошки завод ; Републички хидрометеоролошки завод, Београд; хидрометеоролошки услови за израду ППОГМ ; РС Министарство одбране-Сектор за материјалне ресурсе, Београд; РС Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде-Републичка дирекција за воде ; Завод за заштиту природе Србије, Београд ; Завод за заштиту споменика културе Краљево; ЈКП Горњи Милановац.; РГЗ Катастар Горњи Милановац
За потребе израде Плана коришћене су :
Ортофото подлоге и топографске карте размере 1:50 000.

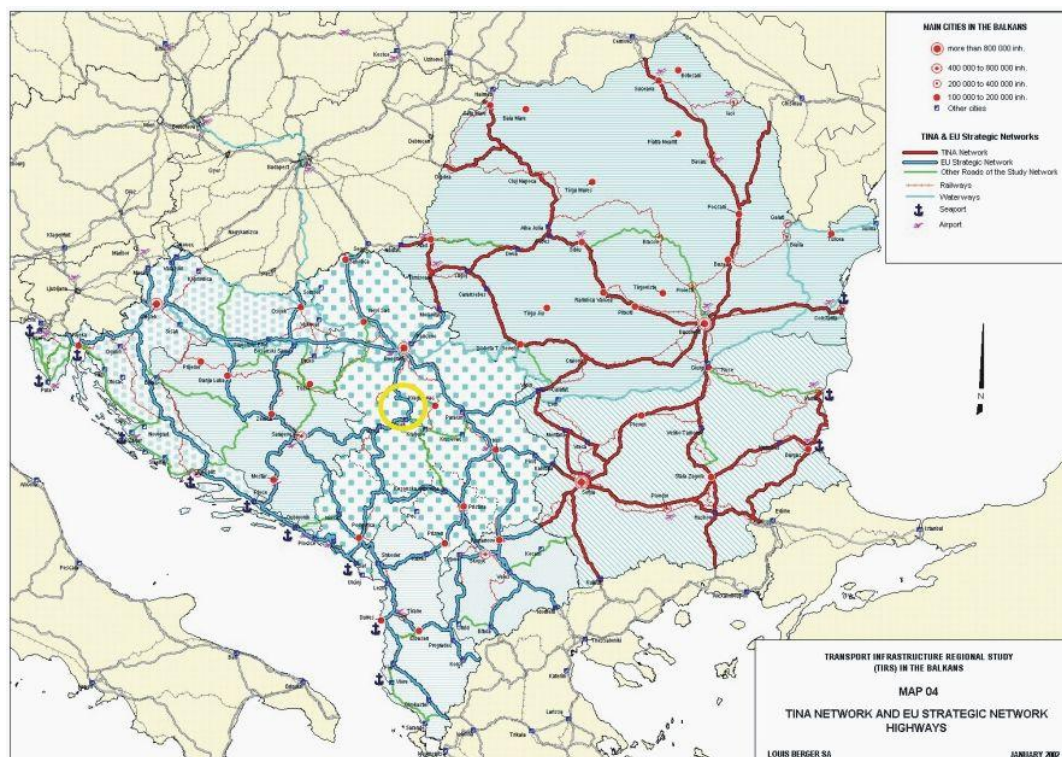
I ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ ЗА ИЗРАДУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

1. ОБУХВАТ И ОПИС ГРАНИЦА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Саобраћајно-географски положај, саобраћајна повезаност и доступност су међу најважнијим предусловима укупног развоја привреде и туризма на подручју општине Горњи Милановац. Истовремено, развој туризма условљен је међународним геопрометним положајем Београда и Србије.

Транзитни туристички токови из Средње и Западне Европе усмеравају се преко Београда према Моравском и Ибарском туристичком правцу. Ибарским правцем се од Београда усмерава међународни и домаћи туристички промет преко Горњег Милановца до Чачка и даље на Ибарски и Златиборски правац.

Планирани инфраструктурни коридор Београд-Јужни Јадран, представља могућност квалитетнијег повезивања саобраћајног коридора Х (Салзбург - Загреб - Београд - Ниш - Скопље - Солун) и његовог крака Хб (Будимпешта - Нови Сад - Београд) са Јадранским приобаљем, односно луком Бар као значајним робно-транспортним центром у коме се сустичу друмски, железнички и поморски саобраћајни системи. Реализацијом планираног пута привући ће корисници са подручја средње, североисточне и источне Европе. Тиме се стварају могућности да се општина Горњи Милановац путем савремених Европских Е путних праваца путем истих функционално и инфраструктурно повеже са мрежом европских регија.

Слика 1 : Мапа планиране стратешке мреже аутопутева у ЕУ-Балкан

Извор података : Transport Infrastructure Regional Study (TIRS)

Дестинације од 120 до 130 км од Београда су најважнија тржишна предност јер је то дистанца у зони дневних и викенд излета, а брдско-планински предели Рудника, Сувобора и Такова, такоде представљају прву, најближу рекреативно боравишну зону Београда за разне облике рекреативног и спортског туристичког боравка. Друга предност саобраћајног и туристичког положаја проистиче из развијене путне мреже, где територију општине пресеца врло прометни магистрални пут и солидна мрежа регионалних и локалних асфалтних путева који се ослањају на главни пут.

Граница општине Горњи Милановац дефинисана је границама одговарајућих катастарских општина (чије су границе и површине утврђене у периоду успостављања земљишног катастра у Србији) и које обухвата административно подручје Града Горњег Милановца, које чине атари катастарске општине и обухвата 63 насеље, са укупно 47.641 становника који живе на укупној територији општине од 83.613ha 43ага 73m²

Територија општине Горњи Милановац налази се у југозападном делу Шумадије. У морфолошком смислу општина представља углавном јужну подгорину Ваљевских планина. Највећи део општине је смештен у сливу Дичине (слив Западне Мораве), а мањи делови припадају сливовима Груже на југоистоку и Качера на северу (слив Колубаре). Гребеном Рудник-Суворор општина је раздељена на мањи северни и знатно већи јужни део, а гребеном Рудник-Вујан на већи западни и мањи источни део. Подгорински простор Рудника, Сувобора, Маље- на и Вујна познат је као таковски крај, који је у 19. веку припадао Рудничкој нахији

Општина Горњи Милановац граничи се са општинама Аранђеловац, Топола, Крагујевац, Кнић, Чачак, Пожега, Мионица и Љиг. У административном погледу општина припада Моравичком округу са центром у Чачку.

Слика 2: Границе суседних општина

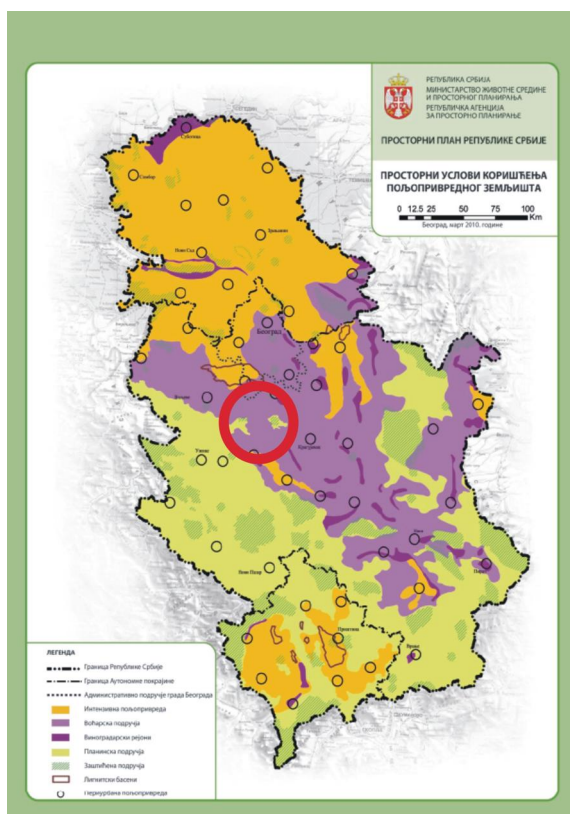
2. ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА ВИШЕГ РЕДА И ДРУГИХ ДОКУМЕНАТА

ПРОСТОРНИ ПЛАН РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ од 2010. до 2020. године

("Сл.гласник РС" бр. 88/2010)

-повећање конкурентности пољопривредне производње: унапређивање људских ресурса, модернизација газдинстава, развој нових производа, процеса и технологија у производњи и преради пољопривредних производа, повећање квалитета производа, превенција и отклањање последица природних непогода, развој инфраструктуре и успостављање асоцијација произвођача;

- на брдовитим и другим теренима с традицијом у воћарској производњи треба подржавати искоришћавање местимичних погодности за развој органске производње, док је примена метода строго контролисаног прихрањивања и интегралне заштите нужни услов опстанка и даљег развоја воћарства уопште, у спрези с усвајањем савремених стандарда квалитета у преради и пласману, унапређивањем маркетинга и оснивањем произвођачких асоцијација;

Слика 3: Извод из ППРС услови коришћења пољопривредног земљишта

Извор података :ППРС

Поглавље 10.1. КОРИШЋЕЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА стр.69 ,стр.70

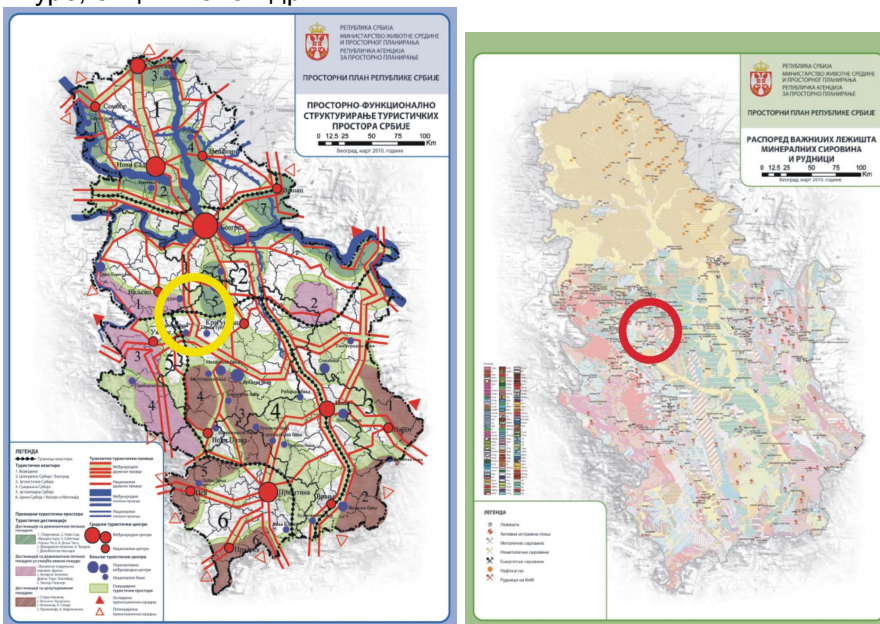
Средишња рурална подручја - Поморавље и Шумадија

Ова подручја обухватају околину урбаних центара и већих градова као што су Крагујевац, Чачак, Јагодина, Крушевац, као и околину Ниша, Лесковца и Врања. Њихов развој је највећим делом условљен јаким везама са градом и различитим формама рурално-урбане комплементарности, анајчешће је то присуство различитих пољопривредних и других економских активности које сугенерално лоциране у близини урбаних центара и које карактеришу везе са урбаним системом упродуизводном и социјалном смислу. Ова подручја су традиционално зависна од пољопривреде и њој сродних делатности, али је присутно повећање учешћа непољопривредних активности, као што су индустрија, рурални туризам и услужне делатности.

Најзначајније подручје у Републици Србији за руду олова и цинка јесте копаоничка металогенетска зона, где лежишта формирају кичму металуршког комплекса Трепча: Стари трг, Бело брдо, Ново брдо, Ајвалија итд. Тренутно су у експлоатацији Рудник, Грот Врање, Велики Мајдан, Љубовија.

Издвајање тоuring туристичких праваца обухвата:

- међународне правце у коридорима аутопутева и осталих европских путева (Е75, Е80, Е70, Е763 и др.), а национални у коридорима осталих путева првог реда.
- У оквиру путних коридора и њихове гравитације налазе се путеви / стазе културе, бициклизма идр.

Слика 4:

Извод из ППРС Просторно–функционално структурирање туристичког простора

Слика 5: Извод из ППРС

Распоред лежишта минералних сировина

Извор података :ППРС

Поглавље 16. ОДРЖИВИ РУРАЛНИ РАЗВОЈ стр.161

Поглавље 18.3. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ РУДАРСТВА стр.194

Поглавље 18.5. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ТУРИЗМА И ОДНОС ПРЕМА ЗАШТИТИ стр.201

У зависности од динамике превазилажења развојних ограничења у друштву као целини, зависиће и стварање услова за развој путног саобраћаја и путне инфраструктуре. Опредељеност надлежних институција и државних органа, ка унапређењу путног саобраћаја и путне инфраструктуре, у дужем периоду, огледаће се кроз поштовање стратешких приоритета утврђених у складу са концепцијом просторног развоја Србије и оперативним циљевима.

Стратешки приоритети (пројекти) са периодом реализације до 2014.године:

- активности на државном путу I реда, (изградња аутопута, Е-763) део руте 4 (SEETO): Београд – Чачак – Пожега - Ариље - Ивањица - Сјеница (Дуга пољана) - Бољаре (граница са Црном Гором);

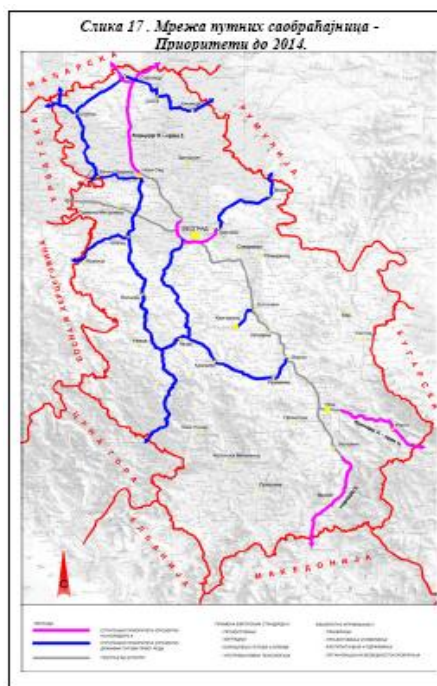
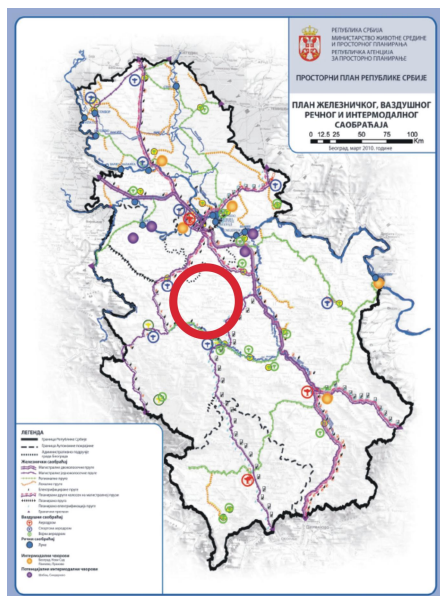
Допуна железничке мреже - за већи степен интегрисаности простора и веће саобраћајно и економско повезивање региона као предуслов равномернијег развоја, за квалитетније функционисање железнице и већу доступност корисницима, железничку мрежу Србије потребно је допуњавати-ширити, а приоритет су следеће нове пруге:

- Младеновац – Аранђеловац – Топола - Г.Милановац - Чачак

Допуна мреже новим пругама биће усклађивана са потребама и плановима развоја региона и градова, уз израду одговарајуће документације за дефинисање коридора.

Слика 6:

Извод из ППРС План железничког саобраћаја

Слика 7: Извод из ППРС Мрежа путних саобраћајница приоритети до 2014

Као природетни стратешки путни правац преко којег се остварују везе са Црном Гором , планирана је изградња аутопута Београд-Јужни Јадран;

Извор података :ППРС

Поглавље 19.2. ПУТНА МРЕЖА И ОБЈЕКТИ стр.208

Поглавље 19.3. ЖЕЛЕЗНИЧКА МРЕЖА И ОБЈЕКТИ стр.213.

Поглавље 23. ФУНКЦИОНАЛНЕ ВЕЗЕ СА ШИРИМ ОКРУЖЕЊЕМ стр.265

**Просторни план подручја инфраструктурног коридора
Београд-Јужни Јадран, деоница Београд-Пожега**

Подручје обухваћено овим планом припада појасу интензивног развоја, са развијеним индустријским центрима. Основна погодност за развој је већи број индустријских, односно урбаних центара сложене структуре, са технолошки релативно добро развијеном индустријом, научно истраживачким и развојним институцијама, кадром и индустријском традицијом, изграним производним капацитетима и инфраструктуром, мену којима доминирају Београд, Горњи Милановац и Чачак.

Уочавају се општине са изразитом доминацијом индустрије у формирању националног дохотка, као што су: Горњи Милановац, Лазаревац и Чачак. Општине у којима доминира пољопривреда у структури формирања националног дохотка су: Уб, Љиг, Лучани, Пожега и Лајковац.

Изградња инфраструктурног коридора ће утицати и на развој пољопривреде јер ће омогућити подизање саобраћајне доступности као и нивоа комуналне и опремљености јавним службама и укупне уређености (грађевинске, амбијенталне и др.) села.

Развој пољопривредне производње уз уважавање компаративних предности појединих делова посматраног подручја захтева укрупњавање поседа, промене у власничкој и институционалној структури, развој тржишта и тржишних механизма, рурални развој и заштиту животне средине. Основна ограничења пољопривредне производње су уситњеност поседа, незавршена власничка трансформација, проблеми у приступу тржишту, низак ниво инвестиција што условљава лошу техничку опремљеност, у неким деловима чак и недостатак радне снаге.

Рурална насеља припадају разбијеном типу брдско-планинских подручја.

У развојном погледу подручјем доминирају два јака центра на релативно малом одстојању, Чачак и Пожега (практично ова два центра, са Ужицем формирају, делимично разунену, заједничку урбану, привредну и функционалну целину).

Планира се:

- 1) развој узгоја и производње воћа (нарочито аутохтоних сорти јабука, шљива, малина, купина) и производа од воћа (тржишна афирмација производа - сокова, сушеног воћа, шљивовице и других традиционалних производа);
- 2) интензивирање производње, и маркетиншког пласмана аутентичних и традиционалних производа од меса и млека (тржишна афирмација производа - пршуте, кајмака, сира итд.);
- 3) развој локалне откупне мреже шумског воћа, лековитог биља и печурака као и погона за прераду и дистрибуцију.

Извор података : ППИК Београд-Јужни Јадран, деоница Београд-Пожега

Поглавље4. Просторни развој и уређење руралних подручја

Поглавље 5.1. Правци развоја индустрије на подручју инфраструктурног коридора

Поглавље5.2. Правци развоја пољопривреде на подручју инфраструктурног коридора

3. ИЗВОД ИЗ ТЕКСТУАЛНОГ ДЕЛА УСВОЈЕНОГ КОНЦЕПТА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

3.1 ОЦЕНА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА СИНТЕЗНОМ SWOT АНАЛИЗОМ

3.1.1. ПРИРОДНИ СИСТЕМИ И РЕСУРСИ

Подручје општине Горњи Милановац налази се у југозападном делу Шумадије. Са североистока и истока граничи се са општинама Аранђеловац, Топола, Крагујевац и Кнић. Са северозапада и севера граничи се са општинама Љиг и Мионица, а са западне стране са општином Пожега. Јужна суседна општина је општина Чачак. Цело подручје је смештено у оквиру планинских масива различитог порекла, док централни део великог пространства на нижим надморским висинама чини прелаз између околних громадних веначних планина.

Подручје општине Горњи Милановац припада пределу највиших шумадијских планина. Нижи део терена заузима централни део општине. Најниже тачке терена су на северу у долини Драгобиља – 233мнв, на југу у долини Деспотовице – 258мнв. И општински центар је лоциран у нижем делу терена са просечном надморском висином од 329мнв. Поред централног дела општине, нижих терена има и у долинама Каменице – на подручју атара села Прањани, Срезојевци и Леушићи.

Највиша кота општине, а уједно и Шумадије је Цвијићев врх (раније Велики Штурац) – 1132м. На Руднику се налазе још неколико врхова – Средњи и Мали Штурац, Јавор, вулканска купа Острвица – 748м. На јужној и и југоисточној страни, највише коте су врхови: Вујна (856м), Јешевца (Црни врх – 902м) и Треска (763м). Глобално, у општини Горњи Милановац повезаних терена (са дужном експозицијом) има 8600ха или 10,3%. То су терени без ограничења како за градњу тако и за пољопривреду – присојне стране терена. Неповољних терена има знатно мање – 4500ха или 5,4%, они су неповољни за градњу, а с обзиром да су то осојне стране (северна експозиција) не одговарају ни пољопривредној производњи. Условно повољних терена (југоисточне, југозападне, западне и источне експозиције) има највише- 51100ха или 61,2% Знатна површина припада и условно неповољним експозицијама (северозападним и североисточним) са 19400ха или 23,1%. Јачим процесима ерозије (ексцесивна, јака и средња), захваћено је 62,2% површине подручја или 51955ха. То су углавном подручја на већим надморским висинама, стрмим и огољеним теренима. На преосталих 31558ха констатовани су процеси слабије ерозије. Брдска букова шума има широк ареал јер се јавља на висинама од 480 до 1130мнв. Високе букове шуме јављају се на Руднику, Вујку и Равној Гори. Мешовите букове шуме, представљају биоценозо јавора, бреста, млеча, белог јасена, граба, липе, жбуна леске и букве. Шума китњака, шума храста и цера, распрострању се до горње границе од 600-700мнв, а ређе и на вишој висини (јужна експозиција). Мешовите шуме храста китњака представљају биљну заједницу са белим и црним јасеном, црним грабом, млечом и од жбунова: глогом, трником и леском. Ове шуме заузимају 11/4 површине.

На територије општине постоје и други локалитети рудних налазишта који нису довољно испитани. Руда антимонона и живе има у околини Такова. Пирит (руда гвожђа) јавља се у српентину на потезу Семедраж – Таково. Цинабарит – руда живе, откривен је на Каменој коси, између Осоја и Смрдан потока, и у веома малој количини у Семедражу. У Сувобарском серпентинском масиву откривене су незнатне количине бромита. Појава никла констатована је западно од Горњег Милановца. Манган је откривен у селу Дренови, док магнезита има на преко 15 локалитета у селима Прањани, Срезојевци, Леушићи, Теочин, Дренова и Шаран. Налазишта талка су у селима Г. Бањани и Дружетићи и у експлоатацији су.

Мрежа неколико већих и многобројних мањих токова чини сливно подручје веома разуђено, мада не и довољно богато водом, јер је геолошка подлога неповољна, тако да су подземне воде веома оскудне. Серпентини и шкриљци који преовлађују на подручју општине Горњи Милановац, не представљају погодну средину за акумулирање подземних вода. Кречњачке површине су заступљене дуж североисточног и југоисточног дела општине, што је зона у којој се стварају издани подземне воде, чијим врелима и изворима настају и напајају се скоро сви површински токови овог подручја.

У Савинцу постоји хипотермални Савина или Светине, са $Q=10 \text{ l/s}$ и $T=20^{\circ}\text{C}$. Вода је сумпоровита, силицијумава, борна и радиоактивна. Диспозиција целог терена према југу, условила је да већина површинских токова са подручја општине отиче у том смеру. Због тога 77% површине општине или 642 km^2 припада сливу Западне Мораве, а 23% сливу Саве.

3.1.2. СТАНОВНИШТВО, МРЕЖА НАСЕЉА И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ СТАНОВНИШТВО

У административно-територијалном погледу, општина Горњи Милановац улази у састав Моравичког округа, заједно са Ивањицом, Лучанима и Чачком који је уједно и центар округа.

Посматрано у односу на цео Моравички округ, Горњи Милановац је друга по величини општина на територији округа, заузима 28% укупне територије округа, прецизније 836 km^2 .

Општина Горњи Милановац заузима површину од 836 km^2 и према последњем попису становништва, који је рађен 2002. године, у општини живи 47.641 становника.

Табела 1. стопе раста , густине насељености и природног прираштаја

Подручје	стопа раста становништва, у % (за период 1991-2002)	густина насељености (попис из 2002.)	густина насељености (процена стања 30.6.2007.)	просечан годишњи прираст становништва (на 1000 становника, за период 1991-2002)
Република Србија	-0,10	84	84	-1,0
Централна Србија	-0,24	97	96	-2,4
Моравички округ	-0,13	75	72	-1,3
Горњи Милановац	-0,32	57	55	-3,2
Ивањица	-0,24	33	31	-2,4
Лучани	-0,82	54	50	-8,2
Чачак	0,13	184	183	1,3

За посматрани период, **просечна годишња стопа раста** становништва је наегативна за шест анализираних подручја, где спада и Горњи Милановац, изузев Град Чачак, што указује на присуство проблема депопулације. Фактори који остварују утицај на демографска кретања су: стопа наталитета и морталитета, стопа миграције, као и степен демографске старости јединице посматрања. У односу на остала подручја за које је овај тип индикатора утврђен, Општина Горњи Милановац је према стопи раста становништва, после општине Лучани, друга територијална целина која бележи изнадпросечну негативну вредност. Од 63 насеља, колико их има на територији општине Горњи Милановац, 56 насеља је погођно депопулацијом, док 8 насеља има позитивну стопу раста становништва – Брђани, Велереч, Враћешница, Клатичево, Неваде, Сврачковци, Шарани и сам општински центар - Горњи Милановац. Поред тога што Општину карактерише негативан природан прираштај (2008. године -6,4 ‰), присутна је и неповољна старосна структура становништва, као и негативна стопа миграције, што додатно отежава реализацију напора у остваривању прогресивних стопа привредног раста овог подручја. То наводи на закључак да је будући ниво социо-економског развоја општине у великој мери завистан од даљег демографског развоја општине. **Густина насељености** становништва указује на територијални распоред становништва. Површина општине Горњи Милановац је 836 км², са 57 становника на 1 км², по попису 2002. године. Просторни распоред становништва општине иде у прилог градском подручју, пошто у градском насељу живи 50,3% становника општине, али се ова тенденција наставља, као последица све израженијих трендова миграције сеоског становништва у градско језгро општине, и друге веће регионалне центре окружења, услед већих потенцијала за квалитетнији стандард живота у тим срединама.

Извор податка –Упоредни преглед броја становника - РЗС Београд У међупописном периоду од 11 година (1991.-2002. година), запажа се смањење броја становника ни нивоу општине за 1.727 становника, по методологији пописа 2002. године, по којој су изостављена лица са боравком дужим од годину дана у иностранству.

За разлику од општине, градско насеље Горњи Милановац, у међупописном периоду 1991.-2002. година, бележи пораст броја становника за 1.912 становника.Очигледно број становника на територији општине се смањује, док се у општинском центру-Горњем Милановцу, благо увећава. Управо, наведени подаци физички одражавају процесе које су описиване као широко распрострањене развојне појаве. У општинском центру Горњем Милановцу, отворана су нова радна места у ванпољопривредним делатностима, отворане су нове основне и средње школе, установе дечје, социјалне и здравствене заштите што је све заједно утицало да се младо, репродуктивно, становништво настањује у Горњем Милановцу.

На територији општине Горњи Милановац, највише има насеља до 200 становника 21 насеља, од 200 до 400 становника – 19 насеља, од 400 до 1000 -19 насеља, а преко 1000 само 4, рачунајући градски центар Горњи Милановац, што се детаљније може сагледати у наредној табели.

Табела2.Насеља према броју становника

Групе насеља према броју становника	Попис 2002.г.	
	Број насеља	Број становника
до 200	21	2.667
од 200 до 400	19	5.654
од 400 до 1000	19	10.619
преко 1000	4	28.701

Табела 3. Укупан број становника

Р. бр	Подручје	Укупан број становника							
		по методологији ранијих пописа				по мет.поп.2002г.		индекси броја ста.	
		1971.г	1981.г.	1991.г.	2002.г.	1991.г.	2002.г.	ран. поп. 02/91	мет.2002 02/91
	Општина Горњи Милановац	48.420	50.651	50.087	48.446	49.368	47.641	96,7	96,5
1.	Бело Поље	368	351	314	256	314	256	81,5	81,5
2.	Бершићи	561	488	417	363	399	351	87,1	88,0
3.	Богданица	546	459	372	321	369	312	86,3	84,6
4.	Бољковци	1.001	898	631	495	616	489	78,4	79,4
5.	Брајићи	202	154	100	65	100	65	65,0	65,0
6.	Брђани	1.525	1.440	1.217	1.259	1.213	1.227	103,5	101,2
7.	Брезна	421	376	287	222	273	209	77,4	76,6
8.	Брезовица	191	158	144	127	144	126	88,2	87,5
9.	Брусница	1.056	613	667	674	663	650	101,0	98,0
10.	Варница	324	264	203	156	201	154	76,8	76,6
11.	Велереч	687	481	565	611	562	599	108,1	106,6
12.	Враћевшница	133	151	117	153	115	150	130,8	130,4
13.	Врчани	637	586	484	383	484	383	79,1	79,1
14.	Гојна Гора	1.243	1.084	900	744	890	735	82,7	82,6
15.	Горња Врбава	248	223	199	147	195	145	73,9	74,4
16.	Горња Црнућа	483	413	319	239	318	239	74,9	75,2
17.	Горњи Бањани	332	324	276	232	272	227	84,1	83,5
18.	Горњи Бранетићи	1.037	942	770	589	743	578	76,5	77,8
19.	Горњи Милановац г.	10.972	17.791	22.432	24.425	22.070	23.982	108,9	108,7
20.	Грабовица	623	578	523	497	522	496	95,0	95,0
21.	Давидовица	265	201	151	91	145	91	60,3	62,8
22.	Доња Врбава	867	785	754	675	729	654	89,5	89,7
23.	Доња Црнућа	480	452	381	326	377	323	85,6	85,7
24.	Доњи Бранетићи	313	273	218	136	218	134	62,4	61,5
25.	Драгољ	726	613	512	364	510	364	71,1	71,4
26.	Дренова	587	504	373	267	372	264	71,6	71,0
27.	Дружетићи	1.220	1.041	866	714	864	703	82,4	81,4
28.	Заграђе	878	808	616	500	610	493	81,2	80,8
29.	Јабланица	557	508	416	341	404	331	82,0	81,9
30.	Калиманићи	291	259	202	181	201	181	89,6	90,0
31.	Каменица	65	64	43	37	42	37	86,0	88,1
32.	Клатичево	323	314	280	284	278	281	101,4	101,1
33.	Коштунићи	1.098	932	756	664	751	660	87,8	87,9
34.	Крива Река	367	299	187	102	167	102	54,5	61,1
35.	Леушићи	312	283	185	177	177	162	95,7	91,5
36.	Липовац	464	399	371	304	371	304	81,9	81,9
37.	Лозањ	597	563	441	343	441	340	77,8	77,1
38.	Лочевци	168	132	94	91	93	90	96,8	96,8
39.	Луњевица	684	555	541	524	535	512	96,9	95,7
40.	Љеваја	197	175	145	120	142	115	82,8	81,0
41.	Љутовница	310	251	238	190	238	190	79,8	79,8
42.	Мајдан	886	784	597	516	595	513	86,4	86,2
43.	Мутањ	242	169	131	104	128	104	79,4	81,3
44.	Накучани	248	206	142	123	142	123	86,6	86,6
45.	Неваде	514	396	504	555	496	549	110,1	110,7
46.	Озрем	654	533	426	344	421	343	80,8	81,5
47.	Полом	489	427	355	275	355	275	77,5	77,5
48.	Прањани	2.680	2.309	2.009	1.811	1.986	1.786	90,1	89,9
49.	Прњавор	174	153	166	108	160	107	65,1	66,9
50.	Релинци	406	407	299	247	282	244	82,6	86,5
51.	Рудник	1.854	1.983	1.811	1.754	1.807	1.706	96,9	94,4
52.	Ручићи	384	323	205	146	199	144	71,2	72,4
53.	Сврачковци	546	535	487	491	486	491	100,8	101,0
54.	Семедраж	427	377	310	264	309	264	85,2	85,4
55.	Синошевићи	222	223	225	200	218	200	88,9	91,7
56.	Срезојевци	781	692	578	433	573	424	74,9	74,0
57.	Таково	636	620	541	498	538	493	92,1	91,6
58.	Теочин	1.081	980	771	690	771	690	89,5	89,5
59.	Трудељ	781	649	531	423	524	410	79,7	78,2
60.	Угриновци	823	716	574	484	571	480	84,3	84,1
62.	Церова	305	230	173	112	162	112	64,7	69,1
63.	Шарани	560	460	342	344	334	344	100,6	103,0
64.	Шилопај	368	294	203	135	183	135	66,5	73,8

Табела 4. Резиме базног периода

1. Демографски показатељи	
Укупан број становника по попису 2002.	47.641
Укупан број становника по попису 1991..	49.368
Укупа пад - стопа пада	-1.727
Природни прираштај - 2008.год.	-6,4‰
2. Индикатори демографске старости	
Просечна старост становништва	41,1
Млади до 20 година	21%
Млађи од 40 година	46,5%
Старији од 60 година и више	24,8%
Индекс старења	0,85
Стадијум демографске старости	VI стадијум - дубока демографска старост
3. Економска структура становништва	
Издржавано становништво	14.842 (31,1%)
Лица са личним примањима	9.682 (20,3%)
Активно становништво	23.069 (48,4)
Коефицијент економске зависности	106%
4. Образовна структура становништва	
Неписмено становништво	1.164 (2,8%)
Основно образовање	9.582 (23,5%)
Средње образовање	15.908 (39%)
Више образовање	1.338 (3,3%)
Високо образовање	1.677 (4,1%)
5. Домаћинства	
Укупан број домаћинстава	15.776
Просечна величина домаћинства	3,0
Домаћинства са газдинством	7.402 (47%)
Домаћинства без газдинства	8.374 (53%)

Прилике које не иду у прилог даљем социо-економском развоју општине односе се на демографске карактеристике подручја. Код укупног броја становника региструје се тенденција пада, што потврђује и висок негативан природни прираштај регистрован у периоду између последња два пописа становника. Такође, миграциони салдо се налази у негативној зони, првенствено као последица све већег одласка младих у веће регионалне центре Републике, а изражена је и значајна мобилност становништа из сеоских подручја у градско насеље. Са друге стране, старосна структура становништва је неповољнија, што се негативно одражава на обим радно активног становништва, а са тим и на очекиване економске перформансе целог подручја.

МРЕЖА НАСЕЉА

Мрежу статистички евидентираних насеља општине Горњи Милановац, разврстаних по правном критеријуму, чини 1 градско, које представља управно административни центар, и 62 насеља у категорији осталих.

Основне карактеристике су депопулација највећег броја насеља у категорији осталих на једној, и изражена концентрација у општинском центру на другој.

Основне тенденције промена популационе величине у периоду 1961-2002. године су :

- континуирано популационо уситњавање насеља у категорији осталих, прелазак насеља из популационо већих у мање величинске групе
- динамичан пораст броја насеља у популационо најмањим величинским групама
- опадање броја насеља у већим величинским групама
- негативне развојне тенденције просечне популационе величине насеља у величинским групама са највећим бројем насеља.

Рурална насеља и рурално становништво услед дугогодишње непромењености своје структуре које не иду у правцу у правцу прихватања тржишних принципа пословања које обухватају и неаграрне активности, не занемарујући улогу пољопривреде нису успела да превазиђу јаз у организацији продуктивности и другим интеракцијама између аграрних и неаграрних делатности. Из тих разлога потребно је успоставити функционално одрживу мрежу насеља ради њеног функционалног успостављања у планираном оквиру реализације.

Неравномеран размештај функција у оквиру општинске границе (моноцентрични) и неадекватна функционална организованост и повезаност насеља на подручју општине условили су да демографски токови, спрегнути са просторно - физичким, еколошким, социолошким, виталним итд. токовима битно утичу на смањење квалитета живота и стваралаштва на простору општине Горњи Милановац ван њеног центра .

Потенцијали и ограничења

Основни **потенцијали** уравнотеженог просторно-функционалног развоја општине су:

- повољан географски положај (недовољно валоризован) на коридору државних путева I реда и магистралне пруге;
- повољан географски и саобраћајни положај омогућује интегрално повезивање како самих насеља на територији општине, тако и успостављање међуопштинских и међурегионалних функцијских односа и веза са суседним центрима у окружењу.
- релативно развијена полифункционална структура популационо највећих насеља на подручју општине.
- Релативно добра дисперзија објеката јавно-социјалне инфраструктуре
- релативно повољна концентрација становништва и привредних активности у насељима дуж главних саобраћајних токова.
- иницирани процеси функционалне трансформације насеља, посебно дуж државних путева. Ова насеља повећавају број урбаног становништва, зону утицаја, а тиме и свој значај у мрежи насеља.
- могућност даљег развоја секундарног и терцијарног сектора делатности;
- локалне иницијативе и заинтересованост становништва за развој радно-привредних зона, пољопривреде, туризма, услужних делатности и објеката мале привреде;

Ограничења уравнотеженог просторно-функционалног развоја су:

- нерационално заузимање плодног пољопривредног земљишта, недефинисаност грађевинских подручја, велики број засеока што за последицу има недостатак одговарајуће као и нерационално и отежано решавање комуналне и саобраћајне инфраструктуре
- изражена депопулација, демографска уситњеност, неразвијена структура делатности у великом броју насеља, посебно у брдским деловима општине - високо учешће демографски малих и аграрних насеља
- нерационална употреба пољопривредног земљишта (уситњеност поседа) и недостатак хидро-мелиорационих система, представљају ограничење за интензивирање пољопривредне производње и изградњу објеката компатибилних овој врсти земљишта ради даље финализације пољопривредних производа (хладњаче, сушаре, магацини).
- лоше стање општинских путева
- недовољна опремљеност комуналном инфраструктуром: водопривреда, енергетика,
- непостојање санитарне депоније комуналног отпада, постројења за пречишћавање отпадних вода; одлагање отпада на за то непредвиђеним локацијама и др.

ЈАВНЕ СЛУЖБЕ ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ

Предшколско образовање и васпитање

На територији општине Горњи Милановац припремни предшколски програм реализује се како у свим објектима Дечје установе "Сунце", тако и при Основним школама у њихова 21 издвојена одељења.

У домену предшколског васпитања и образовања погодност је примена концепта интегрисане бриге о деци (нега, социјална и здравствена заштита, васпитање и образовање), бесплатан припремни програм годину дана пред полазак у школу, процес трансформације и прилагођавања мреже објеката и услуга предшколског васпитања и образовања потребама запослених родитеља и могућностима локалне заједнице, као и укључивања приватног сектора у пружање услуга. Могуће је увођење мобилних екипа дечјих установа, које би радиле са децом предшколског узраста (од 3 до 6 година) на руралном подручју у постојећим објектима (школе, адаптиране вишенаменске просторије дома културе или стамбеног објекта неког домаћинства).

Потенцијал за развој припремног предшколског образовања за децу јесте постојећа мрежа основних школа и издвојених одељења. Већа доступност припремног предшколског образовања може се остварити организовањем специјализованог и субвенционираног превоза на подручју општина, који би користила деца предшколског и основно-образовног узраста.

Ограничења:

Непостојање организованих облика рада за децу са посебним потребама.

Не постоји организован специјализован превоз предшколске деце и деце са посебним потребама

Основно образовање

На територији општине Горњи Милановац организује се у оквиру 7 основних школа у оквиру којих постоји 33 издвојена одељења.

Комплекси основних школа и површине објеката задовољавају потребе, неопходно је даље уређење и опремање објеката и комплекса.

Средње образовање организује се у 3 средње школе и то:

Гимназија "Таковски устанак" у Г. Милановцу;

Економско-трговачка школа "Књаз Милош" у Г. Милановцу и Техничка школа "Јован Жујовић" у Г. Милановцу.

Општина нема институцију високог школства.

Потенцијал представљају расположиви капацитети основних школа, посебно на сеоском подручју, могу да задовоље потребе предшколског образовања и неке од потреба неформалног образовања (образовање одраслих, итд).

Мрежа објеката основног образовања и васпитања омогућава висок ниво доступности, али дистрибуција школског простора не одговара потребама.

Потенцијал представља редефинисање и усклађивање образовних профила са структуром и потребама привреде на локалном и регионалном нивоу и нови начини финансирања уз повезивање са привредом.

Развој стручног образовања подразумева модернизовање опреме и наставних средстава и опремање школа потребним садржајима (специјалне наставне просторије, школске радионице, библиотеке и интернет учионице, трпезарије и ресторани, физкултурна сала, спортски терени и остале пратеће услуге).

Ограничење се огледа у суфициту школског простора на руралном подручју, и дефициту у општинском центру. Потребна је санација, модернизација и опремање. Евентуални вишак простора може се користити за рад других јавних служби, у првом реду за потребе дечје установе, здравствене заштите и културе. У већем броју потребно је уредити и опремити школска дворишта и спортске терене, а у осморазредним школама изградити физкултурне сале.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Служба опште медицине рада која се бави здравственом заштитом одраслог становништва, спроводи рад у здравственим станицама и здравственим амбулантама.

Здравствене станице се формирају за једно или више места удаљена 10км са најмање 5000 становника, а то су здравствене станице Прањани и Рудник. Здравствене амбулаите које раде су: Бершићи, Брђани, Бољковци, Шилопај, Враћевшница, Угриновци, Гојна Гора, Горњи Бранетићи, Каменица, Коштунићи, Горњи Бањани,

По раздвајању Здравственог центра Горњи Милановац и формирању Дома здравља и Болнице Горњи Милановац као два засебна субјекта, планирано је да се упркос овој чињеници настави тесна сарадња у области заједничког рада на унапређењу здравствене заштите. Ова сарадња биће остварена ангажовањем служби и учешћем у будућим заједничким програмима ова два субјекта.

Стоматолошка служба

Планови у наредном периоду засновани су на превентивној и инцидентној стоматолошкој патологији, броју становника у општини у Г. Милановац и броју запослених у Стоматолошкој служби.

Будућу активност треба базирати на доследном спровођењу мера примарне превенције са посебним акцентом на популационе категорије мале, предшколске и школске деце и трудница.

Потенцијали и ограничења

Мрежа установа и објеката примарне здравствене заштите је рационално организована тако да равномерно покрива територију плана. Потенцијал за повећање доступности услуга примарне здравствене заштите представља организовање мобилних здравствених екипа које би имале и едукативну и превентивну функцију. Већини објеката недостаје медицинска опрема и апарати, санитарски материјал, теренска и санитарска возила. Пружање квалитетне прехоспиталне хитне медицинске помоћи условљено је набавком санитарских возила, а за теренски рад на руралном подручју недостају теренска возила.

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Општина Горњи Милановац представља заједницу социјалне солидарности са развијеним услугама које се заснивају на сарадњи и партнерству, усмереним према потребама својих грађана. Програм рада Центра за социјални рад базира се на принципима и организацији која проистиче из његове делатности и законски прописаних оквира. Економска ситуација у Србији утиче на живот и рад људи, а услед економске кризе очекује се већи број корисника који ће се обратити Центру, у ком ће Центар настојати да мерама и облицима социјалне заштите помогне свим категоријама угроженог становништва, Центар за социјални рад за сада је једина институција социјалне заштите у Г.Милановцу. У плану је да се пројекат у наредној години прошири и на сеоско подручје (Прањане, Рудник, Таково, Бершиће и Мајдан). Сеоска старачка и самачка домаћинства нису у могућности да самостално задовоље своје основне животне потребе, те им је овакав вид помоћи од изузетног значаја. Једини извор прихода им је од пољопривреде којом се они, због старости и изнемоглости, не могу бавити.

Потенцијал у руралним подручјима јесте примена интегрисаних програма јавних функција (социјалне заштите, културе, образовања, здравствене заштите, управе, спорта и др.) у реконструисаним и адаптираним постојећим објектима јавне намене или домаћинства као вишенамених објеката (амбуланта, дневни центар, управа, библиотека, просторија за културно-едукативне и забавне активности и сл.). Потенцијал представља формирање заједничких мобилних тимова здравствене и социјалне заштите, као и развој иновативних и алтернативних програма социјалне заштите за децу, омладину и старе. Један од тих програма су мобилне службе проширене социјалне заштите (пројекат помоћи у кући уз психосоцијалну подршку старима, немоћнима и инвалидима). Потенцијал представља и укључивање невладиног сектора, као и учешће локалне заједнице у програмима надлежног Министарства.

Ограничење представљају незадовољавајући услови, квалитет, доступност и ефикасност пружања услуга корисницима социјалне заштите (нарочито осетљивим групама корисника). Центру за социјални рад недостаје простор за рад и организовање нових услуга, техничка опрема и нова теренска возила. Нису обезбеђени услови за развој услуга које омогућавају да корисници задовољавају потребе у свом непосредном животном окружењу на ефикасан и економичан начин. Последица свега тога је недовољан обухват грађана постојећим врстама услуга у односу на њихове потребе и права, као и услуге које не одговарају приоритетним потребама група корисника и специфичностима локалне заједнице. Као једна од слабости истиче се и велики проценат старачких домаћинства у укупној популацији становништва и велика незапосленост радно способног становништва.

КУЛТУРА

Један од носилаца културних активности града Горњег Милановца је свакако Културни центар Горњег Милановца који као установа за културу, уметност и ваншколско образовање своје делатности реализује кроз разновродне активности и програме, са приоритетом на градско подручје. Као јавна институција која се финансира из буџета општине, Културни центар има могућност организације сопствених програма. Такође, културни центар има сарадњу са осталим установама културе у граду. чиме се употпуњује културна понуда и омогућавају разновроднији културни програми. Постоји мрежа објеката домова културе на подручју општине Горњи Милановац ван општинског центра али су они углавном ван употребе – безусловни, недовољно опремљени, неодржавани и са нерешеним власничким статусом. Подручје општине одликује и велико споменичко наслеђе које је део културне и туристичке понуде града.

Потенцијал за развој културе у руралним подручјима јесте постојећа мрежа домова културе као и примена интегрисаних програма културе, образовања, здравствене заштите, спорта и др. Реконструкцијом и адаптацијом постојећих објеката културе као вишенаменских (управа, библиотека, књижара, просторија за културно-едукативне и забавне активности и сл.) ефекти су вишеструки, а један од најважнијих је то што се омогућава везивање младих људи за своју месну заједницу, чиме се спречава демографско пражњење села. Рад објеката културе на руралном подручју може се употпунити организацијом мобилних служби у склопу установа културе у општинском центру: мобилне библиотеке, мобилни клубови, радионице и др.

Ограничења за развој културе и мреже објеката културе је неадекватна институционална, програмска и финансијска подршка. Због тога су поједини објекти ван функције или се само повремено користе.

ФИЗИЧКА КУЛТУРА И СПОРТ

Када је реч о спорту и физичкој култури на територији општине Горњи Милановац значајно је напоменути чињеницу да је то делатност која се свакодневно мења, праги развој друштва у целини, одговара захтевима који се пред њу постављају и прилагођава са могућим решењима за перманентно обављање свих видова спортске делатности. ЈП "Спортско-рекреативни центар" и Установа у области физичке културе као главни носиоци спортских активности у општини своје активности усмеравају преваходно ка развоју дечјег и омладинског спорта, унапређење и развој масовног спорта и спортске рекреације, развој квалитетног врхушког спорта, организација и одржавање спортских такмичења и манифестација, финансирање делатности организација у области спорта као и изградња, одржавање и коришћење спортских објеката (спортске хале, школских физкултурних сала, градског базена, терена за мале спортове итд.).

Потенцијал представља изражена заинтересованост за спорт и рекреацију- велики број чланова спортских друштава, интегрисани програми спорта и образовања. Предност целог подручја са становишта развоја спортских и рекреативних садржаја сагледава се преко богатства културног наслеђа и природе у целини, што даје могућности за формирање пешачких и бициклических стаза /погодност су и бициклически коридори који пролазе територијом општине/ и укључење ових програма у развој туризма

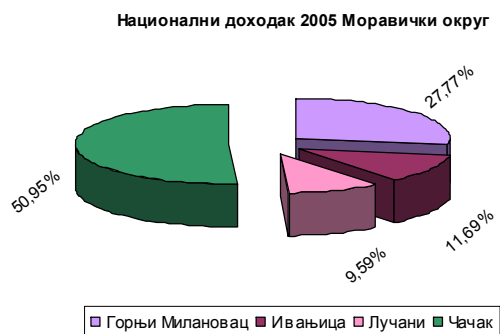
Ограничења – недостатак финансија, недовољна инвестициона улагања са нивоа Републике по питању развоја аматерског спорта

3.1.3. ПРИВРЕДА, ТУРИЗАМ, ЛОВ И РИБОЛОВ

ПРИВРЕДА

Према синтетичком показатељу нивоа развијености за 2005. годину општина Горњи Милановац рангирана је на 18 место (од 160 општина) са 125,5% од републичког просека националног дохотка. Посматрајући удео свих општина у формирању народног дохотка Моравичког округа, допринос општине Горњи Милановац оцењује се као сразмеран величини и оствареном степену економске развијености. **Горњи Милановац својим економским потенцијалом доприноси формирању народног дохотка у просеку са 27,8%**

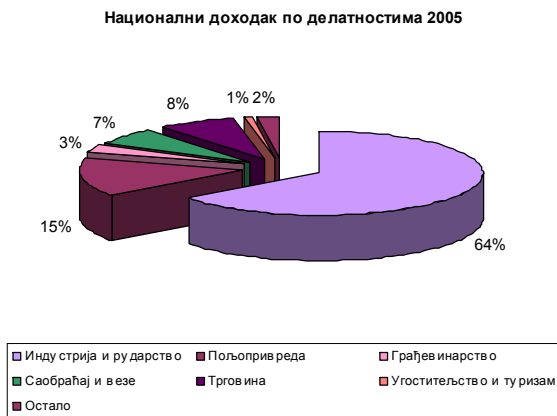
Графикон 1

Привредна структура општине Горњи Милановац показује да су доминантне делатности прерађивачка индустрија (64%), пољопривреда (14,6%), трговина (7,8%) и саобраћај (6,7%). Удео пољопривредне производње у реализованом НД се временом смањивао у корист веће заступљености што се оцењује као позитиван тренд, уважавајући већи степен обраде производа, а самим тим и већу вредност производње коју прерађивачка индустрија креира. Са друге стране, удео пољопривредне производње, упркос повољним агроеколошким околностима варира у формираном НД општине, пре свега као последица депопулације сеоских подручја, застареле технологије производње, уситњених поседа који не обезбеђују профитабилан узгој култура и недовољно добре организованости локалних пољопривредних произвођача за наступ на тржишту.

Последњих година, све већу заступљеност у креираном НД општине бележи и делатност трговине (2005. године удео трговине у креирању НД је износио 7,8%), чиме привредна структура добија на преко потребној диверзификацији.

Графикон 2.

Од укупно 47.641 становника општине Горњи Милановац, 10.322 је запослених по подацима из 2008. године, тј 8.948 запослених у привредним друштвима, установама, задругама и организацијама, и 1.375 самосталних предузетника и њихови запослени.

С друге стране, учешће незапослених у укупном броју становника општине је 7,5%, у укупном броју становника, учешће незапослених лица која први пут траже запослење у укупном броју незапослених је 1.029 (28,8%). Према подацима из 2008. године, незапослених без квалификације је 1.256 или 35,1%. Укупан број незапослених евидентираних у 2008. години је 3.578. Овај податак треба условно узети, имајући у виду да одређени број незапослених није евидентиран као и да је одређени број евидентираних радно активн али је и даље евидентиран на тржишту рада.

Посматрано по секторима, највећи број запослених ради у прерађивачкој индустрији 41,5%, у трговини 7,7%, грађевини 1,5%,

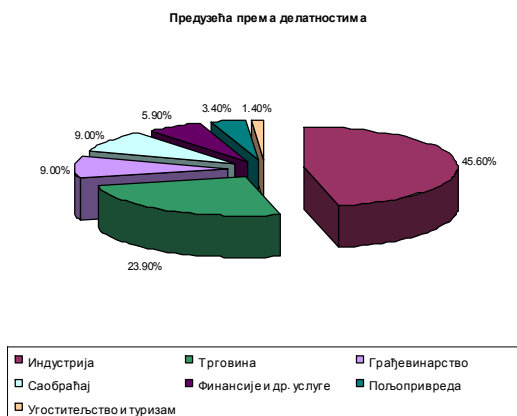
Потребно имати у виду да је реч о званично регистрованом броју запослених које прати Национална служба за запошљавање, а који не укључују део популације која је активна у нерегистрованим предузетничким радницама.

Према подацима из 2008. године на територији општине Горњи Милановац, послује 355 привредних субјеката, занемарљив број има седиште ван општинског центра Горњег Милановца.

Табела 5. Привредни субјекти

Грана привреде	2008. год.	
	бр. прив.др.	%
Индустрија	162	45,6
Трговина	85	23,9
Грађевинарство	32	9,0
Саобраћај	32	9,0
Финансије и др. услуге	21	5,9
Пољопривреда	12	3,4
Угоститељство и туризам	5	1,4
Шумарство	1	0,3
Водопривреда	1	0,3
УКУПНО	355	100,0

Графикон 3.

Што се тиче облика организовања велика већина организована је форми друштва са ограниченом одговорношћу, на другом месту налазе се ортачка друштва, на трећем отворена акционарска друштва, која су уједно и највећи привредни субјекти у општини (нап. "Металац" а.д. и Компанија "Таково" а.д.).

Крах друштвеног сектора и приватизација произвела је на територији општине Горњи Милановац, велику незапосленост и приморала људе да покушају да себи обезбеде егзистенцију управо у сектору где мала привреда има највеће капацитете, у промету роба и услуга широке потрошње, као и у угоститељству.

Према подацима са краја 2006. године, који нису значајно варирали, на територији општине Горњи Милановац активно послује преко хиљаду предузетника, од чега у самом градском центру Горњем Милановцу 1.103, на руднику 31, у Прањанима 26, Брђанима 21, Невадама, Велеречу и Сврачковцима по 13, Такову 12, док у свим осталим насељеним местима општине Горњи Милановац послује мање од 20% од укупног броја предузетника.

Потенцијал Развој малих и срењих предузећа као носилаца привредног развоја, Ревитализација изграђених индустријских капацитета, Повољни услови за развој пољопривреде и агроиндустрије (традиција, знање и афинитет локалног становништва да се бави и унапреди пољ.производњу), Очувана животна средина

Ограничења Миграција становништва, Неискоришћеност природних потенцијала, Недостатак стручних кадрова, Низак ниво инвестирања и опремања

ПОЉОПРИВРЕДА

Општина Горњи Милановац има изузетно повољне природне и климатске услове за развој пољопривредне производње. На територији општине Горњи Милановац, пољопривреда са 15% учествује у формирању националног дохотка, 2005.-те године. Удео пољопривредне производње у реализованом НД се временом смањивао у корист веће заступљености прерађивачке индустрије.

Земљиште, као лимитирани природни ресурс, који се одликује необновљивошћу, незаменљив је фактор производње у пољопривреди.

Од укупно 836 km², колика је површина општине Горњи Милановац, пољопривредно земљиште заузима 65,5% од укупне површине.

У прилог овоме иде и чињеница да општина Горњи Милановац располаже природним потенцијалима у пољопривреди, изграђеним капацитетима у прерађивачкој индустрији, очуваним природним богатствима и здравом животном средином.

Имајући у виду да ће тражња за пољопривредним и прехранбеним производима у наредном периоду озбиљније да расте (пре свега због пораста тражње становништва, потреба прехранбене индустрије за сировнама и извоза) потребно је да се у наредном периоду повећа обим пољопривредне производње са стопом раста најмање 3% на годишњем нивоу. Такав раст производње подразумева нов начин организовања пољопривреде кроз мрежу земљорадничких задруга, откупних пунктова и пољопривредних производних центара. У зависности од локалне специфичности и сировинске базе формирали би се:

- ратарско-сточарски центри;
- центри за производњу здраве хране;
- центри за скупљање лековитог биља и шумских плодова и
- туристички центри везани за специфичан амбијент и пољопривреду.

Пољопривреда у протеклом периоду, у условима тешке економске ситуације, нестабилности тржишта, диспаритета цена пољопривредних производа на тржишту, претрпела је и трпи огромне губитке. Поред свих тешкоћа и проблема, пољопривредни произвођачи, локална самоуправа и државни органи теже унапређују пољопривреду како на глобалном нивоу, тако и на нивоу региона и општина.

Структура газдинства је врло неповољна са просечном величином газдинства од око 2,5 хектара, док мали број произвођача обрађује преко 10 хектара, свега 8,5%. Укупно пољопривредно становништво општине Горњи Милановац, износи 23.659 становника, што чини 49,7% од укупног броја становника. Пољопривредна популација значајно стари, а ниво образовања је прилично низак. Веома мали број пољопривредника је специјализован за одређени тип пољопривредне производње. Наводњаване површине су мале а системи застарели.

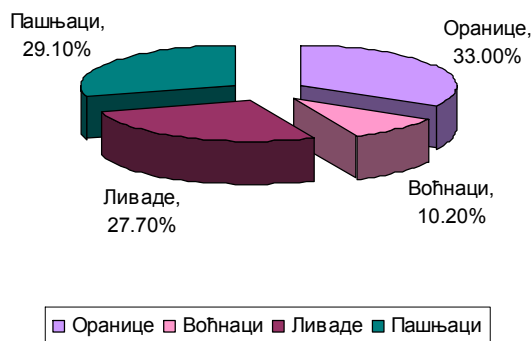
Структура пољопривредног земљишта на подручју општине Горњи Милановац је следећа:

- Ораничне површине.....18.073 ха
- Воћњаци.....5.599 ха
- Виногради.....12 ха
- Ливаде.....15.158 ха
- Пашњаци.....15.904 ха

Од укупно 54.746ха пољопривредног земљишта, најзаступљеније су ораничне површине које заузимају 33% обрадивих површина, затим ливаде и пашњаци са 27,7% односно 29,1% и воћњаци са 10,2%. У структури ораница 46,5% чине жита (кукуруз и пшеница), крмно билје 28,3% и 15,7% повртно билје.

Графикон 4.

Структура пољопривредне површине

Табела 6. Пољопривредно земљиште

Подручје	Укупно	Пољопривредно земљиште							Шуме	Неплодно
		Саега пољ.	Обрадиво					Пашњаца		
			свега 4 до 7	Оранице и баште	Воће	Виногр.	Ливаде			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Општина Горњи Милановац	83.614	51.583	39.353	19.324	6.137	71	13.821	12.230	28.322	3.709
Бело Поље	1.006	598	561	374	64	1	122	37	440	29
Бершићи	1.018	659	517	275	68	0	172	142	319	40
Богданица	2.755	1.950	521	137	75	0	309	1.429	566	237
Бољковци	2.076	1.285	1.069	529	210	4	326	217	720	70
Брајићи	930	421	306	115	31	0	160	115	481	28
Брђани	2.023	1.182	1.022	699	196	3	124	160	709	131
Брезна	1.140	807	564	277	77	0	210	244	297	35
Брезовица	375	240	206	122	30	1	53	34	121	15
Бруница	1.641	595	442	240	60	0	142	153	838	207
Варнице	706	471	325	188	56	2	79	147	211	24
Велереч	1.171	645	509	193	45	0	270	137	425	101
Враћешница	16	10	10	6	2	0	2	1	0	6
Врчани	984	794	716	375	63	0	278	78	154	36
Гојна Гора	2.970	1.586	1.216	518	264	0	434	371	1.277	107
Горња Врбава	896	520	398	234	54	1	110	121	345	31
Горња Црнућа	1.432	958	802	360	186	5	251	156	436	37
Горњи Бањани	758	470	358	203	55	0	29	114	257	30
Горњи Бранетићи	1.897	1.421	1.138	582	184	1	372	284	414	61
Горњи Милановац г.	1.631	33	23	17	1	0	4	10	5	1.584
Грабовица	1.313	795	635	274	60	0	301	160	446	72
Давидовица	570	363	258	125	51	1	82	106	186	21
Доња Врбава	1.391	999	777	397	108	4	268	222	341	51
Доња Црнућа	898	572	456	288	101	4	62	117	275	50
Доњи Бранетићи	638	453	395	232	47	0	117	58	167	19
Драгољ	1.166	857	700	468	107	8	117	157	262	47
Дренова	1.322	820	651	321	99	0	230	169	463	39
Дружетићи	3.079	1.89	1.116	378	187	0	551	774	1.075	114
Заграђе	1.762	1.091	889	484	164	3	238	203	604	67
Јабланица	1.437	1.012	850	392	68	0	389	162	373	52
Калиманићи	502	412	382	142	92	0	148	29	68	23
Каменица	75	60	40	13	2	0	25	20	13	2
Клатичево	743	549	484	218	83	0	183	65	162	333
Коштунићи	4.736	2.344	1.258	428	199	0	631	1.086	2.26	132
Крива Река	1.026	542	383	188	61	0	134	159	435	48
Леушићи	825	567	418	169	54	0	194	149	227	21
Липовац	873	579	555	306	102	5	142	24	253	40
Лозањ	904	680	605	379	105	0	120	75	195	29
Лочевци	354	263	234	86	42	0	106	28	76	16
Луњевица	1.22	705	604	310	72	0	222	101	399	116
Љеваја	466	338	295	127	32	0	136	43	114	14
Љутовница	672	474	396	163	48	0	185	78	166	31
Мајдан	3.358	1.660	1.238	502	158	1	576	422	1.553	144
Мутањ	677	431	343	156	67	2	117	88	230	17
Накучани	662	420	331	176	46	0	109	88	212	30
Неваде	888	439	308	137	25	0	146	131	385	64
Озрем	1.161	866	764	378	92	0	293	102	247	48
Полом	1.615	841	650	283	75	0	291	192	732	42
Прањани	4.087	2.725	2.362	1.014	477	2	869	362	1.169	195
Прњавор	816	318	254	168	53	4	30	64	464	34
Рељинци	740	454	362	191	68	1	102	92	248	38
Рудник	2.336	1.270	929	452	123	1	353	341	950	117
Ручићи	979	664	556	262	79	1	214	109	279	35
Сврачковци	1.451	731	468	252	90	1	125	263	650	70
Семедраж	1.226	803	383	239	80	0	64	420	260	62
Синошевићи	401	280	255	146	29	0	79	25	107	15
Срезојевићи	2.502	1.342	977	394	136	0	446	365	1.099	61
Таково	1.153	678	609	351	102	1	155	69	425	50
Теочин	2.026	1.529	1.224	636	213	0	374	305	436	60
Трудељ	1.720	1.148	791	459	135	6	191	357	513	58
Угриновци	1.721	981	736	438	121	5	172	245	665	75
Церова	556	386	310	141	57	1	110	77	151	19
Шарани	1.381	634	535	312	84	0	139	99	694	54
Шилопај	481	400	475	194	47	0	159	79	278	

Према постојећим подацима, структуру пољопривредне производње карактерише изузетна разноликост, са присуством свих видова производње највећим делом за потребе самог домаћинства. Доминирају ситни, неспецијализовани пољопривредни произвођачи без јасне пословне и тржишне оријентације. Резултат овакве производне структуре и слабе уређености су ниски и нередовни приходи уз одсуство озбиљног планирања, развоја и већих инвестиција. Резултати анализе пољопривреде на територији Горњи Милановац указује на неколико закључак:

- довољан потенцијал, мала продуктивност,
- зависност производње од спољних фактора,
- нужност преоријентације пољопривредне производње од квантитета ка квалитету,
- недовољна акумулација капитала и недостатак инвестиција,
- мала величина поседа
- старачка домаћинства.

Површине под њивама, вртovima, воћњацима, виноградима и ливадама, заједно чине обрадиве површине и збирно обухватају 39.353 ха или 47% територије општине Горњи Милановац. Пашњаци, трстици и мочваре представљају заједно необрадиво земљиште (12.230 ха) или 14,6% територије општине. Обрадиво земљиште (47%) и необрадиво (14,6%) чине заједно укупно пољопривредно земљиште (62%) укупне територије. Неплодно земљиште обухвата свега 4,4% територије. Генерално, са 1,08ха пољопривредног земљишта по становнику општине, доброг квалитета и релативно повољним климатским условима, који обезбеђују довољне количине светлости, топлоте и влаге за гајење и остваривање високих приноса разноврсних пољопривредних култура, општина Горњи Милановац, има велике, и до сада у недовољној мери искоришћене, могућности за управљање земљиштем на принципима одрживог развоја.

Потенцијал Удруживање произвођача ,Развој воћарства ,Едукација пољопривредних произвођача , Заштита пољопривредних производа и увођење робних марки – брндова , Развој сточарства са побољшањем расног састава стоке , Развој повртарства и ратарства ,Развој органске производње изградња прерађивачких капацитета ,Развој сеоског туризма

Ограничења ;Неповољна старосна структура на селу, Депопулација сеоских насеља ,Застарелост технологије ,Недостатак откупног система ,Старачка домаћинства

ТУРИЗАМ

Истраживања обављена на терену, литератури, статистици, као и просторна детерминација на бази топографских карата, авионских и сателитских снимака, графичких приказа и визуелних представа, показала су да општина Горњи Милановац поседује низ компаративних предности за развој туризма на својој територији.

Те компаративне предности се као **Потенцијали** могу изложити у неколико основних показатеља који егзактно показују постојеће стање у области туризма.

Општину Горњи Милановац карактерише :

- Веома добар географски и саобраћајни положај који чине да је територија ове општине „на путу“ према изразитим туристичким дестинацијама мора и плани- на, а с друге стране веома близу најзначајнијих исходишта туриста у Србији (Београд и Војводина)
- Веома очувана природна баштина која својим својствима може да привуче посетиоце жељне мира и одмора у здравој средини. Посебно се истиче богатство природних ресурса који обезбеђују здраву храну, добру воду и разноврсност пејзажа и омогућавају вишедневан боравак туриста
- Велико богатство културно-историјских споменика обезбеђје културно-историјски доживљај који треба пропратити културним и забавним садржајима и другим посебним интересовањима и активностима.
- Велико богатство етнолошког наслеђа (фолклор, музика, предмети за рад, ношње, обичаји и сл) може заинтересовати потенцијалне посетиоце својом разноврсношћу, ексклузивношћу и раритетношћу.
- Села са својим специфичностима, начином живота, архитектуром и понудом могу бити значајан фактор развоја туризма.
- Релативно богатство термоминералних вода је значајан потенцијал развоја бањског и здравственог туризма који не сме остати неискоришћен
- Планине Рудник, Рајац и Суворобор могу пружити добре услове за развој зимских и летњих спортова и рекреативног туризма, поготову што се ради о дестинацијама веома блиским најзначајнијим емитивним подручјима и исходиштима туриста.

Ограничења

Непотпуна искоришћеност потенцијала; Недовољан потенцијал у менаџменту и маркетинг ; Конкуренција осталих градова и региона; Конкуренција из ближег окружења.

Туристичка понуда и маркетинг:

Недовољна промоција догађаја у општини; Недефинисане туристичке компаративне предности и имиџ општине; Непостојање адекватних туристичких и услужних капацитета; Конкуренција из окружења.

ЛОВ

На подручју општине Горњи Милановац постоје два ловишта:

- ловиште «Рудник», којим газдује ЈП «Србија шуме» преко шумског газдинства Крагујевац
- ловиште «Таково», којим газдује ловачко удружење Војвода Милан Обреновић.

Потенцијали

- Топографски, хидрографски, педолошки и климатски услови су повољни за гајење и развој гајених дивљачи
- Задовољавајући прехранбени потенцијал у току вегетационог периода уз неопходну допунску прехрану зими
- Мир у ловишту је на граници задовољавајућег
- Ловиште има изузетно повољне услове за обуку паса птичара и гонича, као и за обуку и лов соколовима.

Ограничења

- Неопходни развој инфраструктуре и насеља угрожава мир у ловишту
- Недовољан прехранбени потенцијал ван периода вегетације

3.1. 4. ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА

Саобраћај и саобраћајна мрежа и објекти (стање)

Саобраћајно-географски положај Горњег Милановца је повољан обзиром да територијом града пролази један од најважнијих друмских коридора у нашој земљи, државни пут првог реда бр.22 Београд-Чачак-Краљево (тзв. "ибарска магистрала"), којима Горњи Милановац остварује везе са ближним и даљим окружењем.

Западно од општине са истим правцем пружања (север-југ) тарсиран је државни пут првог реда бр.21 Нови Сад- Рума- Шабац- Ваљево- Пожега- Ужице- Пријеполје, док је источно трасиран државни пут првог реда бр.23 Мали Пожаревац- Младеновац- Крагујевац- Равни Гај- Мрчајевци.

Горњи Милановац је на регионалном нивоу повезан са Тополом (преко Рудника) државним путем другог реда бр. 126 и према Крагујевцу (пут Р 212) и према Ваљеву путем Р 259.

Остала мрежа државних путева другог реда на територији општине нема такав значај и представља везу између појединих делова суседних општина и граничних делова региона.

Као резултат бројања саобраћаја на путевима Републике Србије од стране ЈП Путеви Србије добијени су следећи резултати:

Табела 7. Фреквентност саобраћајница

ДРЖАВНИ ПУТ	ДЕОНИЦА	ДУЖИНА	2006 (ПГДС)	2009 (ПГДС)
М22	УГРИНОВЦИ-БУЋИН ГРОБ	10.8 КМ	6828	7469
М22	БУЋИН ГРОБ-НЕВАДЕ	9.6 КМ	7526	9200
М22	НЕВАДЕ-Г.МИЛАНОВАЦ	2.7 КМ	7680	9200
М22	Г.МИЛАНОВАЦ-ПРЕЉИНА	15.2 КМ	11349	13411

Овакав положај је омогућио повољне везе Општине са осталим деловима земље, директним повезивањем преко мреже државних путева првог реда, или посредним повезивањем преко разгранате регионалне путне мреже.

НАЦРТ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ

СПИСАК ОПШТИНСКИХ ПУТЕВА НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ Г.МИЛАНОВАЦ		
РЕД.БР.	НАЗИВ	ДУЖ (КМ)
1.	ВРАЋЕВШНИЦА ОД РЕГИОНАЛНОГ ПУТА БРОЈ 212, МАНАСТИР - ВРАЋЕВШНИЦА -ГОРЊА ЦРНУЋА - СВРАЧКОВЦИ, ВЕЗА СА МАГИСТРАЛНИМ ПУТЕМ М-22	16
2.	Липовац од гробља - река Гружа - Црепана - Дом културе, веза са регионалним путем Враћевшница - Манастир	4
3.	Доња Врбава од регионалног пута број 212 - Бело Поље до границе општине Кнић	5
4.	ВЕЛЕРЕЧ ОД УЛИЦЕ М.ТИТА СПОМЕН ДОМА У ВЕЛЕРЕЧИ - ОТАШЕВИЋИ У ЉУТОВНИЦИ ДО ГРОБЉА	6
5.	ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ ОД УЛИЦЕ М.ТИТА - УЛИЦОМ БОРИСА КИДРИЧА - ПРУГОМ ДО СРЧАНИКА - МЕСТО ЗВАНО "ЗАВИДРУГЕ", ВЕЗА СА РЕГИОНАЛНИМ ПУТЕМ 212	5
6.	МАЈДАН ОД КРАСОЈЕВАЦА - МАГИСТРАЛНИ ПУТ - М 22 - МУТАЊ ДО ОСНОВНЕ ШКОЛЕ	10
7.	ВАРНИЦЕ ОД РЕГИОНАЛНОГ ПУТА БРОЈ 203 КОД АНТОНИЈЕВИЋА - КАТРАНЦИЋИ - БОГОЈЕВИЋИ - ДОМ У ТРУДЕЉУ - ГРАНИЦА ОПШТИНЕ ЉИГ	8
8.	ТРУДЕЉ ОД РЕГИОНАЛНОГ ПУТА БРОЈ 203 РАСЛОВА - ДРАГОЉ ДО РЕГИОНАЛНОГ ПУТА БРОЈ 202	5
9.	ЦЕРОВА ОД ДОМА КУЛТУРЕ - ШИЛОПАЈ КРИВА РЕКА, МЕСТО ЗВАНО "ЖУТА БАРА 2 ВЕЗА СА РЕГИОНАЛНИМ ПУТЕМ БРОЈ 212Б	7
10.	ДАВИДОВИЦА ОД РЕГИОНАЛНОГ ПУТА БРОЈ 272 РЕЉИНСКИ - ЗАГРАЂЕ ПОРЕД ДОМА КУЛТУРЕ - ВАРНИЦЕ, ВЕЗА СА РЕГИОНАЛНИМ БРОЈ 203 У ВАРНИЦАМА	12
11.	РУЧИЋИ ОД РЕГИОНАЛНОГ ПУТА БРОЈ 212Б - ШКОЛА У РУЧИЋИМА - ТОМИЋИ - МЕСТО ЗВАНО "ПАРЛОВ" - МЕСТО ЗВАНО "ЈАСИК"	7
12.	ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ ОД УЛИЦЕ 29. НОВЕМБАР - ГРАБОВИЦА - МЕСТО ЗВАНО "РАПАЈ БРДО"	7
13.	ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ, ОД УЛИЦЕ МАРШАЛА ТИТА - УЛИЦИМ ВОЈВОДЕ МИШИЋА - УЛИЦОМ 29 НОВЕМБРА - ЛУЊЕВИЦА - ГРАНИЦА ОПШТИНЕ ЧАЧАК	6
14.	ЛУЊЕВИЦА ОД БЕТОНСКОГ МОСТА - ЈАБЛАНИЦА ДО СТАРЕ ЗАДРУГЕ	4
15.	Горњи Милановац од улице Љубићске - улицом Драгана Јевтића - Стара чаршија до спомен цркве	3
16.	СЕМЕДРАЖ ОД МАГИСТРАЛНОГ ПУТА М - 22 - РАСКРСНИЦА У СЕМЕДРАЖИ - ПРОЈЕКТОВАНОМ ТРАСОМ ИЗНАД БРАНЕ ШАРАНИ - САВИНАЦ - ТАКОВО, ВЕЗА СА РЕГИОНАЛНИМ ПУТЕМ БРОЈ 212 У ТАКОВУ	11
17.	БРУСНИЦА ОД МАГИСТРАЛНОГ ПУТА М - 22 - СТАРА ЧАРШИЈА - ГРОБЉЕ У БРУСНИЦИ, ВЕЗА СА РЕГИОНАЛНИМ ПУТЕМ 212 КОД МУЛАНТОВИЋА КУЋЕ	6
18.	Брђани од магистралног пута М - 22 - река Дичина - Тешићи - место звано "Прокоп" - граница општине Чачак	5
19.	САВИНАЦ - ДРЕНОВА - ПЛАНИНА - ГРАНИЦА ОПШТИНЕ ЧАЧАК	6
20.	ДРЕНОВА ОД РАСКРСНИЦЕ ПРЕМА ПЛАНИНИ, ПОРЕД РЕКЕ ДРЕНОВИЦА - ГАЛИЧ	6

НАЦРТ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ

21.	ЈАКОВО ОД ПУТА ЗА САВИНАЦ - СПОМЕНИК У ТАКОВУ - СИНОШЕВИЋИ - ВЕСКОВИЋИ -МЕСТО ЗВАНО "СПОЈЕВИНА"- МЕСТО ЗВАНО "ЈАСИК" - ЛАЗОВИЋИ, ВЕЗА СА РЕГИОНАЛНИМ ПУТЕМ. БРОЈ 212Б У ВРНЧАНИМА	14
22.	ТАКОВО ОД РЕГИОНАЛНОГ ПУТА БРОЈ 212 -ЉЕВАЈА ДОЊИ БРАНЕТИЋИ - МЕСТО ЗВАНО "ВРАНОВИЦА"- МЕСТО ЗВАНО "ЗИМЊАЧЕ"	14
23.	ОЗРЕМ ОД РЕГИОНАЛНОГ ПУТА БРОЈ 212Б МЕСТО ЗВАНО" МЕЂУРЕЧИЦА" ПОРЕД РЕКЕ ОЗРЕМИЦЕ - РАКОВИЋА БАРА- ВАРОШИЦА -ГОРЊИ БРАНЕТИЋИ ВРЕЛО - РАЈАЦ	12
24.	РАЈАЦ ОД РЕГИОНАЛНОГ ПУТА БРОЈ 212А ОД МЕСТА ЗВАНОГ "КЛЕН" - ЦРВЕНО ВРЕЛО -ГОРЊИ БАЊАНИ - ПОЛОМ ДО ДОМА КУЛТУРЕ	8
25.	ГОРЊИ БРАНЕТИЋИ ОД ВАРОШИЦЕ -ПРОСТРУГА ДО ГРАНИЦЕ ОПШТИНЕ ЉИГ	5
26.	СРЕЗОЈЕВЦИ ОД РЕГИОНАЛНОГ ПУТА БРОЈ 259 - МЕСТО ЗВАНО "ПОПОВ ЗАБРАН" - ГАЛИЧ - УЗУНОВИЋИ - МЕСТО ЗВАНО "ЂУРОВО БРДО" - ГРОБЉЕ У ТЕОЧИНУ - ВЕЛИКИ КРСТ - ГРОБЉЕ У БРАЈИЋИМА	12
27.	ГАЛИЧ ОД РАСКРСНИЦЕ ПРЕМА "ПОПОВОМ ЗАБРАНУ" - КОВИЉАЧА - ГРАНИЦА ОПШТИНЕ ЧАЧАК	5
28.	БРЕЗНА ОД РЕГИОНАЛНОГ ПУТА БРОЈ 212 КОД МАТОВИЋА КУЋЕ - МЕСТО ЗВАНО "ДУВАРИНЕ" - МЕСТО ЗВАНО "МАЏАРИШТЕ" - ВЕЗА СА РЕГИОНАЛНИМ ПУТЕМ БРОЈ 209 УТЕОЧИНУ	4
29.	Леушићи од регионалног пута број 212 Коштунићи поред Дома културе - Дамљановићи - Теочин - веза са регоиналним путем број 259	9
30.	КОШТУНИЋИ ОД РЕКЕ ШИБАН - ПРОДАВНИЦА У РЕОНУ МИРКОВИЋИ	4
31.	ПРАЊАНИ ОД МЕСТА ЗВАНОГ "АВРАМОВИЋА БРДО" - ВАРОШИЦА ПРАЊАНИ -РУДНИК БРЕЗАК - ШКОЛА У КАТРИЋИМА ДО ГРАНИЦЕ ОПШТИНЕ ЧАЧАК	12
32.	КАТРИЋИ У ПРАЊАНИМА ОД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ - МЕСТО ЗВАНО "ЦРВЕНА ЗЕМЉА" - МЕСТО ЗВАНО "ТАБЛИЦА" - ДРУЖЕТИЋИ -ПЛАНИНА	10
33.	КАМЕНИЦА ОД РЕГИОНАЛНОГ ПУТА БРОЈ 212 - БОГДАНИЦА ДО ГРАНИЦЕ ОПШТИНЕ ПОЖЕГА	4
34.	ГОЈНА ГОРА ОД РЕГИОНАЛНОГ ПУГА БРОЈ 212 - ОСНОВНА ШКОЛА- МЕСТО ЗВАНО " КЕЦОВИЋА КОСА" - МЕСТО ЗВАНО "ЈОВАНИЋЕ БРОД" ДО ГРАНИЦЕ ОПШТИНЕ ЧАЧАК	8
35.	ГОЈНА ГОРА ОД РЕГИОНАЛНОГ ПУГА БРОЈ 212 ОД РАДОЈЕВИЋА РАСКРСНИЦЕ - МЕСТО ЗВАНО "ВУКАДИНОВ ХРАСТ"- ГРАНИЦА ОПШТИНЕ ЧАЧАК	3
36.	БРУСНИЦА ОД РЕГИОНАЛНОГ ПУТА БРОЈ 212 ОД МЕСТА ЗВАНОГ "ЈАСЕН" - ПОЊАВИЋИ - ДРИЊАЧКО БРДО - САВИЋИ У ТАКОВУ, ВЕЗА СА РЕГИОНАЛНИМ ПУТЕМ БРОЈ 212 У ТАКОВУ	6
37.	МАЈДАН ОД РАСКРСНИЦЕ ПРЕМА ШКОЛИ - ФЛОТАЦИЈА - ЈЕЗЕРО - КОЛОНИЈА - ВЕЗА СА РЕГИОНАЛНИМ ПУТЕМ БРОЈ 207	5
38.	ЦРНУЋАРА - ДУГО ПОЉЕ - СВРАЧКОВЦИ ВЕЗА СА ЛОКАЛНИМ ПУТЕМ ГОРЊА ЦРНУЋА - СВРАЧКОВЦИ	5
39.	САСТАВЦИ - БРЕЗАК, ВЕЗА СА ЛОКАЛНИМ ПУТЕМ ПРАЊАНИ - КАТРИЋИ - МИОКОВЦИ	3
УКУПНО :		282

Табела 8. Преглед општинских путева

ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

Конзум Општине Горњи Милановац се напаја електричном енергијом из ТС 110/35 kV "Горњи Милановац" која је у власништву предузећа "Електро mreжа Србије". У њој су смештени један трансформатор снаге 31,5MVA и један снаге 16MVA, док се напајање напоном 110kV врши из два правца: далеководом број 182 Горњи Милановац - Пожега, и далеководом број 1183 Горњи Милановац - Чачак 3. Степен искоришћења ове трафостанице је 90%.

Оперативни називни напони у конзуму су 110kV, 35kV, 10kV и 0,4kV.

Тренутно је у току изградња још једне трафостанице 35/10kV за потребе напајања потрошача у јужној индустријској зони. Капацитет и степен искоришћења постојећих трафостаница 35/10kV су:

Табела 9:Капацитети ТС

	НАЗИВ	ИНСТАЛИСАНА СНАГА (MVA)	СТЕПЕН ИСКОРИШЋЕЊА (%)
1.	ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ 1	4+4	80
2.	ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ 2	8+8	84
3.	ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ 3	8+8	56
4.	ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ 4	8+8	80
5.	БЕРШИЋИ	2,5	88
6.	РУДНИК	4+4	63
7.	БРЕЗАК	4+2,5	58
8.	БРЂАНИ	2,5+2,5	78

Мрежа 10kV је у градском језгру претежно кабловска са двостраним напајањем, док је у приградским насељима и сеоском подручју претежно ваздушна и већим делом радијална. Мањи део градске и значајан део приградске мреже 1kV и 10kV реализован је на дрвеним стубовима па их је потребно заменити бетонским. Јавно осветљење постоји у свим насељима.

ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА ИНФРАСТРУКТУРА

Комутациона чворишта телекомуникационе мреже на подручју Општине Горњи Милановац чине чворна централа HOST Горњи Милановац и три удаљена степена RDLU Бресница, RDLU Неваде, RDLU Брђани, седам мултисервисних приступних чворова (MSAN-ова), седам крајњих централа, два FM-а, RDLU Прањани везан на HOST Чачак и три базне станице за бежичну (CDMA) фиксну телефонију. Већина од ових комутационих чворова има поред класичних телефонских прикључака и DSLAM опрему са ADSL прикључцима.

Преко подручја у захвату плана протеже се део оптичког прстена R16 Крагујевац-Баре-Горњи Милановац-Чачак.

Око 30% кабловске приступне мреже реализовано је кабловима типа TK59GM, новијег датума, док је остатак стар и више од 15 година. Секундарна мрежа је у градском подручју највећим делом бакарна и тренутно задовољава потребе корисника за основним сервисима. На сеоском подручју разводна мрежа реализована је углавном ваздушним водовима, док је око 30% реализовано подземним кабловима.

Сви комутациони објекти су са даљинским надзором и управљањем, а већих проблема у функционисању система нема.

У захвату плана постоји дванаест базних станице мобилне телефоније у раду.

ТЕРМОЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

На подручју града Горњег Милановца постоје два система развода енергије високог стандарда: топлификацијски и гасификацијски. У градском језгру за део објеката колективног становања постоји систем топловода са централизованим системом снабдевања топлотном енергијом за коју није извршена конверзија на природни гас. У обухвату просторног плана постоји магистрални гасовод високог притиска као и постојећа изграђена ГМРС (Главно мерно регулациона станица) у Млаковцу, са МРС (мерно регулационом станицама) за термоенергетске потребе индустријских објеката, као и широке потрошње.

У осталим деловима обухвата просторног плана не постоје изграђени системи производње и коришћења топлотне енергије и као извор енергије за задовољење грејних потреба користе се у највећој мери дрва, а затим угаљ и електрична енергија.

ВОДОПРИВРЕДНА ИНФРАСТРУКТУРА

Градско насеље Горњи Милановац се снабдева водом из четири система: бањанског, брезанског, вујанског и регионалног водоводног система "Рзав". Извориште бањанског система чине три врела и тиролски захват на реци Дичини. После пречишћавања, вода се одводи до дистрибуционог резервоара "Срчаник". Из њега вода иде у градску мрежу и резервоар "Парац". Минимална издашност овог система износи 50-70 л/с. Извориште брезанског система чине три врела. Вода се после хлорисања допрема до потрошача и резервоара "Поњавићи". Минимална издашност овог система се креће око 10 л/с. Капацитет изворишта "Вујан" износи 6-8 л/с. Вода се гравитацијом допрема у резервоар "Вујан". У исти резервоар се допрема вода са бунара "Млаковац", када је он у погону. Воду са овог изворишта користи мали број домаћинстава у јужном делу града, као и припадајућа привреда. Вода из регионалног система "Рзав" се допрема у резервоар "Нешковића брдо" и из њега потрошачима. Просечан капацитет у летњем периоду је око 100 л/с. Максимална количина из овог система је сада лимитирана на 150 л/с. Садашња укупна производња воде се креће око 180 л/с. Ова количина воде не може да подмири у сваком тренутку потребе Горњег Милановца за водом. Са градских водоводних система се снабдевају водом и насеља: Брезна, Горњи Бањани, Доњи Бранетићи, Врчани, Бершићи, Таково, Савинац, Луњевица, Грабовица и део насеља Брђани. Остала насеља на територији општине се снабдевају водом преко око хиљаду локалних водовода и око 1500 бунара.

Одвођење отпадних вода

Систем за одвођење отпадних вода градског насеља Горњи Милановац је сепаратан. Санитарне отпадне воде се организовано одводе мрежом фекалне канализације до примарног фекалног колектора, који иде поред реке Деспотовице, и њиме до постројења за пречишћавање отпадних вода. Пречник фекалног колектора се креће од ф 400 до ф 1000 мм.

Постојећа мрежа може да задовољи будуће потребе одвођења отпадних вода.

Атмосферске воде одводе се кишном канализацијом из најужег центра насеља. Из осталих делова насеља атмосферске воде отичу површински.

Систем за одвођење атмосферских вода карактерише недовољна изграђеност. У осталом делу општине канализациона мрежа делимично је урађена у насељу Рудник. Санитарне отпадне воде се уводе у септичке јаме, углавном непрописне, или се директно изливају у водотокове.

На територији општине, конфигурација терена и већином разбијен тип сеоских насеља отежавају њихово канализационо и захтевају доста велике инвестиције за реализацију система.

Регулација водотокова

На реци Дичини у Горњим Бањанима изграђена је насута брана и формирана је акумулација намењена за трансформацију поплавног таласа, заустављање наноса, наводњавање и водоснабдевање. На ушћу Јазинског потока у Мајданску реку изграђена је микроакумулација за потребе производње струје и наводњавања. На Злокућанској реци изграђена је микроакумулација за потребе флотације руде.

КОМУНАЛНИ СИСТЕМ И УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ

У општини Горњи Милановац сакупљање чврстог комуналног отпада је организовано од стране ЈКП «Горњи Милановац». Отпад се одлаже на савременој санитарној депонији «Вујан». Садашње стање капацитета депоније је 120.000 m³, процењен век депоније је око 15 година. Годишње количине депониваног чврстог комуналног неопасног отпада су око 14.000т годишње, од тога:

- комунални отпад 7865t
- индустријски отпад 5.394t
- кабаста отпад 621t

На подручју општине спроводи се примарна селекција отпада (ПЕТ, папир и картон), у следећим количинама:

- ПЕТ амбалажа – годишње око 45.860kg
- Папир и картон – годишње око 123.436kg

Потенцијали:

- Постојање савремене депоније
- Положајне повољности за проширење постојећих и изградњу нових комуналних зона и локација,
- Постојање локација за адекватно сортирање отпада

Ограничења:

- Неадекватна и непотпуна санитација насеља ван општинског центра
- Нема централизованог система за пречишћавање отпадних вода,
- Постојање дивљих депонија које захтевају чишћење и санацију
- Тешко и дуготрајно решавање имовинско правних односа и недостатак планске и пројектне документације за комуналне зоне (гробља пре свега) у сеоским насељима,
- Низак ниво свести о комуналној хигијени

3.1.5. ЖИВОТНА СРЕДИНА, ПРЕДЕЛИ, ПРИРОДНА И КУЛТУРНА ДОБРА ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРИРОДНА ДОБРА И ПРЕДЕЛИ

Заштита животне средине

Према просторној диференцијацији животне средине ППРС (Сл. гласник РС бр. 88/10), плански обухват припада подручју **квалитетне животне средине** са превасходним позитивним утицајима на човека. За ова подручја треба обезбедити решења којима се елиминишу или умањују постојећи извори негативних утицаја, односно увећавају позитивни као компаративна предност у планирању развоја.

Ваздух

Проблематика аерозагађења је актуелна као глобални проблем који се испољава на различитим нивоима организације система. Доминира као значајна нус појава у току развоја урбанизације, а посебно у подручјима која су у директном контакту са саобраћајним токовима. Поред тога, квалитет ваздуха је директно зависан од климатских карактеристика и временских прилика (падавине, струјање ваздуха и сл.). Да би се добили релевантни показатељи стања аерозагађености на неком подручју, неопходан је континуални мониторинг (неколико година) великог броја параметара који утичу на квалитет ваздуха. Обзиром да нема успостављеног сталног мониторинга квалитета ваздуха, процена стања квалитета ваздуха може се приказати на основу присутних емитената загађујућих материја, њиховог размештаја и капацитета на подручју плана и ближе околине. Све напред набројане индустрије представљају потенцијалне загађиваче ваздуха. Као позитивна околност може се навести процес гасификације Горњег Милановца, који се спроводи, као мера за побољшање квалитета ваздуха.

Вода

Кроз централни део града протиче река Деспотовица која је у већем делу свог тока регулисана. Обзиром на развијену индустрију, која је потенцијални загађивач вода, како површинских тако и подземних, неопходна је изградња предтретмана у оквиру оних производних погона у којима ови системи нису реализовани, у циљу заштите вода. Као једна од мера заштите водотока неопходно је обезбедити зелени заштитни појас.

Земљиште

На квалитет земљишта утичу сви фактори који се односе на квалитет вода.

Потенцијали планског подручја са аспекта заштите животне средине су:

- релативно очуван квалитет ваздуха (уколико се узме у обзир цело подручје општине);
- одсуство значајних индустријских капацитета и емитера загађујућих материја у атмосферу;
- низак ниво комуналне буке у животној средини;
- велики проценат површина под шумама, као потенцијал за развој здраве животне средине.
- спремност општинских структура за решавање основних еколошких проблема.

Ограничења

- кључни проблем заштите животне средине је управљање отпадним водама. Испуштање комуналних и индустријских отпадних вода у природни реципијент без предходног третмана пречишћавања. Лоша санитација свих насеља дугорочно посматрано представља велику опасност, јер може да доведе до трајног загађења земљишта, површинских и подземних вода, па чак и изворишта.
- Инфраструктурна неопремљеност већине сеоских насеља,
- Појава загађујућих материја у ваздуху у грејној сезони и дуж најоптерећенијих саобраћајних праваца је важан еколошки проблем.

- Такође је проблем што нема квантитативних података који конкретни извори највише доприносе загађењу и у којој мери,
- Иницирани процеси ерозије земљишта на обешумљеним теренима.
- Опасност од загађивања земљишта прекомерном употребом агрохемијских средстава у пољопривреди.
- Недостатак стандардизованог система мониторинга на општинском и регионалном нивоу, који би обезбедио јединствену базу података о стању животне средине.
- Перманентна опасност од појаве поплавних таласа нерегулисаних водотокова.

Могућност хаваријских акцидената и удеса на железничкој прузи, и државним путевима на територији Општине..

ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ ДОБАРА

На основу документације Завода за заштиту природе Србије, као и увидом у Централни регистар заштићених природних добара, констатовано је да се на територији која је обухваћена границама Просторног плана општине Горњи Милановац, налазе следећа заштићена природна добра:

1. *Споменик природе «Стабла хроста цера»* - (КО Доња Црнућа, кп.бр.1817) – један од ретких представника некадашњих сладуновоцерских шума.

2. *Споменик природе «Храст лужњак – Стражев»* - (КО Синошевићи, кп.бр.761) – један од ретких представника некадашњих лужњачкојасенових шума.

3. *Строги природни резерват «Велики Штурац»* (КО Рудник, кп.бр.17део) – састојина букове шуме са понеким јавором и грабом на планини рудник, захвата површину од 8,00ха.

4. *Меморијални природни споменик «Таковски грм»* - (КО Таково, кп.бр.213, 214/2, део 215/2, део 364/2, део 463/4, 476,469/1, 469/2, 470/2) – део природног простора села Таково на коме је донета одлука о подизању Другог српског устанка 1815.год.

5. *Споменик природе «Островица»* - (КО Заграђе, кп.бр.502) – палеовулкански нек, са остацима средњовековног града на врху. Укупна заштићена површина износи око 13,73ха.

6. *Споменик природе «Мала Бездан»* - (КО Полом, кп.бр.80) – представља природну реткост, споменик геоморфолошког карактера. Решење бр.3-501-5/81 о стављању под заштиту пећине «Мала Бездан» донела је СО Горњи Милановац 29.11.1981.год. Забрањено је предузимати радње и активности које би измениле изглед овог природног добра.

7. *Предео нарочите природне лепоте «Рајац»* - представља заравњену таласасту, планинску висораван обрасту бујном вегетацијом, са интересантним природним и културно-историјским објектима (пећине, врела, споменици, остаци манастира и сл.).

Подручје планине Рудник издваја се као просторна целина са вредном флором и фауном и изузетним пејзажним одликама.

Западни део простора општине Горњи Милановац је подручје дефинисано као «Емералд мрежа». Емералд мрежа је европска еколошка мрежа за очување дивље флоре и фауне и њихових природних станишта. Она функционише упоредо са програмом NATURA 2000 коју чини европска мрежа заштићених природних подручја. Циљ формирања ове мреже је да обезбеди дугорочни опстанак најугроженијих и највреднијих врста и станишта Европе.

ЗАШТИТА КУЛТУРНИХ ДОБАРА

Опште стање фонда културног наслеђа је са основном карактеристиком која се може описати као девастација културног наслеђа на више нивоа. Пораст броја становника у градовима, највише у старим градским језгрима доводи до девастације не само грађевинског фонда, већ и саме наслеђене урбане матрице. Напуштање села доводи до пропадања објеката народног градитељства, старог начина живота и традиционалних пејзажа. Облик девастације, можда у највећем степену изражен код земаља у транзицији јесте девастација археолошких локалитета. Велики јавни радови, отварање нових каменолома, изградња стамбених објеката, уколико нису контролисани од стране републичких органа и локалне самоуправе, могу довести до неповратног уништења археолошког културног наслеђа. У времену интензивације коришћења земљишта заштита културног пејзажа од највеће је важности.

Разрада нижих планских аката са акцентом на очување културног пејзажа као развојног ресурса и његовог одрживог развоја од пресудног је значаја за адекватно очување културне баштине.

НКД од изузетног значаја

1. Меморијални комплекс *Таковски грм*, знаменито место
2. *Црква брвнара* Таково, споменик културе
3. *Кућа Милоша Обреновића* Горња Црнућа, споменик културе

НКД од великог значаја

4. *Црква Св. Саве* Савинац, споменик културе
5. *Црква Св. Тројице*, споменик културе
6. *Зграда окружног начелства* Горњи Милановац, споменик културе
7. *Црква Св. Николе* Брусница, споменик културе
8. *Манастир Враћевшница*, споменик културе
9. *Црква брвнара* Љутовница, споменик културе
10. *Црква брвнара* Прањани, споменик културе
11. *Гаєровића чардак* Прањани, споменик културе

проглашена НКД

12. *Кућа Добринке Ђорђевић*, споменик културе
13. *Кућа Емилије Јевтић*, споменик културе
14. *Црква Рођења Пресвете Богородице* Горњи Бањани, споменик културе
15. *Кућа у селу Дружетићи*, споменик културе
16. *Кућа Радомира Матејевића* Луњевица, споменик културе
17. *Кућа Лазара Ристовића* Драгољ, споменик културе
18. *Град Островица* Заграђе, споменик културе

Манастир Јешевац Доња Врбава, споменик културе

Потенцијали

- Значајан број непокретних културних добара представља велики потенцијал у туристичкој понуди
- Непокретна културна добра треба штитити интегрално са простором у коме се налазе и третирају их као развојни потенцијал општине Кнић.

Ограничења

- недовољна финансијска средства за потребе истраживања, одржавања и унапређења НКД

Непостојање Урбанистичких планова који би ближе дефинисали зоне заштите, услове градње, уређења и заштите као и мере унапређења у циљу презентације културно историјских вредности и активног укључења добра у туристичку понуду општине.

SWOT анализа

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
ПРИРОДНИ СИСТЕМИ И РЕСУРСИ	
<ul style="list-style-type: none"> -Постојећи природни ресурси са рудним богатствима као примарном категоријом -Густа мрежа речних долина се са геотермалним потенцијалима указује као реална могућност за увођење технолошки ефикасних инфраструктурних система -природни ресурси високог еколошког капацитета у окружењу са високим диверзитетом флоре и фауне пружају могућност прераде лековитог биља и шумског воћа 	<ul style="list-style-type: none"> -Природни системи недовољно искоришћени као туристички потенцијал -Непостојање перманентног мониторинга и спречавања услова за стварање дивљих депонија у природним екосистемима -Непоштовање препорука за имплементирање ЕУ стандарда -недовољно експлоатисани потенцијали пољопривредних поседа услед депопулације и миграција ка центру општине
СТАНОВНИШТВО ,НАСЕЉА И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ	
<ul style="list-style-type: none"> - Моћност повећања искоришћености континента активног становништва -У укупном становништву општине 24,1% чини женско фертилно становништво -Уравнотежени распоред центара на територији читаве општине омогућава равномерни одрживи развој насеља и рационално учешће јавних служби -Планирани нови инфраструктурни коридори на правцу осе север – југ имаће улогу функционалног повезивања насеља ван центра општине 	<ul style="list-style-type: none"> - Миграција становништва - Пажљивост руралних насеља -Негативан природни прираштај -6,4% - Стагнација и опадање учешћа млађих категорија у укупном становништву -Недовољан степен реализације нивоа функционисања центара у складу са њиховим претпостављеним развојем -Непостојање јединствене базе података о потребама и проблемима корисника -Ограничене могућности за запошљавање
ПРИВРЕДНЕ ДЕЛАТНОСТИ И ТУРИЗАМ	
<ul style="list-style-type: none"> -Развој малих и средњих предузећа као носилаца привредног развоја, -Ревитализација изграђених индустријских капацитета -Повољни услови за развој пољопривреде и агроиндустрије (традиција, знање и афинитет) -Стратегија развоја туризма за одрживи развој туризма на територији целе општине -Разумевање и искуство на успостављању сеоског туризма као туристичког потенцијала 	<ul style="list-style-type: none"> -Миграција становништва ка центру општине и ван територије општине -Неискоришћеност природних и потенцијала културног наслеђа и недовољна сарадња са туристичким сектором на њиховој презентацији -Низак ниво инвестирања и опремања у пољопривредној области -Уситњени пољопривредни поседа -Неисвештан пласман производа -Погоршана старосна структура становништва посебно сеоских насеља ,уз опадање учешћа радно способног становништва
САОБРАЋАЈ И ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ	
<ul style="list-style-type: none"> -Повољан саобраћајно-географски положај Горњег Милановца постојање важних државних путева -Квалитетна веза територије плана са коридором Х остварена преко путева М22 и М5 -Развијена регионална и општинска путна мрежа -Развијеност електроенергетског система -Веза оптичким кабловима до Чачка и Крагујевца -Постојање система за пречишћавање отп. вода 	<ul style="list-style-type: none"> -Неповољна конфигурација терена за развој нових инфраструктурних коридора у значајном делу захвата плана -Застарела и нефункционална железничка инфраструктура -Снабдевање водом насеља која се снабдевају из локалних бунара није на задовољавајућем нивоу -Повећана старост постројења електроенергетске опреме и стање неопходност њене ревитализације
ЖИВОТНА СРЕДИНА ПРИРОДНА И КУЛТУРНА ДОБРА	
<ul style="list-style-type: none"> -велики проценат површина под шумама, као потенцијал за развој здраве животне средине; -разноликост екосистема; -биодиверзитет подручја, као основни потенцијал развоја; -очуван квалитет ваздуха; -низак ниво комуналне буке у животnoj средини; -спремност општинских структура за решавање основних еколошких проблема 	<ul style="list-style-type: none"> -ерозија, клизишта, одрони, плавни терени и терени са високим подземним водама, терени са нагибом преко 30°, непостојање апсолутно повољних терена; -инфраструктурна неопремљеност већине сеоских насеља; -недостатак стандардизованог система мониторинга на општинском и регионалном нивоу -недовољно инвестирање у ситем одржавања НКД

МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
ПРИРОДНИ СИСТЕМИ И РЕСУРСИ	
<p>-Туризам и пољопривреда као примарне омпоненте одрживог развоја општине асноване на могућностима које општина поседује на целој својој територији</p> <p>-Унапређење односа према увођењу савремених технологија у воћарско –прерађивачком сектору</p> <p>-Општина Горњи Милановац је литолошки веома хетерогена, што је предиспонирало појаву рудних тела, која се делом већ експлоатишу а делом су у испитивању</p>	<p>-Кречњачке површине на северу, истоку и југоистоку општине су повољне за стварање издашних подземних вода. Њихови извори су јаки, али су неповољни за водоснабдевање града јер слојеви кречњака падају у супротном правцу од Горњег Милановца, одводећи воде са територије општине</p> <p>-Недовољно брзо имплементирање савремених технологија у производним процесима</p> <p>-Низак ниво еколошке свести</p>
СТАНОВНИШТВО , НАСЕЉА И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ	
<p>-Имплементација националних стратегија које стварају повољније околности за рађање као што су стратегија за подстицање рађања, стратегија за смањење сиромаштва, стратегија за младе</p> <p>-Имплементација стратегије регионалног развоја која подстиче ревитализацију сеоских насеља, смањује емиграцију и подстиче повратак младих</p> <p>-Ефикасније укључивање локалне самоуправе у решавање проблема становништва</p> <p>-Укључивање у Европске развојне пројекте (ИПА идр...) и повећање нивоа инвестиција</p>	<p>- Стварање неповољног социоекономског амбијента,</p> <p>- Повећање незапослености</p> <p>- Интензивирање неповољних демографских трендова кроз даљи пад природног прираштаја</p> <p>- Функционално унапређење центара неусклађено са претпостављеним развојем</p> <p>- Спора имплементација реформских докумената</p> <p>- Непостојање специјализованих објеката јавних служби попут Геронтолошког центра, дневног боравка, прихватне станице, заштићеног становања</p>
ПРИВРЕДНЕ ДЕЛАТНОСТИ И ТУРИЗАМ	
<p>-Одрживи развој пољопривреде, производа прелазног географског порекла као и могућност производње органске хране</p> <p>-Модернизација путне мреже</p> <p>-Ефикасност рада локалне самоуправе</p> <p>-Природна и непокретна културна добра као туристички потенцијал (хипотермални извори на савинцу, у Млаковцу, Сврачковцима и Брђанима) отварају могућност развоја бањског туризма;</p>	<p>-Повећање незапослености услед недовољно афирмисаних и експлоатисаних пољопривредних и привредних потенцијала ван центра општине</p> <p>-Недостатак финансијских средстава за модернизацију и одржавање инфраструктуре</p> <p>-Недовољна инвестициона и активност на пољу привлачења страних инвестиција у област туризма</p> <p>-Неусклађен однос између експлоатације минералних сировина и туристичких потенцијала</p>
САОБРАЋАЈ И ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ	
<p>-Изградња аутопутског коридора Е 763 Београд- Јужни Јадран</p> <p>-Изградња државног пута првог реда Топола - Г. Милановац (Шумадијска магистрала)</p> <p>-Модернизација ревитализација енергетске инфраструктурне мреже</p> <p>-Изградња модерне приступне телекомуникационе мреже засноване на оптичким кабловима и мултисервисним приступним чворовима</p>	<p>-Недостатак средстава за функционално унапређење целокупне инфраструктуре која подразумева њено осавремењавање и подизање на виши функционални ниво ,</p> <p>-Опадање поузданости инфраструктурних система услед старости и недовољног одржавања</p> <p>-Неусклађеност стандарда са ЕУ</p>
ЖИВОТНА СРЕДИНА ПРИРОДНА И КУЛТУРНА ДОБРА	
<p>-Биодиверзитет подручја, као основни потенцијал развоја</p> <p>-Стављање у функцију итинерера датих кроз мапу заштићених непокретних културних добара</p> <p>-Богатство шума и разноврсност дивљачи представљају потенцијал за развој ловства;</p> <p>-Укључивање подручја у европску еколошку мрежу NATURA 2000</p>	<p>-већи део општине се налази у зони удара интензитета 9° MCS;</p> <p>-неплански третман (неадекватно пошумљавање, интензивна сеча) и ненаменска употреба природних екосистема,</p> <p>-лоша санитација свих насеља;</p> <p>-перманентна опасност од појаве поплавних таласа нерегулисаних водотокова</p> <p>-недовољна инфраструктура ради адекватне афирмације културних добара</p>

**Оцена постојећег стања ,
потенцијала и ограничења за развој**

Општина Горњи Милановац заузима површину од 836 км² и према последњем попису, у општини живи 47.641 становника, са густином од 57 становника на 1 км². Просторни распоред становништва општине иде у прилог градском подручју, пошто у градском насељу живи 50,3% становника општине, али се ова тенденција наставља, као последица све израженијих трендова миграције сеоског становништва у градско језгро општине, и друге веће регионалне центре окружења, услед већих потенцијала за квалитетнији стандард живота у тим срединама. Од 63 насеља, колико их има на територији општине Горњи Милановац, 56 насеља је погођено депопулацијом, док 8 насеља има позитивну стопу раста становништва – Брђани, Велереч, Враћешница, Клатичево, Неваде, Сврачковци, Шарани и сам општински центар - Горњи Милановац. Прилике које не иду у прилог даљем социо-економском развоју општине односе се на **демографске карактеристике подручја**. Код укупног броја становника региструје се тенденција пада, што потврђује и висок негативан природни прираштај регистрован у периоду између последња два пописа становника. Такође, миграциони салдо се налази у негативној зони, првенствено као последица све већег одласка младих у веће регионалне центре Републике, а изражена је и значајна мобилност становништа из сеоских подручја у градско насеље. Са друге стране, старосна структура становништва је неповољнија, што се негативно одражава на обим радно активног становништва, а са тим и на очекиване економске перформансе целог подручја.

У **привредној структури** општине заступљене су све области, пре свих индустрија која има највеће учешће, пољопривреда са изузетним природним потенцијалима, трговина, грађевинарство, туризам, угоститељство, саобраћај, као и финансијске и техничке услуге које имају све већи значај у привредном развоју Горњег Милановца. Општина Горњи Милановац располаже значајним и квалитетним развојним потенцијалима, и њиховим активирањем и ефикасним коришћењем могуће је остварити бржи и квалитетнији економски и социјални развој.

Решавање дугорочних проблема индустрије кроз процес њеног реструктурирања и јачања њене тржишне конкурентности изискује нове стратегије развоја на одрживим и исплативим основама, засноване на повећању запослености, прогресу, расту извоза.

Активирањем расположивих **туристичких потенцијала** створиће се услови за развој туристичке привреде планског подручја у складу са трендовима и стандардима домаће и међународне туристичке тражње, као и у складу са стратегијом целовитог привредног и регионалног развоја

Пољопривреда планског подручја може да обезбеди знатно више дохотка него до сада и тако допринесе бржем расту укупне економије али је неопходно да се обезбеде одговарајући економски, просторни и други услови који би стимулативно деловали на коришћење расположивих потенцијала.

Основни потенцијали развоја општине Горњи Милановац су:

- Могућност повећања искоришћености контингента активног становништва
- У укупном становништву општине 24,1% чини женско фертилно становништво
- Релативни повољна образовна структура
- Изграђени производни, инфраструктурни и услужни капацитети на територији града и у непосредном контакту са центром насеља
- Повољни услови за развој пољопривреде и агроиндустрије (традиција, знање и афинитет локалног становништва да се бави и унапреди пољ.производњу)
- Подршка развоју постојећих и формрање нових малих и срењих предузећа као носилаца привредног развоја
- Економски потенцијал с разноврсном пољопривредном производњом, релативно развијена инфраструктура, велики број мањих, уређених заселака и насеља, заинтересованост становништва за ову делатност, представљају добру основу за развој свих руралних облика туризма (етно, агро, еко итд.), поједина села у околини Такова, Прањана и Враћевшнице и друга, имају извесна искуства и одличне еколошке, амбијенталне и антропоге- не предности за развој сеоског туризма, што представља основу и подстицај за развој овог облика туризма
- Биодиверзитет подручја, као основни потенцијал развоја
- Природни потенцијали за даљи развој општине Горњи Милановац леже, пре свега, у налазиштима руда и минерала, развоју туризма, шумарства и с њим у вези лова
- Развој културног туризма
- Повољне везе Општине са осталим деловима земље, директним повезивањем преко мреже државних путева првог реда, или посредним повезивањем преко разгранате регионалне путне мреже и планираног коридора Е 763
- Готово потпуно изграђена гасоводна дистрибутивна мрежа на градском подручју Горњег Милановца
- Коришћење природног гаса као енергента представља велику предност у економском и еколошком смислу у односу на друге врсте енергената
- Реализацијом досадашњих планова развоја телекомуникационих капацитета на подручју Општине Горњи Милановац створени су услови за давање нових, широкопојасних сервиса (ADSL, брзи интернет, IP TV, дигитални водови великих битских протока) са тенденцијом давања комплетне "triple-play" услуге
- релативно очуван квалитет ваздуха (уколико се узме у обзир цело подручје општине);

Основна **ограничења развоја** општине Горњи Милановац су :

- Висок степен незапослености, релативно неповољна квалификациона структура незапослених и недостатак кадра у области менаџмента и маркетинга
- Тенденција смањења броја становника у 56 насеља на руралном подручју општине
- Повећање старости становништва и пораст учешћа старог у укупном становништву
- Ограничене могућности за запошљавање
- Недовољна подршка развоју приватног предузетништва, губитак тржишта и пад извоза, недовољно уважавање еколошких критеријума у развоју привреде
- Недовољна афирмација туристичких потенцијала
- Недостатак средстава и простора за афирмацију садржаја културе
- Са аспекта пољопривреде општина Горњи Милановац не располаже значајним површинама високобонитетних земљишта. Од прве до треће бонитетне класе има само 7,9% површина, па је потребно такво земљиште заштитити од било које друге намене, осим пољопривреде
- Инфраструктура насеља ван општинског центра као и коридори који воде од центра заједнице насеља ка општинском центру нису у довољној мери реализовани и стављени у функцију
- Специфичности конфигурације терена смањују могућности рационализације приликом приступа планирању и спровођењу инфраструктурних коридора
- Главни недостатак електроенергетске мреже огледа се у високом степену искоришћења капацитета појединих трафостаница на високом и средњем напону као и у лошем стању појединих далековаода на средњем и ниском напону
- Минимално коришћење нових и обновљивих извора енергије
- стање водоснабдевања у Горњем Милановцу и насељима прикљученим на регионални систем водоснабдевања је добро, док у насељима која се снабдевају водом из локалних извора и индивидуалних бунара није на задовољавајућем нивоу
- Непостојање података валоризованих предела на основу којих би се поуздано увидео статус односно стање природних предела
- кључни проблем заштите животне средине је управљање отпадним водама
- Испуштање комуналних и индустријских отпадних вода у природни реципијент без предходног третмана пречишћавања.

3.2. ПРИНЦИПИ И ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

3.2.1. ВИЗИЈА И ПРИНЦИПИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Визија развоја простора настаће на бази решавања кључних проблема који утичу на одрживи развоја општине Горњи Милановац а односе се на неповољне демографским процесима и кретања становништва, неповољна привредних кретања, недовољне опремљености насеља, мреже центара и њихове функционалне повезаности.

Визија развоја општине Горњи Милановац ће се пре свега огледати у :

- **Подстицању прогресивног демографског развоја**, нарочито у емиграцијским и нисконаталитетним подручјима општине, уз контролу механичког прилива у општинском центру и приградском подручју
- **Подстицању раста насеља у унутрашњости општине**, а посебно насеља од 500 до 2000 становника као и осталих насеља, као и економско и инфраструктурно јачање истих у односу на насеља истих величина у општини, с крајњим циљем изједначавања економских потенцијала
- **Спровођењу сталне активне заштите околине на спречавању загађења околине путем изграђивања и успостављања система управљања околином и природним ресурсима избегавањем решења са неизвесним и дугорочним последицама на околину чиме ће се осигурати едукација о животној средини, околини, и омогућити квалитетнија партиципација грађана, као и спровођење и санација регистрованих загађених и најугроженијих делова општине.**
- **Усмеравању, изградњи и модернизацији економских и привредних капацитета** уз примарну развојну осовину осовину будућег аутопута који пролази кроз територију општине Горњи Милановац , (аутопут Београд - Јужни Јадран), ради стварања услова за развој подручја средишњег и северног дела општине, као и функционално унапређење развојних праваца дуж државних путева првог и другог реда.
- **Оптималном повећавању производних капацитета**, телекомуникацијских, енергетских и комуналних инфраструктурних система у односу на општинске потребе, као и у односу на шире регионалне системе у окружењу
- **Интегрисању економских, културних, природних и демографских ресурса руралних подручја општине** у маркетиншки препознатљиве, финансијски стабилне и административно управљиве системе путем подизању нивоа развијености општине кроз повећање стандарда становништва, запослености и квалитета живљења.

Основни **принципи** политике развоја у циљу постизања избалансираног и уравнотеженог модела одрживог развоја усклађени су са европским моделима који дефинишу перспективе одрживог развоја.

Општина Горњи Милановац која би се потенцијално могла укључити у мрежу општина европских регија, свој одрживи развој базира ће на следећим основним **принципима политике развоја** који су везани за карактеристике саме општине а у складу су са документима Европске Уније који питање одрживог развоја детерминишу кроз :

Полицентрични просторни развој

Трансевропска мрежа региона управо се у овом документу (ESDP) показује као значајна тема полицентричног развоја, која се успоставља путем кореспонденције на интернационалном нивоу, који свакако у великој мери зависи од нижих нивоа комуникација центара и руралних делова насеља, што се на примеру општине Горњи Милановац односи на успостављање мреже насеља са полицентричном мрежом комуникација у односу на центар општине и мрежу насеља која је чине.

Успостављање функционалне мреже насеља путем полицентричних модела у великој мери зависиће и од реализације пута **E763** који ће значајно унапредити развој општине на читавој њеној територији и утврдити овај принцип као један од примарних ради успостављања одрживости.

Партнерство на релацији рурално - урбано

Успешност реализације полицентричног модела почива на успостављању међусобних односа који се формирају на релацији урбаног центра насеља и центара заједнице села која пре свега подразумева :

- Независност и једнакост партнера
- Добровољно учешће у партнерству
- Прихватање различитих административних услова
- Одговорност и бенефит у партнерским односима

Савремени менаџмент у области културних и природних добара

Унапређење и спремност за регионалну сарадњу и презентацију културних и природних добара у туристичке сврхе свакако захтева савремени менаџмент који планирање схвата и прихвата као средство, путем којег ће афирмацију усаглашених туристичких потенцијала стратешки усмеравати.

У том смислу менаџмент игра важну улогу у ситуацијама у којима је потребно:

- Јасно истаћи потребу и значај унапређења односа према културној баштини
- Интегрисати културна и природна добра кроз процес урбаног планирања
- Истаћи значај континуираног развоја Европске мреже заштићених зона

Културно-историјска добра Горњег Милановца својим положајем и потенцијалним културним садржајима ће значајно унапредити квалитет културне понуде који би превазишао регионалне оквире, па се овај принцип не сме занемарити, већ се мора потенцирати као примарни у свим фазама планирања и спровођења у контексту одрживог развоја.

Извор података :

Европска Комисија - Перспективе Европског одрживог развоја (ESDP)

3.2.2. ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Општи циљеви

Будући развој општине Горњег Милановца треба планирати и даље на оним привредним гранама које су и до сада имале највећу улогу у привреди (индустрија, пољопривреда) уз доношење примерених одлука везаних за просторно ограничавање ширења зона индустрије, уз адекватно планирање, као и истовремено просторно стимулисање будућих развојних зона.

Економски и просторни приоритет је, прекинути негативне развојне тенденције у тим срединама и истовремено створити услове за стварање просторне равнотеже у "сувише нараслим - просторно гледано" ареалима, простор града Горњег Милановца и његове рубне зоне, подручје Генералног плана.

Циљеви просторног развоја у том погледу морају ићи корак испред у односу на економске, будући да економски развој изискује одређено временско раздобље како би се планиране промене у економији могле и у пракси остварити. Приоритетне развојне зоне требају се ускладити с развојним одредницама привреде, економије, (оним гранама на којима ће се базирати будући привредни развој).

Економско и просторно уравниотежење неразвијених подручја у Општини приоритет је како са економског тако и са просторног аспекта. Полазни циљни оквир Просторног плана и обавеза које у уређивању простора треба постићи, утврђени путем успостављања следећих општих циљева :

- Подстицање рационалне организације и уређења простора,
- Ефикасно, рационално и организовано коришћење људских, природних и изграђених потенцијала у социо-економском, просторном и еколошком погледу,
- Обезбеђење услова за уређење и изградњу простора и насеља,
- Унапређење квалитета живљења и задовољавање потреба становника,
- Усклађивање различитих или супротних интереса у коришћењу простора,
- Смањивање просторних ограничења за развој (непланска изградња, недостатак инфраструктуре и јавних служби),
- Рационалније коришћење грађевинског и другог земљишта,
- Рационално коришћење простора ради повећања функционалне и развојне ефикасности,
- Заштита природне и културне баштине,
- Унапређење животне средине.

Посебни циљеви

- подстицање укрупњавања газдинстава, трансферима земље, стоке и техничких средстава, у руке економски и демографски виталних домаћинстава, у општинама са изразитом неповољном старосном структуром становништва, обезбеђивањем одговарајућих мера из домена кредитних, фискалних и других политика;
- успостављање система саветодавне пољопривредне службе (по један значајнији центар у Колубарском и Моравичком округу);
- дефинисање стратегије (на локалном и регионалном нивоу) маркетиншко-тржишног наступа у циљу пласмана и промоције оригиналних, регистрованих пољопривредних производа, традиционално везаних за ово подручје Републике Србије;
- побољшање услова функционисања локалне мреже за откуп воћа, шумског воћа, лековитог биља, јестивих гљива
- лоцирање индустријских (радних) комплекса у оквиру коридора, на подручју обухвата Просторног плана посебно дуж коридора аутопута и државних путева I реда ;
- комплетирање постојећих, изградња и уређење нових садржаја, као главних генератора укупне туристичке понуде планског подручја;
- активирање Рудника, као новог подручја са доминантним природним туристичким ресурсима, који истовремено чине и главне развојне потенцијале недовољно развијених подручја општине ;
- изградња обилазница око насеља на свим магистралним правцима ради постизања бржег, безбеднијег и ефикаснијег одвијања саобраћаја;
- изградња једноколосечне пруге Чачак-Горњи Милановац-(Лајковац) Топола- Младеновац;
- комплетирање хидротехничке инфраструктуре, као битног предуслова за развој подручја;
- примена мера заштите и очувања, заштићених природних добара који су у широј зони заштите аутопута;
- примена мера заштите и очувања, заштићених културних добара чији простор тангира инфраструктурни коридор;
- примена мера заштите (зона санитарног осматрања), уже зоне заштите (зона ограничења) и зоне непосредне заштите (зона строгог режима) изворишта и водних објеката, као и режима организације, уређење и коришћења простора;
- примена одговарајућих решења депоновања комуналног отпада и процеса рециклаже у складу са применом менународних стандарда.

3.2.3. ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА ПО ПОЈЕДИНИМ ОБЛАСТИМА ЗАШТИТА И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ СИСТЕМА И РЕСУРСА

Циљеви развоја пољопривреде

Основни дугорочни циљ у области пољопривреде Горњег Милановца је очување и унапређење локалних ресурса за производњу квалитетних пољопривредно-прехрамбених производа, упоредо са конкуретним побољшањем материјалних и социјалних услова живљења на селу. С тим у складу постављају се следећи посебни циљеви:

- Ускладити начин коришћења пољопривредног земљишта с природним погодностима и ограничењима,
- Интензивирати и унапредити примарну пољопривредну производњу, прераду, понуду и пласман високо квалитетних локалних пољопривредно-прехрамбених производа,

Промовисати мултифункционалну породичну пољопривреду у склопу подршке поларизацији аграрне структуре и диверзификације економских активности у руралним областима, ради побољшања материјалног и друштвеног статуса сеоског становништва.

Циљеви газдовања шумама

Основни циљ развоја шума и шумског земљишта је заштита и одрживо управљање шумом и развијање позитивних развојних функција шума.

Оперативни циљеви одрживог коришћења и очувања шумског земљишта и шумских екосистема планског обухвата су:

- картирање и валоризација постојећег зеленила, шума и ваншумског зеленила како би се вредни екосистеми или поједини делови заштитили,
- очување постојећих шума, шумског земљишта и ваншумског зеленила и унапређење њиховог стања,
- успостављање посебних мера неге и заштите шума,
- повећање површина под шумама у складу са основом газдовања шумама (са тенденцијом постизања републичког оптимума од 40%),
- повећање површина под ваншумским зеленилом формирањем заштитних појасева поред саобраћајница,
- обезбеђење и трајно јачање и развој корисних функција шума, повезивањем шума, ваншумског зеленила и зеленила насеља у систем зелених површина,
- усаглашавање интереса шумарства и развоја туризма, водопривреде и других делатности.

Неопходно је дефинисати и утврдити могућности за нове шумске површине:

- за површине са нагибом већим од 20%, скелетног састава земљишта, које захтевају заштиту од изразитог спирања и гравитационог кретања земљишта и за све терене који не могу да се користе за друге потребе,
- за терене који захтевају заштиту од екстензивне и јаке ерозије,
- за терене са клизиштима (треба избегавати дубљу обраду и уместо "тешких" дрвенастих врста, које доприносе интезивирању ове појаве, применити увођење ниских дрвенастих и сигурносних жбунастих култура, или заливађивање),
- за примарно шумско земљиште (на стаништима девастираних шума),
- за заштитне појасеве (заштита од вибрација и буке са јаким саобраћајница; ветрозаштитни појасеви),
- неплодно и деградирано пољопривредно земљиште, ради спречавања даље деградације.

Неопходно је дефинисати услове за очување и унапређење постојећих шума, кроз програме адекватног пошумљавања, сече ради прореда или болести (или резивање) односно програме квалитетног газдовања шумама. Пошумљавање ради заштите и ревитализације аутохтоне природне средине, као основни продукциони принцип треба да има квалитет и специфичност, а не квантитет.

Циљеви развоја ловства и узгоја дивљачи

У области развоја ловства на територији општине Горњи Милановац, општи циљеви су повећање бројности и структуре дивљачи, као и очување ретких и угрожених врста. Посебни циљеви проистичу из специфичности ловишта и спроводиће се кроз важеће ловне основе и годишње планове газдовања ловишта.

Циљеви развоја риболова

Циљеви развоја везани су унапређење рибљег фонда, односно очување квалитета и састава рибље популације са могућношћу бављења риболовом у спортско рекреативне сврхе.

СТАНОВНИШТВО, МРЕЖА НАСЕЉА И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

Становништво

Како би се поменуте демографске предности и постојеће становништво задржало на територији општине, неопходно је подићи ниво социо- економске развијености. Обезбедити нове инвестиције које би требало да створе основу за нова радна места и обезбедити стимулативни пословни амбијент.

Оперативни циљеви:

- Заустављање негативних трендова кретања демографског потенцијала планског подручја,
- Регенерација становништва и повећање природног прираштаја, кроз зауставље миграције,
- Унапређење комуналних, инфраструктурних и стамбених услова и боље коришћење изграђеног фонда на великом делу сеоског подручја захваћеног депопулацијом,
- Стварање повољних услова за самозапошљавање, прерјентацију и преквалификацију становништва у руралном подручју,
- Подизање образовног нивоа становништва у складу са потребама модерног друштва.

Планирана мреже насеља

У оквиру мреже насеља општина Горњи Милановац треба да разреши постојеће проблеме у мрежи насеља планским акцијама, а са циљем да се:

- потпунијим и комплекснијим коришћењем расположивих просторних потенцијала подстиче даљи развој постојећих центара;
 - стимулише даљи развој општинских центара, а самим тим да се добије на већој улози носилаца развоја у мрежи насеља Општине;
- омогући приближавање центара услуга њиховим корисницима на основу стандарда о коришћењу тих услуга;
 - убрза стварање заједница насеља и њихов развој;
 - центри заједница насеља усмеравају и развијају тако да буду носиоци повезивања у мрежи центара и насеља и да омогуће пружање услуга које ће задовољити разноврсне потребе становништва.

Полазећи од предложеног модела развоја, основни циљеви организације мреже насеља на подручју општине Горњи Милановца су :

Даљи развој Горњег Милановца као развојног градског центра ;

- контрола концентрације становништва и привредних активности у урбаној зони Горњег Милановца и дуж саобраћајних коридора;

- унапређење квалитета живљења и доступности сеоског подручја;

- развој средњих и малих предузећа у центрима и другим насељима која имају локационе погодности и интерес за развој МСП;

- очување и трансформација насеља у долиномском и планиномском подручју Општине

- очување руралних и природних карактеристика при развоју сеоских насеља.

За реализацију ових циљева приоритетне активности усмерити на:

- развој терцијарног, кварталног и секундарног сектора и различитих институција (развојних, информатичких и др.) у Горњем Милановцу ;

- контролисање коришћења и изградње простора урбане зоне, нарочито на улазно-излазним правцима у град, уз санацију и урбану регулацију непланске изградње;

- селективна децентрализација појединих економских активности, пре свега малих и средњих предузећа и микро-бизниса у секундарном и терцијарном сектору у центре у мрежи насеља и поједина насеља са одговарајућим локационим погодностима;

- побољшање доступности (саобраћајне и телекомуникационе) и опремљености комуналном инфраструктуром центара у мрежи насеља, нарочито повећањем квалитета локалне путне мреже и развоја фиксне руралне и мобилне телефоније,

- повећање доступности и квалитета услуга здравствене и социјалне заштите и програма помоћи старачким домаћинствима, као и услуга јавних служби младом становништву (деци и омладини) и женском делу популације, уз неопходну рационализацију мреже објеката јавних услуга, у првом реду основног образовања.

Организација и развој јавних служби

Предшколско ,основно , средње образовање

- Развој одрживе мреже објеката предшколског образовања и васпитања и повећање понуде посебних програма и услуга дечјих вртића, у складу са потребама деце узраста до 6 година, повећање обухвата деце у предшколским установама

- уједначавање услова, квалитета и доступности основног образовања и васпитања на подручју општине

- развој посебних програма прилагођених потребама предшколског и основног образовања деце и ученика са посебним потребама;

- стварање услова за нове програме (гума, страни језици, балет...)

- повећање квалитета, ефикасности и доступности средњег и стручног образовања;

- прилагођавање програма средњих школа потребама локалне и регионалне привреде, локалне заједнице и тржишта рада;

Здравствена заштита

- рехабилитација постојеће мреже објеката, повећање квалитета и доступности услуга примарне здравствене заштите;
- интегрисано пружање услуга здравствене и социјалне заштите;
- развој приватне лекарске праксе и укључивање невладиног сектора у систем здравствене заштите;
- развој нових услуга специјализованих установа здравствене заштите.

Социјална заштита

- развој интегралне социјалне заштите ради очувања и побољшања квалитета живота осетљивих и маргинализованих појединаца и група, оспособљавања за продуктиван живот у заједници и предупређења зависности од социјалних служби;
- унапређења квалитета и разноврсности услуга и садржаја у установи социјалне заштите;
- развој мреже услуга које су усаглашене са потребама корисника, подржавају живот у заједници и обезбеђују неодложну заштиту корисника;
- укључивање различитих социјалних актера, у првом реду приватног и невладиног сектора у пружање услуга социјалне заштите, и обезбеђење партиципације корисника у доношење одлука о начину задовољавања њихових потреба.
- Побољшање техничких и материјалних услова социјалне заштите

Култура

- равномернији културни развој економски недовољно развијених подручја општине;
- развој пројеката и програма који доприносе очувању традиције и културног идентитета
- унапређење и модернизација установа културе;
- подизање нивоа учешћа грађана у културним активностима и повећање доступности културних садржаја свим корисницима, нарочито осетљивим групама (средњошколска омладина, млади из сиромашних породица) и корисницима на руралном подручју;

Физичка култура и спорт

- даљи развој и надградња децентрализоване мреже објеката и услуга спорта, активне и организоване рекреације, различитог ранга, који функционално и садржајно задовољавају потребе свих категорија становника;
- стварање услова за даље омасовљење, већу доступност објеката и развој спортско-рекреативне инфраструктуре за рекреативно бављење спортовима.

ПРИВРЕДНЕ ДЕЛАТНОСТИ и ТУРИЗАМ

Привреда

Реализација основних циљева привредног развоја на територији општине Горњи Милановац спроводиће се ради повећања запослености и покретања динамичног привредног раста, заснованог на :

- индустрији
- пољопривреди
- трговини
- туризму

Повољни просторни услови и разноврсни ресурси чине основу за развој Горњег Милановца. Основни циљеви развоја привреде су:

- Реструктурирање привреде и прилагођавање тржишним условима привређивања,
- Привлачење инвестиција (домаћих и страних) и средстава финансирања, лобирање и обезбеђење прихватљивих и повољних извора кредитирања,
- Побољшање технолошког нивоа опреме предузећа и целокупне привреде,
- Стварање предузетничке и динамичније привредне климе и привлачних услова за инвестирање,
- Подршка великим фирмама на територији општине (8 преузећа преко 250 запослених) и њихово повезивање са МСП и микро бизнисом, као и повезивање са фирмама у Региону.
- Спровођење дефинисане политике запошљавања, едукације и преквалификације.

Туризам

Постизањем општег опредељења да је туризам делатност која омогућује економски развој (увећање дохотка), побољшање социјалног положаја (запошљавање, подизање културног нивоа становништва, образованости и комуникативности) и да је туризам стимуланс за очување природне и културне баштине, као и здраве животне средине дефинисан је следећи сет циљева развоја туризма који обухвата:

- интегрисање проблематике одрживог туризма у све сегменте политике, планирања и управљања;
- спровођење реформе економске политике општине у смислу интегрисања туристичке привреде у програме општег развоја општине;
- развијање и јачање институционалних оквира унапређења туристичке делатности и активности како би се омогућила ефикасна интеграција економских, социјалних и еколошких система
- реформисање нормативне стимулације у циљу постизања одрживог развоја туризма и као делатности и као активности;
- развити информисање о стању туристичке понуде и потражње и то кроз едукацију јавног информисања, али и кроз установљење информационог система који ће да пружи правовремене и тачне информације о свим променама у туристич кој понуди и потражњи;

- побољшати систем контроле и управљања туристичком понудом, а у оквиру тога систем референтних институција које би се бавиле контролом квалитета смештаја, услуга, хране, и односа туристичких радника према гостима;
- развијати перманентно образовање из проблематике међузависности економског аспекта туристичког развоја и очувања и унапређења животне средине и културно-цивилизацијских елемената и етике;
- развити системе заштите и осигурања квалитета туристичке понуде кроз све облике туристичке делатности и ангажовања;

ИНФРАСТРУКТУРА

Саобраћајна инфраструктура

Повећана саобраћајна приступачност и опремљеност простора техничком инфраструктуром, уз капитално инвестирање у значајну саобраћајну и техничку инфраструктуру. Путна инфраструктура, као битан фактор већег отварања и интегрисаности подручја општине, треба да обезбеди везе саобраћајних коридора међународног, државног и локалног нивоа, добру приступачност свих делова територије општине и везу са централним местима у мрежи насеља, као и функционисање и развој система јавног превоза на општинском подручју. Са становишта територијалне кохезије и унутрашње интеграције општине, нарочито је важно побољшање стања мреже општинских путева (нарочито ка недовољно активираним деловима општине) и повезивање те мреже са мрежом државних путева. Са становишта просторно-функционалне интегрисаности подручја општине са регионалним окружењем и развојним осовинама Републике (планирани коридор пута Е-763), приоритет је активност на изградњи овог пута, као и осавремењавање и одржавање државног пута I реда М-21 (осовина интеррегионалног транспорта и веза на М-5), а затим и држав

Електроенергетска инфраструктура

- обезбедити квалитетну и сигурну испоруку електричне енергије диктирану потрошњом у наредном периоду за све потрошаче на подручју општине
- у потпуности ревитализовати преносну мрежу
- обезбедити коридоре за нову преносну мрежу
- обезбедити довољан капацитет трафостаница 110/10kV и 35/10kV
- реконструисати постојећу 10 kV мрежу и изградити нову, тако да сва насеља буду повезана мрежом 10 kV. Нисконапонска дистрибутивна мрежа, преко које се директно снабдевају сви потрошачи на овом подручју, треба да се усклади са овим променама
- изградити нове и реконструисати постојеће трафостанице 10/0,4kV, у складу са захтевима реконструисане дистрибутивне мреже и порастом потрошње
- у насељима изградити квалитетно јавно осветљење по препорукама Међународне комисије за осветљење (CIE)

Телекомуникациона инфраструктура

- обезбедити потребан број телефонских прикључака за све кориснике, домаћинства у насељима и привредне субјекте
- обезбедити мрежу високог квалитета, поузданости и расположивости изградњом јединствене транспортне мреже
- изградити међумесни телекомуникациони систем за осигурање квалитета међумесних веза довољног капацитета. Положити оптичке каблове и омогућити савремени систем преноса
- заменити дотрајалу опрему и модернизовати мрежу, да би се обезбедило поузданије и квалитетније функционисање телекомуникационог система и услови за увођење савремених услуга
- увести нове телекомуникационе услуге увођењем оптичких каблова у месне мреже
- изградити модерне приступне кабловске мреже за обезбеђење широкопојасних сервиса, развој јавних, комерцијалних и локалних радио и ТВ програма, уз константно праћење и укључивање нових технологија у складу са светским трендовима
- даље развијати мобилне услуге засноване на радио преносу

Термоенергетска инфраструктура

- Унапређење квалитета живота становништва, као основни дугорочни циљ
- Гасификација целокупне општине Горњи Милановац
- Рационална, економски – ефективнија и енергетски – ефикаснија потрошња енергије, уз очување животне средине и поштовање еколошких стандарда
- Масовније коришћење нових и обновљивих извора енергије
- Унапређење и развој статистичких података и енергетских индикатора за праћење енергетске ефикасности

Водопривредна инфраструктура

- Приоритетно и максимално биће коришћена локална изворишта водоснабдевања, а недостајуће количине воде биће обезбеђиване из регионалног система водоснабдевања
- Рационално коришћење воде за пиће и вишекратно коришћење воде у технолошким процесима, као и смањење специфичне потрошње у свим видовима потрошње
- Побољшање снабдевања водом свих корисника
- Заштита квалитета подземних и површинских вода
- Смањење губитака у водоводном систему
- Заштита насеља, индустријских комплекса и пољопривредних површина од спољних и унутрашњих вода
- Антиерозионо уређење сливова
- Усаглашавање развоја система за водоснабдевање и одвођење отпадних вода
- Изградња система за одвођење и пречишћавање отпадних вода и у осталим насељима.

Комунални системи

Основни циљ развоја комуналних система заснива се на унапређењу постојеће мреже, доградње нових линија и објеката према потребама појединачних насеља.

Оперативни циљеви се могу дефинисати на следећи начин:

- изградња централног система за пречишћавање отпадних вода,
- изградња појединачних постројења према ризику технолошког пројекта,
- доградња канализационе мреже у насељима као крајња фаза санитације (или привремених непропусних септичких јама),
- проширење и изградња нових комуналних капацитета – објеката – зелене и сточне пијаце и гробља, ветеринарске станице,
- утврдити зону резервисану за третман и одлагање аниманог (кланичног) отада у складу са савременим европским стандардима,
- уз сарадњу са суседним општинама спровести процес регионализованог управљања комуналним отпадом; резервисати локације за трансфер станицу и рециклажно двориште,
- успоставити контролу управљања над опасним отпадом – фармацеутским, медицинским, индустријским и сл., успостављањем стандарда и принципа који ће поштовати субјекти који њиме рукују, а према важећој законској регулативи,
- санирати и рекутивисати званично одлагалиште смећа и све дивље депоније.

Управљање комуналним отпадом

Основни циљ јесте успостављање савременог система управљања отпадом и његово усклађивање са регионалним концептом управљања комуналним отпадом у складу са препорукама Националне стратегије управљања отпадом, програмом приближавања ЕУ и актуелним европским и светским трендовима у овој области.

Оперативни циљеви управљања комуналним отпадом јесу:

- затварање, санација и рекултивација локалних сметлишта у руралним подручјима,
- санитарно безбедан третман депоновања комуналног отпада са руралног подручја на депонију Вујан);
- сакупљање и прерада крупног отпада од стране специјализованих организација, које ће га као сировински отпад достављати одговарајућим фабрикама на прераду;
- благовремено истраживање и припрема одговарајуће студије управљања комуналним отпадом за подручје општине, ради прикључивања у регионални систем управљања отпадом;
- дефинисање програма за едукацију становништва и развијање јавне свести о потреби еколошког управљања комуналним отпадом;
- дефинисање правног и институционалног оквира, техничких и економских аспеката управљања комуналним отпадом.

ЖИВОТНА СРЕДИНА. ПРЕДЕЛИ, ПРИРОДНА И КУЛТУРНА ДОБРА

Основни циљ заштите животне средине општине Горњи Милановац је заштита простора и просторно уређење на принципима одрживог развоја, што подразумева активирање просторних потенцијала и обезбеђивање услова за имплементирање еколошких стандарда. **Оперативни циљеви** обухватају следеће:

- Обнову, унапређење животне средине, деградиране и угрожене антропогеним утицајем - То подразумева низ мера које ће омогућити заштиту и санацију конфликтних зона и тачака планског обухвата, ремедијацију, рекултивацију и успостављање мониторинг система,
- Успостављање одрживог система управљања отпадом – подразумева партиципацију у регионализацији система управљања комуналним, опасним отпадом, компостирању и инсенерацији,
- Унапређење еколошког управљања општином - подразумева институционално управљање животном средином на свим нивоима управљања:
- Праћење стања животне средине,
- Дефинисање основних параметара који се прате,
- Дефинисање мара за спречавање и смањење штетних утицаја, мере санације и побољшавања стања животне средине,
- Дефинисање инструмената за имплементацију у складу са законском регулативом.
- Заштиту природних ресурса, значајних подручја и подручја која су у режиму, која подразумева :
- Забрану новоградње и настајање било каквих еколошких ризика у зонама заштите (депоновање отпада, изливање отпадних вода ...)
- Рационално коришћење енергије што подразумева веће коришћење обновљивих извора – биомасе, сунца и сл.

Природна добра

Заштита природних добара, биодиверзитета и предела

Основни циљ заштите простора и животне средине је заснован на што мањем штетном деловању на природу што обезбеђује очување еколошке равнотеже, биодиверзитета и укупног еколошког капацитета простора. То подразумева:

- валоризацију значајних локалитета и предела како би се утврдио њихов статус, просторни обухват и режим заштите,
- валоризацију, заштиту и очување постојећих природних елемената као што су аутентичне биљне и животињске врсте и њихове заједнице,
- очување природних, аутохтоних екосистема (водених, шумских, пашњачких, ливадских), традиционалност у свему како би се очувао природни амбијент и предео остао препознатљив,
- одржавање агроекосистема применом савремених мера у пољопривреди које се заснивају на очувању биолошке равнотеже и разноврсности,
- заштита и обнова нарушених и деградираних екосистема, посебно еродираних станишта ,

- планско организовање лова и риболова, ловног и риболовног туризма у деловима општине са потенцијалним могућностима, планско узгајање дивљачи, побибљавање према средњорочним и краткорочним програмима,

Оперативни циљеви заштите и одрживог коришћења природног наслеђа су:

- спровођење и унапређење степена заштите проглашених природних добара кроз унапређење система финансирања заштите природе и управљања заштићеним подручјима;
- идентификација подручја за европску еколошку мрежу заштићених простора;
- идентификација IBA, IPA, PBA подручја, као и регистровање подручја EMERALD мреже, укључивањем подручја у регионалну, државну и европску мрежу заштите природе;
- номинација и проглашење значајних природних подручја – Сувобор, Рајац и Маљена,а као заштићено природно добро ;
- промоција природних добара у виду спровођења научноистраживачког и образовног рада, културе, спорта, рекреације и туризма.

Непокретна културна добра

Циљ службе заштите није да штити појединачне објекте или локалитете, изоловано од њиховог непосредног окружења већ да покуша да их сагласно са њиховим карактером интегрише у савремене токове. Обиласком терена као значајан развојни ресурс Општине уочавају се предели нетакнуте природе и културних пајзажа. Природни диверзитет – богате речне долине, заталасано побережје и планински висови Рудника, Сувобора и Маљена, представљају добру полазну тачку за развој туризма. Увођење културног, односно традиционалног културног пејзажа у туристичку понуду Општине представља одличну полазну тачку спречавања даљег пропадања како културне баштине тако и села.

Основни циљеви заштите непокретних културних добара су:

- очување темеља и материјалне баштине националне културе и других култура које су се развијале на територији општине Горњи Милановац;
- организовано развијање свести о значају културног развоја за живот и рад данашњих и будућих генерација, као битног предуслова за очување идентитета места
- реинтеграција непокретних културних добара у савремени животни простор општине

ОРГАНИЗАЦИЈА ПРОСТОРА ОД ИНТЕРЕСА ЗА ОДБРАНУ ЗЕМЉЕ И ЗАШТИТУ ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА И ДРУГИХ НЕСРЕЋА

Циљеви и задаци у функцији одбране земље и заштите од елементарних непогода и других несрећа на подручју Просторног плана су:

- дефинисање зона просторне заштите комплекса и подручја од посебног значаја за одбрану земље ;
- дефинисање мера заштите и спасавања становништва, културних добара и животне средине у случају елементарних непогода и других несрећа;
- успостављање информатичке подршке планирању и управљању активностима у ванредним ситуацијама.

3.2.4. ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Свеобухватним сагледавањем и оценом постојећег стања на планском подручју, уочавањем развојних потенцијала, потреба, снага, слабости, могућности и ограничења, односно препрека за остварење укупног развоја, ослањајући се на основне националне развојне правце и свремене тенденције у планирању и уређењу простора, дефинисани су основни стратешки правци и могућности развоја општине –Града Горњег Милановца.

Ради превазилажења постојећих проблема и ограничења, кроз постизање главних развојних циљева (побољшање демографске ситуације, очување вредности животне средине) општа концепција просторног развоја биће заснована на :

1.Унапређењу приведног развоја општине посебно у областима **прерађивачке индустрије** и складиштења **пољопривредних производа**

2.Развоју, уређењу и функционисању **мреже насеља**, а посебно ревитализацији сеоских насеља и повећању њихове атрактивности и **туристичке валоризације**, уз рационално коришћење земљишта и побољшање **инфраструктурне опремљености** на свим нивоима насеља.

3.Уређењу простора и развоја подручја на основу **коришћења природних и створених ресурса** у складу са принципима одрживог развоја, ради унапређења значаја појединих подручја са аспекта природних и културних вредности(у оквиру овог стратешког правца истичу се: развој пољопривреде-посебно у области здраве хране, унапређење привреде и развој МСП, развој туризма, развој шумарства и ловства, истраживање и коришћење минералних сировина и термоминералних извора).

4.Развоју **инфраструктуре**, посебно у области хидротехничке мреже водоснабдевања и канализације отпадних вода и заштите вода.

5.Свеобухватној **заштити животне средине , природних и културних вредности**, заштите од елементарних непогода и других непогода(као основна мера за постизање вишег квалитета реализације планских поставки и њиховог утицаја на животну средину, предвиђа се израда стратешке процене утицаја планских решења на животну средину, посебно кроз успостављање свеобухватног мониторинга животне средине).

6.**Спречавању ненаменског коришћења природних ресурса**, а посебно шума, пољопривредног земљишта високог бонитета, подземних вода;

7.Постизању **већег степена искоришћености унутар грађевинских подручја** и спречавање неоправданог ширења.

8.Очувању и **ревитализацији заштићених природних добара и урбаних целина**.

9.Осигурању система за **заштиту становништва од елементарних непогода и уклањање штета од елементарних непогода**, спровођењем мера заштите становништва и материјалних добара.

10.Успостављању система за **праћење промена у простору, спровођењем програма мониторинга** у циљу осигурања здраве животне средине.

II ПЛАНСКИ ДЕО

1 ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ

1.1. НАМЕНА ПРОСТОРА, БИЛАНСИ ПОВРШИНА

Основну намену простора чини пољопривредно, шумско, водно и грађевинско земљиште.

Плански циљ је да се одржи ниво пољопривредног земљишта, повећају површине под шумама и контролисано ширење грађевинског подручја.

Смањење површина пољопривредног земљишта би се првенствено остваривало на рачун земљишта најслабијег квалитета, односно на рачун квалитетног пољопривредног земљишта за планирано рестриктивно проширење грађевинског подручја насеља и изградњу инфраструктуре. Ове површине се делимично надокнађују смањивањем шумских површина на рачун подручја са оскудном вегетацијом (раштркана вегетација) или прелазног подручја шуме (жбуње и макије), уз остављање простора за даље пошумљавање, али у укупном билансу се, највише услед резервисаних површина за аутопутски коридор, површина пољопривредног земљишта смањује.

Површине под шумама се повећавају на теренима захваћеним ерозијом, голетима, и површинама под великим нагибом али у планираној структури коришћења земљишта не долази до битне промене услед резервисања површина за путне коридоре.

Водне површине задржавају постојеће површине са планираним увећањем до 3% .

Планиране површине под саобраћајном инфраструктуром имаће знатне промене у односу на постојеће стање, у смислу резервисања за изградњу аутопутског коридора, планиране обилазнице, модернизације железнице као и планираних деоница општинских путева

Могућност проширења грађевинског подручја износи просечно око 5-10% од постојеће површине изграђеног земљишта у насељима за које није прописана израда планске документације и за које нису рађени шематски прикази.

Изузетно услед потреба за повећањем зоне грађевинског подручја за насеља у којима се очекује интензивнија изградња услед локацијских потенцијала самих насеља а за која су рађени шематски прикази , повећање грађевинског подручја прелази просечне оквири и креће се у просеку око 20% површине насеља у границама К.О.

Повећање грађевинског подручја је веће у центрима насеља, уз услов погушћавања у постојећем грађевинском подручју. Грађевинска подручја за центре заједница насеља Таково ,Рудник и Прањани биће утврђена израдом Плана генералне регулације. У примарним насељима веће је повећање грађевинског подручја, мада рестриктивно, у равничарским деловима него у брдским деловима плана где је повећање незнатно и представља само заокружење започете изградње. Приоритет има изградња објеката на постојећем грађевинском подручју насеља. За захтеве за изградњу који се не могу задовољити у границама постојећег и планираног грађевинског подручја, могућности изградње утврдиће се за намене, на основу правила и на начин утврђен у поглављу – Пропозиције плана, Пољопривредно земљиште. тј. за делове пољопривредног земљишта који имају услове за пренамену у грађевинско.

Биланси површина утврђени су на основу постојећег стања (које по питању изграђених површина битно одступа од података катастра, што претпоставља велике површине које се воде као пољопривредно земљиште а предстаљају изграђене површине, као и чињеницу постојања великих окућница) као и планираних промена у простору.

Биланс постојеће и планиране намене површина

Табела 10: Оквирни биланс постојеће и планиране намене површина

Основна намена	Постојећа површина ха	у обухвату плана %	Планирана површина ха	у обухвату плана %
Шумско земљ.	29.334	35,08%	31840	38.08 %
Водно земљ,	1254	1.5%	2508	3%
Пољопривредно земљ.	51583	61.690%	39650	47.42%
Грађевинско подр.	1442	1.72%	9615	11.5%
укупно	83613	100%	83613	100%

1.2. ЗАШТИТА, УРЕЂЕЊЕ, КОРИШЋЕЊЕ И РАЗВОЈ ПРИРОДНИХ СИСТЕМА И РЕСУРСА

1.2.1. ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ И ЗАШТИТА ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА

Коришћење и заштите пољопривредног земљишта заснива се одрживом управљању које обезбеђује добру еколошко природну структуру тла, добар водни режим, наменску употребу према условима природе и терена, као и санацију лоших деградираних површина у функцији пољопривреде (борба против ерозије и клизишта). То подразумева и:

- заштиту пољопривредног земљишта од нерационалног/непланског заузимања у грађевинске и друге непољопривредне сврхе,
- очување плодности земљишта, усвајањем савремених пољопривредних принципа, како би се арзвила органска пољопривреда,
- подршку пошумљавању еродобилних и других пољопривредних земљишта најслабијег производног потенцијала и предузимању других мера заштите од ерозије, према редоследу приоритета,
- на површинама које су нападнуте екцесивном и јаком ерозијом потребно је спровођење биолошких радова и мера на мелиорацији пашњака, подизању воћњака и винограда, малињака и гајењу других пољопривредних култура као и оснивању заједничких ливада,
- у зависности од нагиба терена успоставити погодну диференцијацију култура као начин борбе против оштећења тла,

- подршку малим неразвијеним газдинствима у остваривању циљева у производњи органски здравих производа, кроз стимулативне мере и обезбеђивање тржишта за пласман брендова здраве хране,
- разраду и спровођењу еколошки безбедних програма мелиорације ливада и пашњака, упоредо с обезбеђивањем подршке редовном кошењу и/или напасању стоке, како би се спречила сукцесија коровских биљака, суженог биодиверзитета и мале економске вредности;
- подршку пољопривреди у зонама посебног коришћења земљишта на подручјима заштићеног изворишта,
- спречавању негативних утицаја пољопривредне производње на стање животне средине и живог света, успостављањем контроле коришћења минералних ђубрива и средстава за заштиту биља, уз истовремено промовисање метода њихове интегралне примене у процесима техничко-технолошког унапређивања пољопривредне производње, приоритетно на теренима заштите изворишта воде, као и локалитета са изузетним природним вредностима и реткостима, који су обухваћени или ће бити обухваћени одговарајућим режимима заштите;
- елиминисању утицаја аерозагађења и других штетних агенса из окружења на плодност пољопривредног земљишта и здравствени квалитет хране, спровођењем одговарајућих мера заштите животне средине.

1.2.2. ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ И ЗАШТИТА ШУМА И ШУМСКОГ ЗЕМЉИШТА

Заштита и коришћење шума и шумских земљишта засниваће се на унапређењу стања и повећању површина под шумом. Унапређење стања и повећање површина под шумама обезбедиће се:

- спречавањем даље деградације шума и пошумљавањем нестабилних терена ради спречавања ерозије, као и регулација бујичних водотокова,
- обновом шума и засадом на честинама и голетима,
- трајном коришћењу шума на принципима одрживог развоја – заштита биодиверзитета, флоре и фауне;
- успостављањем јединственог и једнаког статуса свих шума, без обзира на власништво;
- санацији угрожених подручја и спречавање појава нових клизишта,
- усклађивању основних корисних функција шума са коришћењем осталих шумских производа (лековито биље, плодови и сл.),
- интензивним мерама неге (проредима) и спровођењем других мера превентивне и репресивне заштите шума у газдинској јединици

Унапређење стања осталих шума и повећање површина под шумама утврђиваће се програмима газдовања и програмима пошумљавања парцела у приватном власништву.

1.2.3. ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ И ЗАШТИТА РЕСУРСА ВОДА

Концепција заштите водних ресурса заснива се на:

1) заштити квалитета вода

- изворишта вода за снабдевање становништва водом – трајним обезбеђењем квалитета свих површинских и подземних вода на подручју општине у II а класи квалитета, а нарочито заштитом свих изворишта успостављањем и спровођењем режима зона санитарне заштите, применом организационо-економских мера за спречавање и смањење загађења вода (прописа о транспорту опасних материја у зони изворишта, смањењем специфичне потрошње воде увођењем реалних накнада за коришћење вода и испуштање употребљених вода, увођењем мониторинга квалитета вода и др.);
- површинских и подземних вода од загађивања и непланског коришћења – потпуном санитацијом свих насеља, приоритетно обухватом највећег броја насеља канализацијом и реализацијом система за пречишћавање отпадних вода,
- водених и приобалних екосистема испуштањем гарантованог еколошког протока из водоакумулација .

2) заштити од вода регулацијом водотока и водног земљишта:

- усклађивањем техничких и биолошких радова на регулацији водотокова и заштите од великих вода, бујица и ерозије приобаља са планским решењима регионалних водопривредних система;
- амбијентално усклађеним уређењем приобаља и корита реке Деспотовице и притока на грађевинском подручју Горњег Милановца, по принципима урбане регулације, како би се створили услови за складно повезивање урбаних зона са акваторијама водотока;
- чишћењем корита од наноса, отпада и сл;

активним мерама заштите ублажавањем поплавних таласа на подручју општине.

КОРИШЋЕЊЕ И ЗАШТИТА МИНЕРАЛНИХ СИРОВИНА

Заштита минералних сировина

Рационалну и одрживу експлоатацију минералних сировина на подручју општине Горњи Милановац, омогућиће доследна примена техничко - технолошких мера у циљу спречавања и минимизирања штетних утицаја и последица по животну средину, здравље људи, предео и наслеђе. То подразумева и обезбеђење континуиране контроле и мониторинга стања животне средине у зонама утицаја експлоатационих поља и еколошких учинака предузећа у експлоатацији, транспорту, складиштењу и преради минералних сировина.

Приоритет има контрола и подршка остваривању законом утврђене обавезе рекултивације и ревитализације деградираних површина сукцесивно у току или по завршетку експлоатације минералних сировина.

Заштита и коришћење минералних сировина заснива се на:

- адекватној процени количина и оправданости експлоатације минералних сировина, односно спровођењу истражних радова који ће дати применљиве резултате,
- дефинисање ресурсне ренте као накнаде за коришћење минералних сировина,
- потпуна заштита животне средине и природе, применом адекватних мера заштите и најбољих доступних техника, ограничити или забранити експлоатацију минералних сировина у заштићеним подручјима (заштићеним зонама природних и културних добара, у зонама изворишта водоснабдевања, ...).

1.3 ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ, ДИСТРИБУЦИЈА СТАНОВНИШТВА И МРЕЖА НАСЕЉА И ЈАВНИХ СЛУЖБИ

1.3.1 Плански развој

Просторни развој са демографског аспекта

Демографски развој подручја треба да се заснива на квантитативном (у смислу смањења и заустављања смањења броја становника) и квалитативним променама демографског потенцијала (равномеран развој становништва, побољшање неповољне старосне и образовне структуре, стимулисање позитивних миграција младог и образовног становништва и сл.)

Као основно полазиште при кретању концепције демографског развоја планског подручја, треба бити покретање привредних активности што последично доводи до нових радних места што може бити покретач позитивних миграционих кретања и то претежно младог и образовног становништва. Као последица ових процеса произилази пораст стопе наталитета и природног прираштаја, односно пораст броја становника.

Како је евидентиран неравномеран размештај становништва на целокупној територији општине Горњи Милановац, као и концентracија становништва у градским насељима, једно од битних основа демографског развоја је равномеран размештај становништва. У том смислу је потребно да се унесу функционални садржаји и у рурална насеља у оном нивоу који је довољан да смањи привлачну снагу градског насеља. При томе је битно доношење и реализација специфичних програма и предузимање низа мера и активности (економских – као што су кредитно-финансијска подршка за развој и унапређење пољопривредне производње и приватног предузетништва и социјалних – боља социо-здравствена заштита, побољшање система образовања и сл.) од стране локалне самоуправе. На овај начин је могуће створити услове за задржавање млађег становништва у сеоским насељима, чиме би се постигло повећање наталитета, побољшала старосна структура сеоског становништва и смањила миграција на релацији село-град. Осим економских и социјалних мера, потребно је предузети и низ активности у циљу побољшања комуналне и саобраћајне инфраструктуре у руралним срединама. За постизање демографског развоја и демографске ревитализације на територији општине Горњи Милановац, битна је помоћ државе мерама популационе политике, које би ишле у смеру осавремењавања пољопривредне производње, развоја сектора малих и средњих предузећа и предузетника у сектору пољопривреде, агро-индустрије, прерађивачке индустрије, трговине и занатства.

Пројекција становништва

Становништва је најзначајнији потенцијал, хумани капитал сваког подручја, од чије бројности, образовне и квалификационе структуре и менталитета зависи укупан развој подручја. Приликом предвиђања будућег развоја становништва, неопходно је имати у виду његове дугорочне тенденције у прошлости и све чиниоце који су условљавали промене у становништву.

Пројекција кретања становништва урађена је коришћењем аналитичке методе. Аналитичка пројекција полази од актуелне старосно-полне структуре, а поред хипотеза о природном кретању (компоненте фертилитета и морталитета) и механичком кретању становништва.

По аналитичкој пројекцији, за плански хоризон до 2025. године, која је у обзир узела и расељена и избегла лица са Косова и Метохије, на територији општине Горњи Милановац, можемо очекивати 49.000 становника, док у самом градском центру 30.000 становника.

На основу укупног броја становника код свих старосних структура доћи ће до повећања укупног броја становника по добним групама, уз благо процентуално повећање учешћа млађих добних група и смањења учешћа најстарије добне групе.

Табела 11. Плански хоризонт 2025 .- планирани број становника

Подручје	Бр. становника по попису	Аналитички метод
	2002.г.	2025.г.
Општина Горњи Милановац	47.641	49.000
Градско подр. Горњи Милановац	23.982	30.000
Остала насеља	23.659	19.000

Табела 12. Пројекција старосне структуре општине Горњи Милановац

Старосне групе	2002. године		2025.године	
	Свега	%	Свега	%
0-6	2.704	5,7	3.283	6,7
7-14	4.229	8,9	4.753	9,7
15-19	3.131	6,6	3.332	6,8
20-24	3.284	6,9	3.577	7,3
25-59	22.445	47,1	23.569	48,1
60 и више	11.359	23,8	10.486	21,4
УКУПНО	47.641	100,0	49.000	100,0

Табела 13. Пројекција старосне структуре градског подручја

Старосне групе	2002. године		2025.године	
	Свега	%	Свега	%
0-6	1.575	6,6	2.340	7,8
7-14	2.415	10,1	3.180	10,6
15-19	1.903	7,9	2.430	8,1
20-24	2.010	8,4	2.580	8,6
25-59	12.567	52,4	15.780	52,6
60 и више	3.367	14,0	3.690	12,3
УКУПНО	23.982	100,0	30.000	100,0

На територији општине Горњи Милановац до 2025. године треба очекивати 16.330 домаћинстава са просечном величином од 3 члана по домаћинству.

1.3.2 Развој и организација мреже насеља

Планирани развој мреже насеља заснива се на могућностима које постојећа мрежа поседује на пољу континуираног развоја **полицентричног система мреже насеља** кроз **јачање и диференцијацију постојећих и афирмацију нових насељских центара**. Та афирмација треба да оствари противтежу поларизационим утицајима самог центра општине Горњег Милановца као и да омогући рационалнију просторну организацију привредних веза у мрежи центара и тиме подстакне развој центара заједнице насеља, чиме би се утицају центра избалансирани у контексту одрживости саме општине. У будућој мрежи насеља са аспекта хијерархије према функционалним и административним карактеристикама фигуришу следећи типови насеља и то :

- општински центар
- центри заједнице насеља
- локални - насељски центри
- примарна сеоска насеља

Општински центар - Горњи Милановац

У Горњем Милановацу је изражена концентрација становништва, грађевинског фонда, друштвене опреме, услуга, инфраструктурне опремљености и комуналне опреме. Планска поставка је јачање, допуњавање и подизање квалитета урбаних функција Горњи Милановца. Обзиром на повољност саобраћајног положаја, успоставиће се чвршће интегративне везе са суседним општинама и центрима у непосредном окружењу и реализовати заједнички пројекти. Општински центар ће и у наредном периоду да делује свим својим функцијама на трансформацију насеља у околини, са високим степеном деаграризације и великим бројем мешовитих и непољопривредних домаћинстава. Поред даљег развоја секундарних делатности, јачаће функције центра услужних делатности, јавних функција, посебно вишег ранга, информатике и др праћено уређењем и изградњом који подиже урбанитет насеља.

Центри заједнице насеља

Основу концепта полицентричног развоја и организације будуће мреже насеља сачињавају **центри заједнице насеља**. То су насеља са повољним положајем у односу на функционалне осе развоја општине, насеља са повећаним нивоом опремљености, концентрацијом активности, становништва као и тенденцијом за развој и успостављање односа и веза унутар мреже насеља у самој општини.

1. Прањани
2. Рудник
3. Таково

Прањани центар са функционалним карактеристикама које покривају потребе западног дела општине –насеља која гравитирају овом центру.

Рудник као насеље које функционално и административно опслужује насеља у северној зони општине које свој потенцијал заснива на експлоатацији природних ресурса али и као центар на раскршћу постојећих и планираних државних путева првог реда.

Таково - погодност насеља је његов положај на будућој раскрсници државних путева I реда са коридором ЕР 763 ; значај и даљи развој насеља заснован на културно историјском наслеђу и погодностима за унапређење пословне- привредно услужне капацитете

Центри заједнице насеља поред могућности за пласман и дистрибуцију пољопривредних производа као и могућности за продају и прераду сточних и пољопривредних сировина, имају услове да на бази расположивих ресурса (потенцијали природних ресурса попут украсног и грађевинског камена, туристичких знаменитости, извора минералне воде и сл.) омогуће полицентричност развоја општине кроз унапређење односа према непољопривредним делатностима које се пре свега огледају у туристичким потенцијалима чија афирмација и фреквентност експлоатације у контексту посете зависе управо од нивоа функционалне опремљености овог нивоа насеља.

Локални-насељски центри

У оквиру заједнице насеља, поред центара заједнице насеља, издвајају се **локални центри** у којима се јављају нуклеуси једне, или две функције (непотпуна школа, амбуланта, месна канцеларија, месна заједница, откупне станице пољопривредних производа и сл.).

Локални насељски центри пре свега обезбедењују непосреднију везу грађана са локалном управом, системом организације пољопривредне производње и пословања, услуга, јавних функција, постајући тако квалитетна испостава управних, привредних, услужних и друштвених функција општине на свом подручју, и уз подршку сеоских центара главни просторни и функционални ослонац подизања општег квалитета и развојног капацитета сеоске средине.

Опремљеност ових насеља јавним и осталим садржајима треба да задовољи потребе самог насеља али и села која им непосредно гравитирају.

Насељски центри

1. Каменица (Прањани)
2. Коштунићи (Прањани)
3. Бољковци (Таково)
4. Савинац (Таково)
5. Брђани (Горњи Милановац)
6. Велереч (Горњи Милановац)
7. Неваде (Горњи Милановац)
8. Враћевшница (Горњи Милановац)
9. Угриновци (Рудник)

Примарна сеоска насеља

Локалним центрима гравитирају примарна сеоска насеља ван локалних -насељских центара. Ова категорија насеља ће свој развој заснивати на пољопривредним делатностима. Насеља имају основне садржаје неопходне за функционисање самог насеља, а функционално се везују на одговарајуће центре, при чему се за она насеља са повољнијом демографском ситуацијом, као и условима за развој делатности може очекивати извесна функцијска специјализација али ће гравитациони утицај остати у границама постојећих атара насеља.

Развој ових насеља на подручју општине Горњи Милановац стимулирати кроз, уз осавремењавањем постојеће саобраћајне мреже и изградњом недостајућих деоница.

1.3.3 ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

Развој мреже јавних служби заснива се на постојећој мрежи јавних служби, очекиваних демографских промена и развоју насељских функција. Основа за димензионисање јавних служби јесу: процењени број становника до краја планског периода по старосним групама и корисницима појединих функција, пожељни радијуси доступности појединих јавних служби корисницима са гравитирајућег подручја и одговарајући стандарди и нормативи.

Основне услуге (основно образовање, примарна здравствена заштита, смештај у предшколску установу за свако заинтересовано дете и дневни центри) су обавезне у центрима заједница насеља и сеоским центрима, односно на раздаљини до 30 минута организованим јавним превозом.

Услов за покривање свих насеља у општини Горњи Милановац доступним основним услугама од јавног интереса је побољшање међунасељске саобраћајне мреже и основни стандарди јавног превоза.

ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ

Предшколско образовање и васпитање

Ради обезбеђења већег обухвата деце, доступности и могућности за равноправније коришћење услуга **предшколског васпитања и образовања** за децу узраста до 6 година, неопходно је проширење мреже објеката, повећање понуде посебних програма и услуга дечјих вртића.

Неопходно повећање обухвата деце и доступности припремне предшколске наставе, обезбедиће се усклађивањем развоја и организације припремног предшколског образовања и васпитања са кретањем и размештајем деце узраста 5-6 година, и мрежом дечјих вртића и основних школа.

Проширење мреже објеката усмерено је приоритетно на центре заједнице насеља, и сеоске центре у мрежи насеља Општине у складу са потребама, где треба обезбедити просторе за дечји вртић, а при свим школама простор за припремно предшколско образовање

Укључивање приватног сектора у пружање ових услуга треба подржати и развијати. Подршку невладиног сектора и донација би требало усмерити на развој мобилних дечјих вртића/учионица за мање доступна насеља, посебних програма за децу са посебним потребама, организовање специјализованог превоза. Специјализовани превоз би истовремено опслуживао децу предшколског узраста и ученике основних школа.

Основно образовање и васпитање

Неопходно је повећање доступности и обезбеђење подједнаких могућности за квалитетно **основно образовање и васпитање**. То подразумева усклађивање мреже објеката са кретањем и размештајем деце и младих узраста 6-15 година, побољшање и иновирање школских програма. Развијање васпитне/социјалне функције школе омогућиће се ефикаснијим организовањем продуженог боравка ученика и/или целодневне наставе за ученике првог циклуса, као и увођењем посебних образовних програма прилагођених потребама деци са посебним потребама, специфичних програма и факултативних програма и активности за мултикултурно образовање. Организација мреже објеката основног образовања ће се заснивати на матичним (и подручним) осморазредним школама у центрима заједнице насеља и сеоским центрима. Рационализација мреже издвојених четвороразредних одељења засниваће се на демографским променама, доступности и квалитету објеката. Једна од опција је вишенаменско коришћење постојећих објеката за мобилне екипе дечјих вртића, установа културе, курсеве информатике и сл. Друга опција је да се у појединим школама уведу посебни програми и обезбеде мобилне наставне екипе, како би се ученицима издвојених одељења приближили нови облици наставе и стицање знања и вештина која су приступачна у матичним школама.

Сви објекти образовања се задржавају уз потребно побољшање услова рада кроз реконструкцију, адаптацију и опремање школског простора, уређење школског комплекса и простора за спорт и повећање квалитета доступности.

Организовање специјализованог превоза неопходно је за ученике који живе на удаљености већој од 1,5км (I-IV разреда) односно 2,5км (V-VIII разреда) од школе, као и за све ученике са посебним потребама уз неопходну подршку средстава републичких и предприступних фондова и донација.

Средње образовање

У делу **средњег образовања** -Јачање и осамостаљивање постојеће средње школе и, евентуално, отварање нових, подразумева редефинисање и усклађивање образовних профила са структуром и потребама привреде на локалном и регионалном нивоу, као и тражење нових начина финансирања и повезивања са привредом. Приоритетно је увођење смерова пољопривредне и туристичке струке. Регионализација и рационализација мреже средњег образовања подразумева умрежавање стручних школа сличних образовних профила са подручја региона њихову диверзификацију и већу флексибилност за прилагођавање потребама привреде и тржишта рада. Подстицаће се отворен и флексибилан систем образовања младих и одраслих који омогућава континуално учење и унапређење људских потенцијала и ресурса. Један од могућих модела система финансирања средњег, и (евентуално) високог образовања јесте тзв. динамички модел, т.ј. комбиновани модел постојећег система финансирања и развоја проширених делатности. Проширене делатности обухватају комерцијалне програме и пројекте сарадње са привредом (програми стицања нових знања и вештина неопходних за укључивање у процес рада...).

Развој стручног образовања подразумева модернизовање опреме и наставних средстава и опремање школа потребним садржајима У систем средњег и стручног образовања (и евентуално високог), увођење приватне школе специфичних профила и подстицати донаторства за обезбеђивање стипендија.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Здравствена делатност на подручју општине Горњи Милановац обављаће се на нивоу примарне здравствене заштите.

Постојећа мрежа објеката омогућава рационалну организацију и релативну доступност услуга примарне здравствене заштите на подручју општине. Предуслов је рехабилитација постојеће мреже, уз евентуално проширење капацитета у складу са потребама локалне заједнице. То ће се обезбедити подизањем квалитета услуга (опремање неопходном медицинском опремом и санитетским материјалом, обезбеђење потребног броја лекара и другог медицинског особља), објеката (санацијом и обновом већине постојећих и, евентуално, заменом и изградњом нових) и доступности (обезбеђењем теренских и санитетских возила). Један од начина за повећање доступности примарне здравствене заштите корисницима, нарочито на руралном подручју, јесте организовање мобилних здравствених тимова, интегрисаног пружања услуга здравствене и социјалне заштите и пружање квалитетне прехоспиталне хитне медицинске помоћи. Подизање квалитета и доступности услуга подржаће се и увођењем приватне праксе и укључивањем невладиног сектора у систем здравствене заштите.

За виши ниво здравствених услуга (секундарну и терцијалну здравствену заштиту), становници општине Горњи Милановац упућени су на Клинички центар у Крагујевцу.

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Постојећа мрежа установа социјалне заштите (посматрајући на регионалном нивоу) омогућава рационалну организацију услуга социјалне заштите.

На нивоу локалне самоуправе неопходна је изградња објекта Центра за социјални рад, подизање квалитета услуга, капацитета за нове садржаје и програме рада, унапређењем квалитета постојећих и увођењем нових услуга, као и развојем алтернативних и иновативних програма социјалне заштите.

Акцент је на развоју мреже услуга које омогућавају већу територијалну и функционалну доступност услуга, подржавају живот у заједници и обезбеђују интегралну и неодложну социјалну заштиту корисника. Оријентација је на развој разноврсних социјалних услуга усаглашених са потребама корисника које се приоритетно задовољавају у локалној заједници и породици (природном окружењу), а омогућавају избор најмање рестриктивне услуге за корисника, што подразумева:

- обезбеђење простора за организовање дневних центара за пружање разноврсних услуга нестационарног типа као облик основне услуге социјалне заштите (старо становништво, старачка домаћинства, лица са сметњама у развоју, лица са хроничним болестима и инвалидитетом и др). Дневни центри се организују у центрима на сеоском подручју (могуће у оквиру адаптираних објеката месних канцеларија, здравства, културе и сл. као интегрални вид услуга)
- изградња пословне зграде, као приоритет, ради побољшања техничке опремљености и постизања нормалних услова за рад што ће пружање услуга подићи на виши ниво.
- значајно унапређење квалитета живота старих и одраслих лица уз адекватну подршку свих релевантних институција и проширен дијапазон услуга, реализоваће се кроз програм повезивања и јачања партнерских односа ревелентних служби и институција које се баве заштитом и бригом о старим лицима. Даље афирмисање пројекта помоћ у кући старим лицима (који је већ заживео на територији Општине Горњи Милановац.)
- развој установа малих смештајних капацитета за недостајуће услуге за збрињавање корисника (мали домови, мале стамбене заједнице, „Кућа на пола пута”, „Становање уз подршку” и сл.);
- развој услуга и служби за подршку породици (саветодавне, едукативне, патронажне услуге, услуге клубова и дневних центара са разноврсним садржајима, приоритетно у центрима заједнице насеља и сеоским центрима);
- развој услуга различитих облика хранитељског смештаја;
- програм запошљавања радно способних корисника материјалног обезбеђења и реализација пројеката који ће радно упослити ову категорију становништва.
- програм заштите деце са посебним потребама и реализацији пројеката који ће побољшати квалитет живота деце из ове категорије и породица
- развој услуга неодложних интервенција у Центру за социјалну заштиту, које ће грађанима бити доступне 24 сата (дежурство стручњака обучених за неодложне интервенције, дежурне службе за ургентни смештај и услуге СОС телефона).
- укључивање невладиног сектора у пружање услуга социјалне заштите и развој услуга мобилних служби проширене социјалне заштите (пројекат помоћи у кући уз психо-социјалну подршку старима, немоћнима и инвалидима).
- укључивање различитих социјалних актера, у првом реду приватног и невладиног сектора у пружање комерцијализованих и непрофитних услуга социјалне заштите, као и обезбеђење партиципације корисника у доношењу одлука о начину задовољавања њихових потреба.
- подршка оснивању клуба ратни ветерани и инвалиди рата, као посебној групи

КУЛТУРА

Очување културног идентитета подручја општине Горњи Милановац оствариваће се преко локалних и регионалних програма развоја културе и интегрисаних културно-образовних и других интерсекторских програма. За припрему и остваривање ових програма неопходна је рехабилитација постојећих установа културе, као и укључивање приватног и непрофитног сектора. Модернизовање и јачање установа оствариваће се укључивањем грађана у формулисање и реализацију програма и пројеката намењених свим добним групама, идентификовању и промоцији традиционалних вредности, заштити културног наслеђа и др.

Развој установа културе биће усмерена на:

- подизање квалитета и опремљености постојећих објеката, реконструкција дома културе у општинском центру и стављање у функцију објеката који су имали ту намену у сеоским насељима као мултифункционалних простора, као и адаптација алтернативних простора- објеката или изградњу наменских мултифункционалних објеката,

- развој нових програма и повећање њихове доступности корисницима, осавремењавање и унапређивање програмских садржаја локалних медија, организовање манифестација и др. Повећање доступности културних активности и програма, нарочито младима на руралном подручју. Неопходно је и субвенционисање јавног и приватног сектора из републичких фондова и донација и укључивање непрофитног сектора у развој нових услуга, посебних програма, и организацију мобилне културне понуде (мобилне библиотеке, представе, креативне радионице, еколошке и хуманитарне активности и сл.)

Од посебног значаја је развој постојећих и нових манифестација, презентација и афирмација културног наслеђа- активно укључивање богатог градитељског наслеђа, традиције, народног стваралаштва и културе у циљу очувања идентитета и посебно развоја туризма, као интегралне понуде са осталим облицима туризма.

Потребно је развијати посебне понуде из области културе у насељима са специфичним прородним, културним и историјским обележјима.

ФИЗИЧКА КУЛТУРА И СПОРТ

Развој спорта, активне и организоване рекреације подразумева мрежу спортских центара и терена, који функционално и садржајно задовољавају потребе свих категорија становника.

У општини Горњи Милановац даље развијати мрежу спортско-рекреативних објеката, уз повећање квалитета опремљености. Стратешко опредељење је развој мреже услуга за омасовљење рекреативног бављења спортом и повећање понуде у оквиру програма развоја туризма

Развој мреже спортско-рекреативних објеката:

У општинском центру:

- уређење спортског центра са условима за бављење врхунским спортом као и рекреацијом
- терени за спорт и рекреацију, појединачни терени за мале спортове и дечја игралишта у оквиру блокова и центара, за становништво из непосредног окружења.

На руралном подручју:

- изградња спортских сала у центрима заједнице села
- изградњу физкултурних сала у осмогодишњим основним школама (пре свега у матичним школама);
- реконструкција и изградња терена за мале спортове и рекреацију и дечјих игралишта у оквиру школских комплекса, или комплекса месних канцеларија,
- реконструкција постојећих спортских терена, уз могућност проширења, изградњу пратећих и објеката комплементарних намена

Развој садржаја спорта и рекреације као пратеће функције других намена: образовања, здравства, дечје заштите, туристичких комплекса и др.

Развој мреже пешачких, рекреативних и бициклистичких атаза

ЈАВНИ СЕРВИСИ

Остваривање стратешких циљева развоја јавних сервиса, подразумева реализацију следећих пројеката:

- реконструкција и опремање зграде општинске управе уз унапређење рада општинског услужног центра (у складу са предвиђеним стандардима), као и адаптација и опремање општинског архива;
- реконструкција и модернизација свих објеката месних канцеларија на сеоском подручју уз могућност проширења капацитета и увођење комплементарних јавних и комерцијалних садржаја (библиотека, амбуланта, пошта, просторија за културно-едукативне и забавне активности и сл.)
- повезивање општинске управе, јавних предузећа и установа, и месних канцеларија на јединствену мрежу и базу података;
- креирање институционалног идентитета општине - израда јединственог плана идентитета и маркетинга;
- перманентно организовање специјализованих обука за општински менаџмент, запослене у општинској управи, јавним предузећима и установама, на тему: корпоративно управљање у јавном сектору, ефикаснија интерна и екстерна комуникације, израда и управљање пројектима финансираних из средстава ЕУ и сл.

1.4. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И ДИСТРИБУЦИЈА ПРИВРЕДНИХ ДЕЛАТНОСТИ

ОСНОВНИ ПРАВЦИ ПРИВРЕДНОГ РАЗВОЈА

Проблеми који су пратили пословање привреде у последњих двадесетак година и споре и неодлучне транзиционе промене успорили су развој привреде општине, што се манифестовало падом друштвеног производа, растом незапослености, високом задуженошћу привреде, технолошким заостајањем, губитком тржишта и др.

Општина Горњи Милановац располаже значајним и квалитетним развојним потенцијалима, и њиховим активирањем и ефикасним коришћењем могуће је остварити бржи и квалитетнији економски и социјални развој.

Развој привреде на подручју Плана заснива се на опоравку привредних актера, модернизацију предузећа, стандардизацију производње, раст конкуретности, обезбеђење инфраструктурних услова. Концепт привреде подразумева заснованост на модерној, диверзификованој, конкуретној, технолошкој, економској и еколошкој ревитализацији постојећих и настанку нових капацитета и нових МСП. У томе важну улогу има повећање иновационог потенцијала, формирање кластера у конкуретним гранама и ефикасна просторна дистрибуција активности привреде.

Одрживи развој привреде засниваће се на:

- **Развој прерађивачке индустрије** јачањем предузетништва и формирањем МСП у сектору производње прехранбених производа, металопрераде, хемијске, папирне и картонске амбалаже, пластике, графичке, текстилне и друге традиционалне гране. Развој прехранбеног комплекса захтева строго поштовање стандарда квалитета хране, с ослонцем на ревитализацију постојећих и увођење нових програма и технологија, биотехнологија и др.
 - **Пољопривреда, прерада пољопривредних производа** заснива се на: ефикасној производњи, изградњи мини фарми и малих погона за прераду меса, млека, воћа, поврћа, пласману производа, развоју сточарства, воћарства, повртарства, ратарства, повећању величине поседа, брендирању производа, удруживању произвођача, јачању комерцијалних газдинстава и стандардизацији производње, обезбеђењу стручне подршке, синергија са туризмом кроз пласман производа, ангажовање у сеоском туризму, мотивисање младих и др.
 - **Развој и диверзификација профитабилног сектора услуга**, посебно туризма, телекомуникација, трговине, послова са некретнинама, занатства...
- Трговина као привредна делатност доприноси убрзању привредног равномернијем регионалном развоју привреде, ширењу тржишта, побољшању животног стандарда становништва и усмеравању савремених токова урбанизације.

У том циљу потребно је:

- изградити савремену структуру трговине и трговинске мреже која ће бити у функцији развоја модерне тржишне привреде, а тиме и у интересу произвођача и потрошача;
- извршити интернационализацију нашег трговинског простора кроз улазак иностраних трговинских кућа;
- модернизовати трговину кроз електронско пословање, уз примену савремене рачунарске технике и телекомуникација на бази јединствених међународних стандарда;
- изградити модеран трговински менаџмент и трговински маркетинг по систему сатисфакције произвођача и потрошача кроз ширину асортимана и снабдевености.

Концепција просторне организације привреде / индустрије на планском подручју заснива се на:

- Развијању и опредељењу ка **формирању нових радних зона** дуж коридора **Е 763** као и дуж **постојећих и планирани државних путева I реда**
- Уважавању нове индустријске политике усклађене са принципима европске индустријске политике, што подразумева примену знања и иновација, одрживи индустријски развој, уважавање локационих захтева сектора и локационих услова простора,
- Јачање локалне индустријске конкурентности утемељене на економско-еколошком реструктурирању, потпунијем коришћењу знања и иновација.
- Изградња и модернизација постојеће индустријске инфраструктуре
- Бољем коришћењу постојећих привредно/индустријских локалитета, ревитализацији браунфилд локалитета
- Активирање нових локалитета и формирање нових индустријских зона
- Развоју регионалних индустријских кластера у сектору производње, пољопривреде и туризма
- Умрежавању и јачању функционалних мрежа произвођача, добављача, коопераната, купаца формирањем локалних кластера МСП ради раста конкурентности
- Побољшању енергетске ефикасности производа и система индустрије, примени Кјото протокола, чистије производње, примени домаћих прописа у складу са релевантним директивама ЕУ.

Изузетно је битан даљи развој сектора **МСП**, у циљу стварања динамичније привредне климе и решавања проблема запошљавања локалног становништва. У овом тренутку, поред успешних великих предузећа у општини, даљи развој привреде је у великој мери упућен на мала и средња предузећа. Мала и средња предузећа ће се развијати и кроз сарадњу са страним и домаћим инвеститорима — са великим предузећима у општини, ближем окружењу и Републици. Посматрано по делатностима, МСП ће се највише развијати у традиционалним гранама — прерађивачка индустрија, грађевинског материјала, преради пољопривредних сировина и сл., као и у сектору туризма и других услуга.

Имајући у виду очекивани даљи развој финансијског и банкарског тржишта у Републици и региону, један од приоритета привредног развоја општине Горњи Милановац јесте стварање повољне инвестиционе климе за даљи развој МСП, обезбеђивањем пореских олакшица и привлачењем заинтересованих финансирање, пре свега, дугорочних пројеката. Тиме ће се омогућити повећање ефикасности производње и подизање нивоа конкурентности МСП, пре свега обновом и повећањем доступности набавке савремене опреме и нових технолошких линија, коришћењем сопствених средстава, кредита и лизинга опреме (посебно за микро-бизнисе).

Подржавање дисперзије МСП на руралном подручју обезбеђењем засебно инфраструктурно опремљених локација површине 1-2 ха за смештај погона у насељима која имају интерес за њихов развој и која располажу реалним економским потенцијалом и просторним условима.

1.4.1. ПРОСТОРНИ РАЗМЕШТАЈ ИНДУСТРИЈЕ И МСП

Окосницу просторне структуре привреде чини постојеће радне зоне као и локације и поједини центри насеља који имају потенцијалне услове (инфраструктура, земљиште, објекте, сировине и тржиште) уз усаглашавање са условима заштите свих ресурса подручја

Усмеравање размештаја индустрије и МСП на подручју општине засниваће се на следећим принципима:

- рационалније, ефикасније и еколошки прихватљиво коришћење грађевинског земљишта у постојећим индустријским зонама и локалитетима (повећање степена искоришћености активираних зона, комплекса и/или локалитета уз подизање квалитета инфраструктурне опремљености и спровођење мера заштите животне средине)
- децентрализација привредног развоја формирањем нових зона, комплекса и локалитета задовољавајуће опремљености техничком инфраструктуром за смештај МСП у складу са локационо-развојним потенцијалом простора, и интересима локалне заједнице (подстицање развоја иницираних и/или формирања нових комплекса/локалитета, у зонама и у насељима која имају интерес и услове за развој предузетништва, посебно у центрима на сеоском подручју- носиоцима децентрализованог развоја општине)
- лоцирање микро-бизниса и породичних фирми у сеоским насељима одређивањем типа и обима производње и пружања услуга,
- повећање саобраћајне и комуникацијске доступности постојећих и планираних локација обезбеђењем квалитетних веза са мрежом државних путева.

Основна правила за издвајање локалитета за смештај индустрије и малих и средњих предузећа јесу:

- мала и средња предузећа и остале привредне делатности првенствено се лоцирају у већ активираним или иницираним привредно-индустријским зонама/комплексима/локалитетима и користе постојећи грађевински фонд, уз могућност његове адаптације и реконструкције;
- размештај, организација и уређење привредних зона, комплекса и локалитета усклађује се с планираним развојем саобраћајних и других инфраструктурних објеката и коридора;
- нове зоне/комплекси/локалитети за смештај МСП се формирају на просторима мање повољним за пољопривреду, изван површина шумског земљишта и потенцијалних туристичких простора и локалитета, водећи рачуна о ограничењима режима заштите простора, (зонама заштите изворишта водоснабдевања, заштићених природних и културних добара); са: повољним просторно-развојним условима за смештај МСП (у погледу услова за изградњу, расположиве радне снаге, спровођења мера заштите окружења); и основним активностима базираним на локалним развојним потенцијалима (нарочито кроз више фазе прераде пољопривредних производа);
- зоне/комплекси/локалитети с привредним активностима одвајају се заштитим зеленилом у контактном појасу са стамбеним и другим целинама, ради ублажавања њиховог утицаја на окружење и животну средину;
- обезбеђује се једновремено функционално и технолошко усавршавање производње и унапређивање инфраструктурне опремљености зоне/комплекса/локалитета (посебно третмана и евакуације отпадних технолошких вода и чврстог отпада из производног процеса);

- примењују се мере заштите на животну средину – потребна процена о потреби израде процена утицаја на животну средину;
- могуће је фазно привођење намени иницираних и нових зона и комплекса, уз обезбеђење одговарајућег нивоа инфраструктурне опремљености сваке фазе у складу с правилима изградње и уређења простора.

Просторну структуру полицентричног развоја привреде чини:

1. Општински центар Горњи Милановац
2. Зоне интензивније концентрације МСП дуж планираног коридора Е 763 као и уз државне путеве I реда, у иницираним зонама ван формираних зона стамбеног ткива насеља, користећи погодности инфраструктурне опремљености и саобраћајне доступности уз заштиту најквалитетнијег земљишта
3. Центри на сеоском подручју
4. Остала насеља, у складу са исказаним интересима.

Размештај индустрије и МСП на подручју општине :

Зоне интензивније концентрације МСП у зонама дуж коридора Е 763 као и у зонама уз државне путеве I реда

Полазећи од опредељења за развој МСП на подручју општине могу се предвидети мањи индустријски комплекси и локалитети и њихово евентуално повезивање дуж државних путева, без формирања већих, континуалних индустријских зона.

Заједно са развојем сектора МСП, посебну пажњу требало би поклонити и развоју микро-бизниса и тзв. породичних фирми (укључујући занатске, трговинске и друге радње, задруге, туризам и сл.), као значајним карикама у привредном ланцу и делу сектора МСП.

1.4.2. ПОЉОПРИВРЕДА

Плански развој пољопривреде

Пољопривреда планског подручја може да обезбеди знатно више дохотка него до сада и тако допринесе бржем расту укупне економије али је неопходно да се обезбеде одговарајући економски, просторни и други услови који би стимулативно деловали на коришћење расположивих потенцијала. Будућа пољопривредна производња мора да се прилагоди тржишним условима привређивања. Развој пољопривреде засниваће се на:

- Бољој повезаности са агроиндустријом и директим пласманом производа сектору туризма ,
- Формирању микропгона за прераду пољопривредних производа,
- Укрупњавање поседа,
- Удруживање произвођача,
- Подизање технолошке опремљености и едукације пољопривредних произвођача и обезбеђење повољних услова кредитирања.

Коришћење значајних потенцијала пољопривреде треба подржати мерама економске и пореске политике за формирање пољопривредних поседа: великих преко 100 ha, средњих преко 30 ha и малих од 3,5 до 30 ha.

С обзиром на природне и друге погодности за развој разноврсне воћарске и сточарске, традицију и повољне агроеколошке услове за примену органских метода производње хране, пољопривреда има реалне изгледе за даље задржавање значајне улоге. У привредном животу општине, уколико се обезбеде услови за диверсификацију економских активности на селу, према моделу интегралног руралног развоја. Остваривање тог модела подразумева подршку побољшању економских и социјалних услова живота сеоског становништва, повећању тржишне конкурентности локалне аграрне понуде, очувању агробiodиверзитета и других природних и културних вредности руралних предела.

Остваривање производног и економског напретка у овом сектору зависи данас, у првом реду, од развоја руралне инфраструктуре, набавке савремене пољопривредне механизације, искоришћавања локално хетерогених погодности за производњу квалитетних прехранбених производа пољопривредног, односно шумског порекла, пословне консолидације и технолошке модернизације прехранбене индустрије. Даљи развој локалних погона за прераду, дораду и складиштење пољопривредних сировина засниваће се на побољшању квалитета, истраживању тржишта и значајном повећању конкурентности, улагању у промоцију и пласман производа, уз истовремено унапређивање организације сировинске основе укрупњавањем, односно груписањем примарних произвођача.

1.4.3. ШУМАРСТВО, ЛОВ И РИБОЛОВ

У оквиру рационалног коришћења укупних природних потенцијала потребна је и заштита и унапређење шума и предузимање одговарајућих захвата везаних за пошумљавање и повећање површине под шумама. Према томе основни циљ планског периода је сачувати постојеће шумске површине и у континуитету их увећавати. Такође тежити и значајнијем повећању техничке дрвне масе.

Неопходна је стална заштита и стабилност шумског екосистема ради остваривања свих функција шума, односно позитивних утицаја на животну средину:

- заштитне (заштита земљишта, заштита и унапређење режима вода, заштита пољопривредних култура, заштита климе, заштита насеља и саобраћајница и сл.);
- хигијенско-здравствене;
- туристичко-рекреативне (туризам везан за специфични амбијент, ловни туризам);
- привредне (продукција дрвета, дивљачи, лековитог биља, шумских плодова итд.);
- Унапређење и коришћење шума и шумског земљишта спроводиће се трајним коришћењем шума на принципима одрживог развоја, а основни секторски задаци су:
 - одржати постојеће шуме и зоне пошумљавања, уз одговарајуће техничке и еколошке мере садње, одржавања и експлоатације, на око 26% општинске територије;
 - тежити ка финализацији дрвне сировине;
 - заштитити и унапредити стање постојећих шума кроз мелиорацију девастираних, деградираних и разређених шума, уз рационално коришћење потенцијалних могућности станишта и максимално коришћење природног подмлађивања, а како би се успоставио оптималнији однос шумских и других екосистема;
 - плански организовати ловни туризам на оним деловима територије општине, који су у функцији одрживог коришћења биолошког ресурса.

Концепција развоја шумарства засниваће се на следећем:

- конверзија или реконструкција изданичких шума у високе, пошумљавање шибљака и голети;
- попуњавању високих разређених шума и вештачки подигнутих разређених састојина;
- реконструкција високих деградираних шума и вештачки подигнутих деградираних састојина;
- побољшању стања шума у приватним поседима уз повећање запреминског прираста приватних шума, у циљу бољег искоришћавања потенцијала шумског фонда;
- решавање имовинских односа и стварање доступне информационе базе података о стању државних и приватних шума и количинама посеченог дрвета на годишњем нивоу;
- смањењу неприступачности шума и шумских комплекса (изградњом некатегорисаних и шумских путева), како би се испунио планирани годишњи етат (обим сече), у прописаном односу према годишњем прирасту, а у складу са принципима одрживог развоја овог сектора;
- едукацији локалне самоуправе, прерађивача дрвне сировине и других субјеката о карактеристикама и ефикасности коришћења дрвне биомасе као енергента, у циљу повећања производње и коришћења енергената на бази дрвне биомасе;

- повећању степена финализације дрвне сировине, у оквиру делатности дрвно-прерађивачке индустрије на територији општине;
- искоришћењу потенцијала шума за рурални развој, туризам, ловну производњу и заштиту дивљачи;
- организованог и ефикасног заштити од потенцијалних угрожавајућих фактора (климатске промене, пожари, ветрови, загађивање земље, воде и ваздуха) на шумским подручјима;
- обезбеђивању средстава за развој шумарства из страних и домаћих фондова и директних инвестиција (развој шумарства је један од приоритета Европског партнерства).
- Овим мерама се постиже заштита и ревитализација аутохтоне природне средине, која (као основни продукциони принцип) треба да тежи квалитету и специфичности, а не квантитету шумског фонда.

Неопходно је дефинисати и утврдити могућности за нове шумске површине:

- површине са нагибом већим од 20%, скелетног састава земљишта, које захтевају заштиту од изразитог спирања и гравитационог кретања земљишта;
- терени који захтевају заштиту од екстензивне и јаке ерозије, као што су камењари, каменити пашњаци, јаруге, вододерине, и делимично брдско-планинске оранице деградираног земљишта;
- клизишта (треба избегавати дубљу обраду и уместо "тешких" дрвенстих врста, које доприносе интензивирању ове појаве, применити увођење ниских дрвенстих и сигурносних жбунастих култура, или заливађивање);
- неплодно и деградирано, као и условно неповољно пољопривредно земљиште (7 и 8 бонитетна класа), ради спречавања даље деградације.

Мелиоративно-заштитне мере на постојећим шумским површинама (поправљање структуре, чишћење од корова, подсејавање и др.), као и мере ресурекције (подизање нових културних састојина на јако деградираним и девастираним - огољеним стаништима) треба спровести уз коришћење врста одабраних у складу са природним потенцијалом станишта, при чему се мора водити рачуна не само о надморској висини већ и о експозицији, као што су

- мере деградираних термофилних заједница тврдих лишћара, свде се на чишћење од закоровљености и друге мере које омогућују успешније подмлађивање и обогађивање састава;
- на локалитетима на којима је, услед крчења мешовите заједнице храста границе и цера, дошло до настајања каменитих пашњака, ерозије и клизишта, треба подићи адекватне културе (углавном багрем), са циљем везивања терена.

Експлоатацију шумских ресурса треба вршити по посебном режиму који омогућава очување постојећег шумског комплекса, према важећим прописаним мерама газдовања шумама, као и према секторским политикама и мерама одговарајућих националних стратегија (Стратегија развоја шумарства, Стратегија развоја пољопривреде), релевантним за локални ниво. Према основама, коришћење шумског фонда мора да се спроводи на начин који не води деградацији састојина, огољавању терена, слабљењу отпорности шумске вегетацијске заједнице и у обиму који непосредно не може довести до угрожавања стабилности терена.

Лов ће задржати основну функцију узгоја, заштите и коришћења гајених врста крупне и ситне дивљачи, а основни план развоја ловства и риболова је следећи:

- опремање ловишта потребним ловним, ловно- техничким и ловно-производним објектима
- изградња ловних објеката за смештај потенцијалних гостију
- коришћење дивљачи кроз ловни туризам и рекреативну активност- допуниту постојећу туристичку понуду приказивањем ловних потенцијала подручја
- сарадња са корисницима суседних ловишта

1.5. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ТУРИЗМА, ОРГАНИЗАЦИЈА И УРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКИХ И РЕКРЕАТИВНИХ ПРОСТОРА

ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ

Предности подручја општине за развој туризма, заснивају се на саобраћајној доступности, очуваној животној средини, природним и пејзажним вредности предела, богатом културном наслеђу, традицији сеоског и ловног туризма. Коришћење ових потенцијала захтева развој квалитетних и одрживих туристичких производа, усаглашених са заштитом природних и културних вредности и ресурса, организацију и контролу квалитета пружања туристичких услуга и повезивање с понудом окружења.

Развој туризма у општини Горњи Милановац има значајно месту како у оквиру економског, тако и у оквиру социјалног и културног развоја. Од трајног коришћења туристичких (природних и културних) потенцијала, учешћа јавности и мале приватне привреде, од атрактивности и специфичности понуде и њене конкурентности зависи запошљавање и стандард становништва како у садашњости, тако и у будућности .

Просторни развој општине би се по питању туризма заснивао на афирмацији и иницијацији следећих видова туризма :

Рекреативни туризам

У овом облику туризма постоје већ значајна искуства на више дестинација у Србији (Златибор, Копачица, Златар, Дивчибаре и др). Извесна искуства постоје и на територији општине Горњи Милановац, пре свега, на просторној целини Рудника.

С обзиром на основне карактеристике рекреативног туризма, природне потенцијале (услови за развој скијања и др. зимских садржаја), традицију и досадашња искуства, Рудник и јесте најоптималнија просторна целина за развој рекреативног туризма, али не и једина. Могуће га је развијати и у другима срединама и локалитетима (Рајац, Сувобор, Таково...).

Екскурзионо-манifestациони туризам

С обзиром на богато културно-историјско наследе (Горњи Милановац, Таково - Савинац, Враћевшница и др.), као и погодно окружење (Струганик, Топола, Овчар Бања), за ову врсту туризма постоје значајни услови и веома позитивна искуства, пре свега за екскурзиони и разне облике манифестационог туризма (Таковски сабор, Дани шљиве у Коштунићима итд.).

Транзитни туризам

С обзиром на то да се Горњи Милановац налази на једном од најзначајнијих транзитних праваца у Србији, транзитни туристички промет је и до сада био значајан. Због очекиваног проласка аутопута Београд - јужни Јадран кроз Горњи Милановац, ова врста туризма постаје још перспективнија.

Бањски туризам

На овој територији постоје четири значајнија термоминерална извора (Савинац, Сврачковци, Млаковац, Брђани), који су до сада коришћени крајње екстензивно од стране локалног становништва. С обзиром на карактеристике и могућности повећавања издашности, представљају знатан потенцијал за развој бањског туризма, као истакнутог дела туристичког производа Републике Србије.

Сеоски туризам

Највећи део територије општине Горњи Милановац заузимају села, с врло разноврсним еколошким ,природним и изванредним пејзажним одликама, у којима живи преко 50% становништва.

Као конкретне локације у које би се морало значајније инвестирати путем специјализованих Пројеката из области туризма , важно је навести приоритетне локације које представљају својеврстан туристички потенцијал општине а то су су :

1) Горњи Милановац

Г. Милановац, административни, као културни и пословни центар са функцијом главног туристичког места, које ће обједињавати туристичке функције и активности на подручју општине. Богато културно-историјско наслеђе и институције културе представљају значајан потенцијал за проширење и презентирање елемената и програма културно-туристичке и спортско-туристичке понуде.

Горњи Милановац није, и не треба да буде центар рецептивног туризма, па се у њему не планира концентрација смештајних капацитета. У граду се планирају следећи основни елементи туристичке понуде.

У оквиру садржаја културно-туристичке понуде треба проширити обим сталних изложбених поставки и установити нове културно-туристичке манифестације, а првенствено систематски организовати репрезентативну културну манифестацију - „Таковски сабор”.

2) Рудник

Рудник је приоритетан туристички простор са три мање просторне јединице.

Рудник варош, као пословни и логистички центар развоја туризма развијаће се урбанистички и пословно, паралелно са развојем туризма Рудника.

Туристички плато Рудника, блага падина на висини између 600 и 700 мнв је главна рекреативно-туристичка целина, са постојећим одмаралишним објектима и спортским теренима. Он је за сад само иницијална основа рекреативно-туристичког насеља које треба да се употпуни новим туристичким објектима и другим садржајима понуде.

Излетнички локалитет на развршју Рудника

На Руднику би се у првој фази развоја туристичког центра изградио знатан број нових лежаја чиме би се побољшала саобраћајна и комунална инфраструктура, уз обавезу реализације пројекта уређења и опремања скијалишта, што би представљало велико инвестиционо ангажовање у доста кратком периоду, али и прекретницу у динамици и комплетирању туристичке понуде Рудника

3) Рајац милановачки

Овај део Рајца је рекреативно-одмаралишна просторна целина регионалног значаја. Због мале надморске висине и јужне експозиције, на превоју планинског била, има врло ограничене могућности за зимске спортове, а туристичко насеље на територији општине Љиг му је конкурентно.

У дугорочном периоду, међутим, очекује се да би се постојећа траса шум- ског пута према Сраслој Букви могла изградити дужином планинског била и уредити спортски терени, па се планира изградња одмаралишта, ловачког дома, пансиона и других објеката.

4) Равна гора

Равна гора је еколошки високовредна и атрактивна просторна целина. Утврђен јој је висок ранг вредности и важна туристичка улога. Оријентационо планирана структура смештајних капацитета, у првој фази развоја, била би размештена на периферним деловима заштићене просторне целине. У дугорочном периоду и на Равној гори би се могла планирати изградња туристичких објеката, примерена овом простору а у складу са капацитетима који буду предвиђени Планом генералне регулације за ову просторну целину.

5) Таково

Таково је културно-туристички и рурални амбијент са добрим положајем на укрштању будућег аутопута са регионалним и локалним путевима. Има одлике рекреативног и транзитног локалитета.

Проласком планираног аутопута, као и другим подстицајима развоја туризма у атару Такова може се очекивати динамичан развој туризма

6) Савинац

Атар овог села ако кроз њега не прође траса аутопута као рекреативно-туристички и културно-туристички локалитет има услова да у првој фази развоја успостави задовољавајућу туристичку понуду.

Отварањем очекиване перспективе развоја туризма Таково и Савинац као део исте просторне и функционалне целине, уз очекивано коришћење термоминералних извора, има потенцијалне услове за обимнији развој туризма, па је предложена изградња нових туристичких објеката

7) Коштунићи

Коштунићи су са развојног становишта отворени проблем. Врло је извесно да треба рашчистити власничке односе, редефинисати програмски концепт насеља, и у зависности од завршетка изградње хотела, евентуално повећати број вајата и планирати организовање камп простора .

8) Сврачковци

Овај локалитет са термоминералним извором туристички је интересантан због коришћења ове воде и угодног природног амбијента. Зато се у првој фази планира његово организовање коришћење и уређење, па би требало планирати изградњу објеката смештајних капацитета и пратећих садржаја.

Извор података :

Стратегија одрживог развоја туризма у Општини Горњи Милановац

Европски центар за мир и развој (ЕЦПД) Универзитет за мир Уједињених нац

ОРГАНИЗАЦИЈА

Планске поставке развоја туризма на подручју општине Горњи Милановац јесу:

- развој туризма вишег квалитета, повећањем стандарда и капацитета, подизањем квалитета услуга и продужењем сезоне коришћења туристичке понуде,
 - интензивирање развоја сеоског и ловног туризма као и нових облика туризма и њихова функцијска интеграција. Активирањем потенцијала подручја стварају се услови за развој:
 - спортско-рекреативног (спортске манифестације, спортски риболов, бициклизам, излетничке, пешачке стазе, постојећи и планирани објекти спорта и рекреације на подручју плана и др.)
 - ,излетничког, школског (стазе, излетнички пунктови, настава у природи, школска одмаралишта, феријални дом...),
 - културно-верског (објекти културног наслеђа, традиција, манифестације, фестивали, изложбе, фолклор...),
 - транзитног (подручјем плана пролазе значајни путни правци као и национални друмски правац који је део мреже транзитних туристичких праваца: реконструкција хотела Равни гај, развој услуга за туристе у транзиту- информације, поште, банке, сервиси,..реконструкција железничких и аутобуских станица)
 - очување, презентација, активирање и афирмисање природних и културних вредности и наслеђа;
 - развој туризму комплементарних делатности, посебно у производњи еко-хране, аутентичних етно-производа, традиционалних заната и др. Остварити интеграцију пољопривреде, привреде, јавних служби, угоститељства и туризма. Створити услове да пољопривредни субјекти, привредне и непривредне делатности пласирају своју робу и услуге преко туризма
 - функцијска интеграција туристичких целина и комплекса као предуслов за развој, односно активирање. То подразумева обједињавање туристичке понуде формирањем комбинованих туристичких токова и побољшањем квалитета саобраћајних веза.
 - подизање саобраћајне доступности, нивоа комуналне опремљености, опремљености јавним службама и укупне уређености подручја плана, посебно села, као предуслова за развој;
- Садржаји туристичке понуде у простору обухватиће туристичка места, комплексе и пунктове, као и објекте у склопу посебне туристичке инфраструктуре (излетничке и планинарске стазе, спортски терени и др.).

УРЕЂЕЊЕ

Подразумева повећање саобраћајне доступности, повезивање и интегрисање туристичке понуде путем :

- изградње и одржавање путева и пратећих садржаја на државним путним правцима I реда и II реда као и изградња појединих краћих деоница локалних путних праваца;
- ревитализације и модернизације пруге
- уређења постојећих и изградња нових пешачких, излетничких и бициклистичких стаза
- едукације о стандардима и примерима сеоског туризма
- израда пројектно техничке документације и извођења радова на изградњи и опремању етно објеката;
- валоризације шумског подручја за укључивање у туристичку понуду, плански развој ловног и спортскорекреативног-излетничког туризма због усаглашавања активности у простору
- развоја ловног туризма коз инфраструктурно опремања ловишта, опремање ловнотехничким објектима, реконструкције ловачких домова и изградња која подразумева и специјалне понуде (кућице за псе, изнајмљивање опреме..)
- уређења простора на пропланцима – одморишта, видиковци, излетнички пунктови
- Квалитативне и квантитативне реконструкције и изградње нових смештајног капацитета, додатни садржаји (спорт, услуге, информативни пункт,), посебан значај објекта за транзитни туризам (пошта, банка, мењачница..)
- изградње одмаралишта, извиђачко-феријалног-планинарског дома и сл.
- побољшања квалитета услуга у сеоском туризму
- ревитализације туристичке структуре и изградња нових смештајних капацитета у оквиру аутентичних села заснованих на градитељској традицији, уз обезбеђење добре комуникације са осталом туристичком понудом на простору општине.
- Искоришћености напуштених домаћинстава са сврхом интегрисања таквих објеката у проширење туристичких капацитета општине
- Адаптације, опремања и развоја јавних служби које прате развој или се укључују у туристичку понуду:
- Увођења туристичког смера у средњошколско образовање
- Просторне и програмске реконструкције развијене мреже објеката културе и основних школа,
- мапирања локалитета и стварање услова за додатне садржаје

1.6. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА И ПОВЕЗИВАЊЕ СА РЕГИОНАЛНИМ ИНФРАСТРУКТУРНИМ МРЕЖАМА

1.6.1. САОБРАЋАЈ

Друмски саобраћај

Друмски саобраћај има примарни значај на територији општине Горњи Милановац па тако опремање и модернизација инфраструктуре у вези са њим представља најбитнију активност у наредном периоду.

Планирана изградња аутопутског коридора Е 763 (Београд - Јужни Јадран) јесте активност од примарног значаја за све општине кроз које траса пролази или их тангира па тако и за општину Горњи Милановац.

Одржавање постојеће мреже државних путева и њихова модернизација неопходна је ради постизања адекватне повезаности Горњег Милановца са суседним општинама и регионима.

Изградњом планираног аутопута растеретиће се трасе државног пута првог реда бр.22 (тзв. ибарска магистрала) као и осталих државних путева у овом подручју чиме би се обезбедила алтернатива аутопуту (путевима без наплате путарине).

Железница

На подручју просторног плана налази се траса раније коришћене (укинуте) железничке пруге уског колосека Чачак -Г.Милановац- Топола(део трасе пруге која је повезивала Београд и Сарајево) чија траса не испуњава услове за развој савременог железничког саобраћаја.

Важећим Просторним Планом Републике Србије а у оквиру дела који се односи на допуну и проширење железничке мреже планирана је међу приоритетима пруга Младеновац-Аранђеловац-Топола-Г.Милановац-Чачак. Пруга је планирана као једноколосечна електрифицирана регионална железничка пруга нормалног колосека за саобраћај регионалних путничких возова и теретног саобраћаја која би повезивала шумадијске градова Младеновац, Аранђеловац, Тополу, Горњи Милановац и Чачак. Изградњом ове пруге повећао би се степен интегрисаности простора и веће саобраћајно и економско повезивање региона што је предуслов за равномернији развој, квалитетније функционисање железнице и већу доступност корисницима.

За прецизно дефинисање трасе нема одговарајуће техничке документације (према условима ЈП Железнице Србије) а траса пруге дата у графичком прилогу представља оријентациону трасу и простире се уз трасу планираног државног пута I реда тзв. Шумадијске магистрале и даље ка Чачку преузима оријентациону трасу пруге дату просторним планом аутопута Београд -Јужни Јадран (Просторни план подручја инфраструктурног коридора Београд-Јужни Јадран, деоница Београд-Пожега ("Сл.гласник РС" , бр.37/06). Коначна траса биће прецизно дефинисана по изради одговарајуће урбанистичко планске и техничке документације .Веза планиране пруге са Горњим Милановацем је од великог значаја за будућу повезаност овог подручја тако да разрада трасе представља један од приоритета за општину .

Водни саобраћај

На територији општине Горњи Милановац нема пловних путева тако не постоје услови за постојање водног транспорта.

Ваздушни саобраћај

Подручје Горњег Милановца према мрежи мањих и средњих аеродрома предвиђених Просторним планом Републике Србије, оријентисано је на аеродроме у Лађевцима и Прељини.

Бициклически саобраћај

Према Просторном плану Републике Србије територијом општине нису планиране бициклическе стазе али рута планиране међународне бициклическе руте пролази јужно од подручја захвата плана (уз правац државног пута I реда М5) и она представља најбитнију и најближу везу за овај вид немоторног кретања за територију предметне општине.

Извод из планова вишег реда :

Просторни план подручја инфраструктурног коридора Београд-Јужни Јадран, деоница Београд-Пожега (“Сл.гласник РС” , бр.37/06)

Коридор X повезан са европским коридорима IV, V, VII и VIII представља везу Србије и Црне Горе са земљама чланицама ЕУ као и осталим земљама из окружења.

Инфраструктурни коридор Београд-Јужни Јадран, представља могућност квалитетнијег

повезивања саобраћајног коридора X (Салзбург - Загреб - Београд - Ниш - Скопље - Солун) и његовог крака Хб (Будимпешта - Нови Сад - Београд) са Јадранским приобаљем, односно луком Бар као значајним робно-транспортним центром у коме се сусичу друмски, железнички и поморски саобраћајни системи. Постојање планираног пута привући ће кориснике са подручја средње, североисточне и источне Европе. Тиме се наша земља, поред развоја путне инфраструктуре на коридору X (везе Београда: путем Е-70 са Хрватском, путем Е-75 преко Суботице са Мађарском; везе Ниша: путем Е-75 са Македонијом, путем Е-80 са Бугарском) додатно укључује у мрежу савремених Европских Е путних праваца.

У оквиру мреже међународних, односно Е путева, коридор путног правца Београд - Јужни Јадран, појављује се као везни пут Е-763, а на једном краћем делу поклапа се и са путем Е-761. На територији Црне Горе укључује се у основни правац Е путева са ознакама Е-80, односно Е-65, преко којих се остварују везе са Италијом.

Реализација и функционисање пуним капацитетом овог, пре свега саобраћајног у ужем смислу друмског коридора, у значајној мери утиче на комплетирање мреже постојећих и планираних Е и М путева.

Дефинисаним обухватом плана Горњем Милановцу припадају катастарске општине Бољковци, Ручићи, Врнчани, Љеваја, Синошевићи, Таково, Шарани, Семедраж, Брђани и Дренова - П 120,1 км

Траса планираног аутопута Е 763 :

На територији општине Горњи Милановац у правцу југоистока прати границу катастарских општина Бољковци, Ручићи, Врнчани, Љеваја, Синошевићи, Таково, Дренова, Шарани и Брђани до границе општине Чачак.

Источна граница: на територији општине Горњи Милановац ка северу прати границу катастарских општина Семедраж, Таково, Синошевићи, Врнчани, Ручићи и Бољковци до границе општине Љиг.

Подручје Моравичког округа у Просторном плану обухвата делове општина Горњи Милановац, Чачак и Лучане. Коридор аутопута пролази непосредно уз изграђене делове насеља Бољковци, Синошевићи, Таково, Шарани, Брђани (Горњи Милановац), Соколићи, Трбушани, Пријевор, Паковраће (Чачак), Ртари, Марковци, Негришори, Лисице и Крстац (Лучани).

(КМ 75+600 = КМ 76+270 до КМ 86+316.67, дужине Л= 10716.67 м)

Траса аутопута се на овој деоници пружа правцем северозапад-југоисток и смештена је у узаној долини реке Драгобиљице са којом се више пута укршта. Примењени гранични елементи одговарају рачунској брзини $V_r=120$ км/х.

Непосредно после тунела Бранчићи, који припада претходној деоници, траса се укршта са магистралним путем М-22. Пошто новопројектовани аутопут залази делом у коридор постојећег М-22, извршиће се измештање магистралне саобраћајнице у дужини од око 1100 м. На овом месту је предвиђен надвожњак у дужини од 530 м.

По преласку Драгобиљске реке мостом Л=22 м, траса у даљем току улази у доста узану, али мирну долину реке Драгобиљице, чији регулисани ток прелази мостом Л=50 м, а одмах затим улази у тунел дужине око 150 м.

По изласку из тунела траса даље наставља уз регулисано корито реке, често прелазећи са једне на другу обалу. На овом делу деонице предвиђено је пет мостова (четири дужине од по 15 м и један дужине 20 м) и један надвожњак дужине 115 м којим се задржава комуникација на локалној путној мрежи.

У месту Лалинци труп аутопута залази у коридор регионалног пута Р-212б, чији се континуитет задржава надвожњаком дужине Л=206 м. Дужина девијације пута Р-212б на овом сегменту деонице је 1300 м.

Траса опружено наставља ка Бољковцима, успут прелазећи реку Драгобиљицу на још два места објектима распона од по 15 м.

Обилазећи Бољковце по јужном ободу, аутопут улази у тунел дужине Л= 185 м. По изласку тунела и преласка на десну обалу Драгобиљице мостом Л=98 м, траса опет залази у простор регионалног пута Р-212б који се у овом случају измешта северно уз падину. Дужина девијације регионалног пута на овом делу је 733 м.

Деоница се завршава мостом преко реке Драгобиљице дужине Л=48м.

Деоница Бољковци-Таково (КМ 86+316.67 до КМ 98+887.99, дужине Л= 12571.32 м)

Деоница трасе аутопута између Бољковаца и Такова је са елементима који одговарају рачунској брзини $V_r=100$ км/х. Разлог су неповољнија конфигурација терена и врло ограничен простор за смештање трасе између реке Драгобиљице и регионалног пута Р-212б.

Од долине поменуте реке до превоја Врнчани траса се местимично поклапа са регионалним путем Р-212б. На тим деловима предвиђа се измештање регионалне саобраћајнице која повезује Доње Бањане са Таковом и Горњим Милановцем.

До км 90+000 траса се пружа правцем северозапад-југоисток. При преласку преко превоја Врнчани траса скреће ка југу и спушта се долином реке Лесковице у Таково, пресецајући регионални пут Р-212.

На месту укрштаја аутопута са Р-212б са планираним аутопутем Е-763, формираће се денивелисани укрштај Врнчани у функцији регионалног пута Р-212б са планираним аутопутем Е-763.

Сходно потреби да се омогући и веза аутопута Е-763 Београд - Пожега и будуће "брзе магистралне саобраћајнице" Мали Пожаревац - Младеновац - Топола - Рудник - Таково, предвиђен је денивелисани укрштај (петља) "Таково 1" на приближној стационажи 96+000 км.

Деоница Таково-Прељина

(КМ 98+887.99 до КМ 115+700.25, дужине Л=16812.26 м)

Деоница почиње јужно од Такова где мостом прелази реку Дичину и локални пут (Л=150 м), а затим улази у уску долину поменуте реке. Због врло неповољне теренске конфигурације траса је у првом сегменту деонице, до км 109+459,17, вођена елементима који одговарају рачунској брзини $V_r=100$ км/х.

Траса се пружа веома стрмим падинама дуж леве обале Дичине, све до уласка у тунел дужине Л=240 м. По изласку из тунела траса прати леву обалу реке у дужини од око 1,2 км, да би затим преко вијадукта (Л=100 м) поново ушла у врло дугачак тунел на км 101+800 дужине око 1000 м.

Тунелом траса избија у узану долину Пауновачког потока, одакле се његовом десном стрмом обалом спушта на нешто шири плато.

Траса даље скреће ка југу и опет улази у уску долину Дичине, прелази са једне на другу обалу преко пет мостова дужине по 100 м, пружајући се стрмим падинама испресецаним мањим јаругама на источној и западној страни реке.

На овом потезу се јавља још један тунел дужине 440 м, мост-подвожњак (Л=100 м) и мост при преласку на десну обалу Дичине (Л=150 м).

Пролазећи затим западним делом насеља Брђани, траса се укршта са локалним саобраћајницама (два надвожњака) и улази у доњи део долине реке Дичине, која је овде доста широка. Због промењених теренских услова створили су се услови да се, почев од км 109+459,17 траса води елементима за $V_r=120$ км/х.

У трианглу између река Дичине и Чемернице и локалног пута са северозапада предвиђена је на км 114+800 петља "Прељина". Овај денивелисани укрштај је у функцији повезивања зоне око насеља Чачак, магистралних путева М-5 и М-22 са планираним аутопутем Е-763.

План веза аутопута Е-763 са окружењем

Обезбеђење приступачности будућем аутопутском правцу Београд - Пожега свим корисницима омогућиће се формирањем довољног броја укрштања и петљи на којима ће се обављати размена возила са мрежом путева ниже категорије. Обезбеђењем

паралелних путних праваца и изградњом денивелисаних укрштања (подвожњаци и надвожњаци) омогућиће се комуникација различитих страна инфраструктурног коридора без утицаја на услове одвијања саобраћаја на аутопуту Е-763.

Веза аутопута Београд - Пожега са постојећом путном мрежом остварује се путем петљи, применом следећих критеријума:

- 1) обезбеђење веза са аутопутем на местима укрштања са магистралним и саобраћајно најоптерећенијим регионалним или локалним путевима;
- 2) обезбеђење везе са аутопутем за регионалне и општинске центре на подручју Просторног плана;
- 3) обезбеђење везе са аутопутем за поједина подручја (планирана за развој туризма од међународног и националног значаја) и значајне просторно-развојне структуре (индустрија, робно-транспортни центри и др.).

Планиране су следеће саобраћајне петље:

Табела бр. 14. Списак денивелисаних раскрсница на аутопуту Београд - Пожега

Ред. број	Назив чвора	Стационажа (км +м)	Растојање (км)	Прикључак
1.	Остружница	0+000	6,45	БГ обилаз.
2.	Умка	6+450	7,65	М-19
3.	Обреновац	14+100	13,20	М-19
4.	Пироман	27 + 300	11,90	Р 101
а				
5.	Уб	39+200	12,60	Р-270
6.	Лајковац	51 + 800	20,00	М-4
7.	Љиг	71+800	24,40	М-22
8.*	Таково	96+200	1,52	Шумадијска
магистрала				
8.	Таково	97+720	16,28	Р-212
9.	Прељина	114+000	12,10	М-22
10.	Паковраће	126+100	13,70	М-5
11.	Лучани	139+800	7,48	Р-227
12.	Пожега	147+280		М-21.1

* Сагласно потреби да се омогући веза аутопута Е-763 Београд - Пожега и "брзе магистралне саобраћајнице" Мали Пожаревац - Младеновац - Топола - Рудник - Таково предвиђен је денивелисани укрштај (петља) на приближној стационажи 96+200 км.

У складу са напред наведеним, планиране су следеће петље:

- 1) Остружница, у функцији повезивања обилазнице око Београда Е-70/Е-75 са планираним аутопутем Е-763 са пуним програмом веза;
- 2) Умка, у функцији повезивања зоне око насеља Умка, магистралног пута М-19 те регионалног пута у непосредној близини Р-107, са планираним аутопутем Е-763;
- 3) Обреновац, у функцији повезивања зоне око насеља Обреновац, магистралног пута М-19 и регионалних путева Р-101 и Р-201 који се налазе у близини предложеног чвора са планираним аутопутем Е-763;
- 4) Пироман, у функцији повезивања насеља југозападно од Обреновца и регионалног пута Р 101а са планираним аутопутем Е-763;
- 5) Уб, у функцији повезивања зоне око насеља Уб и регионалног пута Р-270 са планираним аутопутем Е-763;
- 6) Лајковац, у функцији повезивања зоне око насеља Лајковац и магистралног пута М-4 са планираним аутопутем Е-763;
- 7) Љиг, у функцији повезивања зоне око насеља Љиг, магистралног пута М-22 као и регионалних путева Р-202 и Р-271 са планираним аутопутем Е-763;
- 8) Врчани у функцији повезивања регионалног пута Р-212-б са планираним аутопутем Е-763.
- 9) Таково, у функцији повезивања аутопута Е-763 и "Шумадијске магистрале";
- 10) Прељина, у функцији повезивања зоне око насеља Чачак, магистралних путева М-5 и М-22 са планираним аутопутем Е-763;
- 11) Паковраће, у функцији повезивања зоне око насеља Чачак, магистралног пута М-5 и регионалног пута Р-227а са планираним аутопутем Е-763;
- 12) Лучани, у функцији повезивања зоне око насеља Лучани и регионални пут Р-227 са планираним аутопутем Е-763;

13) Пожега, у функцији повезивања зоне око насеља Пожега и магистралног пута М- 21.1 са планираним аутопутем Е-763, као и магистралних путева М-5 и М-21 који се налазе у непосредној близини.

Све локације наведених и потенцијалних укрштаја (типа денивелисаних раскрсница) дефинишу се на основу критеријума за њихово успостављање.

Денивелисаним укрштањима се обезбеђује повезивање и проходност мреже локалних саобраћајница, на подручју посматраног инфраструктурног коридора Београд - Јужни Јадран, путем пропуста изнад или испод аутопута Е-763.

Размештај денивелисаних укрштаја дефинише се на основу следећих критеријума:

- 1) задржавањем постојећих траса свих регионалних и локалних путева и њиховог денивелисаног укрштања са аутопутем;
- 2) денивелисано укрштање са железничким пругама (аутопут изнад пруге);
- 3) обезбеђењем денивелисаног укрштања за све атарске путеве (пољски, шумски), с тим да место укрштања може бити померено са трасе атарског пута на дистанци максималне дужине 500 м, у ком случају се обезбеђује изградња деонице атарског пута дуж ограде аутопута до погодног места за укрштање;
- 4) обезбеђењем, уколико је то потребно, бар једног денивелисаног укрштања за подручје једне катастарске општине чију територију пресеца аутопут;
- 5) размештајем денивелисаних укрштања локалних и атарских путева са аутопутем обезбедиће се удаљеност суседних укрштања која је већа од 1,5 км, а мања од 3 км.

Приликом ближег детерминисања врсте, намене, те димензионисања денивелисаних укрштања испоштоваће се следећи услови:

- 1) надвожњаци имају предност на отвореним просторима док су у урбаним срединама пожељнији подвожњаци;
- 2) димензионисањем надвожњака/подвожњака омогућити двосмерни саобраћај свих врста возила уз минималну висину подвожњака 4,5 м и ширину 6 м;
- 3) предвидети вишенаменску употребу мостова и пропуста, са могућношћу коришћења за колски и пешачки саобраћај, пролаз ниске дивљачи и водоземаца.

Алтернативни путни правци

Алтернативни путни правци за основне функције имају обавезу да омогуће кретање корисницима који иду правцем пружања планираног путног правца и у случајевима када они не желе да користе аутопут, као и да омогуће усмеравање регионалних и локалних кретања ка аутопуту преко најближе петље.

Алтернативни правац почиње, у варијанти прилаза Београду десном обалом реке Саве, код петље Остружница, 0+000 км, магистралним путем М-19, који прати трасу планираног аутопута до иза петље Умка, 6+450 км где прелази на леву страну новопроектваног пута, гледано у смеру пораста стационаже. Непосредно након тога, постоји укрштање магистралног пута са регионалним путем Р-107 (представља везу са Великом Моштаницом). Магистрални правац М-19 одговара као алтернативни правац до иза петље Обреновац, 14+100 км, где се поново враћа на десну страну планираног аутопута, након чега је потребно прећи на регионални пут Р-101. У зони петље Обреновац је и веза са регионалним путем Р-201, који омогућава везу ка Степојевцу. Поменути регионални пут Р-101, паралелно са трасом будућег пута води кориснике до Уба. У зони села Стублине, одваја се регионални пут Р-101а омогућавајући везу ка Великим Црљенима. Регионални пут Р-270 ствара могућност за попречну везу пута Р- 101а са Убом при чему је укрштај путева у зони села Каленић.

Након Уба, крећући се и даље регионалним путем Р-101, корисник је у могућности да стигне до магистралног пута М-4, у зони села Словац чиме је омогућена веза ка Ваљеву на запад, и Лајковцу, на исток. Магистрални пут М-4 се у месту Лајковац укршта са планираном трасом аутопута, пролази на леву страну новопроектваног правца и након тога у Ћелијама спаја са магистралним путем М-22 где је омогућена веза ка Лазаревцу (на север) и ка Љигу (на југ). Корисници из зоне Београда до места Ћелије могу да користе и, до сада главну, путну везу Београда ка Чачку, правац пута М-22. Од Ћелија до Љига корисницима је на располагању магистрални пут М-22 (са леве стране будућег аутопута Е-763) или регионални пут Р-271. При томе, попречне везе регионалним путевима Р-205 и Р-205б, омогућавају везу између наведених алтернативних праваца. У Љигу се сустижу путеви М-22 (који прелази на десну страну планиране трасе пута), Р- 202 и Р-271. Алтернативно, од Љига постоји могућност кретања ка Горњем Милановцу, а потом и Чачку користећи се трасом магистралног пута М-22. У зони села Дољи Бањани се са магистралног правца одваја регионални пут Р-212б који на блиском растојању са трасом будућег пута, претежно са леве стране, води кориснике ка Такову и Горњем Милановцу (Таково и Горњи Милановац су повезани путем Р-212 у који се улива пут Р-212б). На изласку из Љига, са магистралног правца М-22 одваја се регионални путни правац Р-212а који са десне стране планираног пута омогућава везу Љига и Такова.

Раскрсница регионалних путева Р-212а и Р-212 у зони села Дренова омогућава наставак везе ка Трбушанима и даље ка Чачку, при чему је потребно користити регионални пут Р-259. Тренутна веза Чачка и Пожеге је магистрални пут М-5.

Алтернативе будућем путу на поменутом потезу могу бити и везе путем коришћења М-5, Р-227а поред Лучана и поново М-5 до Пожеге. На подручју Чачка, планиран је коридор Северне обилазнице око Чачка, који уједно може да се користи као алтернативни путни правац. Ова обилазница се Просторним планом дефинише само коридорски, док ће разрада и дефинисање конкретне трасе бити обавеза Просторног плана општине Чачак.

1.6.2. ВОДОПРИВРЕДНА ИНФРАСТРУКТУРА

Водоснабдевање

На основу планираног броја становника и процењене норме потрошње воде од 600 л/ст/дан за градско становништво, односно 400 л/ст/дан за сеоско становништво, просечна потребна дневна количина воде за пиће на крају планског периода износи 320 л/с, а максимална дневна 470 л/с.

Просторним планом РС и Водопривредном основном РС предвиђено је трајно решење водоснабдевања Горњег Милановца прикључењем на Западноморавско-рзавски регионални водоводни систем, на који је Горњи Милановац већ прикључен. Када се на Рзаву изграде акумулације, Горњем Милановцу ће бити доступно са овог система око 350 л/с, што са локалним извориштима воде задовољава потребе општине за водом.

За потребе решавања водоснабдевања општине Горњи Милановац урађена је „Претходна студија оправданости са генералним пројектом снабдевања водом насеља општине Горњи Милановац“. Овом документацијом је констатовано да општина нема нових локалних извора водоснабдевања, и у овом моменту решење питања водоснабдевања лежи у рационалном коришћењу ових изворишта уз коришћење регионалног система „Рзав“, са истовременим спровођењем санитарне заштите локалних изворишта водоснабдевања и реконструкцијом постојећих објеката водоснабдевања. Извршена је подела на осам група водоснабдевања и то: Брђани, Горњи Милановац (Горњи Милановац, Луњевица, Јабланица, Грабовица, Неваде, Велереч, Брусница, Таково, Шаране и Семедраж), Враћевшница (Горња Врбава, Доња Врбава, Бело Поље, Доња Црнућа, Враћевшница, Прњавор, Горња Црнућа и Липовац), Рудник (Сврачковци, Мајдан, Рудник, Мутањ, Брезовица, Заграђе, Рељинци, Угриновци, Церова, Давидовица, Варнице, Трудељ и Драгољ), Триповац (Клатичево, Љутовница, Накучани, Шилопај, Крива Река, Калиманићи, Врчани, Ручићи и Бољковци), Бањани (Полом, Горњи Бањани, Горњи Бранетићи, Лозањ, Озрем, Љеваја, Доњи Бранетићи и Синошевићи), Брезна (Теочин, Брајићи, Брезна, Бершићи, Дренова и Лочевци) и Прањани (Прањани, Дружетићи, Каменица, Гојна Гора, Богданица, Леушићи, Срезојевци и Коштунићи). Због великог обима радова предвиђена је фазна реализација.

За сва изворишта водоснабдевања, као и објекте дистрибутивног система спровести мере санитарне заштите дефинисане Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања (Сл. Гласник РС бр. 92/2008).

Одвођење отпадних вода

У наредном периоду предвиђене су следеће активности на системима за одвођење отпадних вода:

а) Горњи Милановац

Систем за одвођење отпадних вода и даље ће се развијати као сепаратан.

Да би се прикупиле санитарне отпадне воде са целе територије града потребно је изградити око 5,0 км фекалних колектора. Индустијске отпадне воде треба претходно обрадити пре испуштања у канализацију. Потребно је реконструисати постројење за пречишћавање отпадних вода. За одвођење атмосферских отпадних вода планирана је изградња око 12 км кишних колектора.

б) остала насеља у општини

- у насељу Рудник завршити радове на изградњи канализационе мреже и почети изградњу постројења за пречишћавање отпадних вода

- изградња канализационе мреже и постројења за пречишћавање отпадних вода предвиђена је и у насељима Враћевшница, Прањани, Таково, Бершићи, Брђани.

У насељима са разбијеним типом становања санитарне отпадне воде одводити у прописне септичке јаме.

Технолошке отпадне воде пречистити у комплексу предузећа.

За одвођење атмосферских отпадних вода планирана је даља изградња система атмосферске канализације, тамо где постоје услови. У осталим насељима атмосферске воде одводити површински.

Регулација водотокова

У наредном периоду предвиђене су следеће активности на заштити од штетног дејства вода:

а) Горњи Милановац

Од значајнијих регулационих радова предвиђени су следећи:

- регулација реке Деспотовице кроз Горњи Милановац у дужини око 0,8 км
- регулација Глибића потока у дужини око 0,25 км
- регулација Ивичког потока у дужини око 0,25 км
- регулација потока Бацковац у дужини око 0,3 км
- регулација потока Јакљево у дужини око 0,30 км
- регулација Раловића потока у дужини око 0,15 км
- регулација потока Милетић у дужини око 0,35 км
- регулација потока Ражаник у дужини око 0,90 км
- регулација реке Луњевице у дужини око 0,80 км

б) остала насеља у општини

- санација и надградња бране на Великој Дичини у Горњим Бањанима
- регулација реке Дичине кроз Савинац у дужини око 0,5 км
- регулација реке Озремице кроз Бершиће у дужини око 0,5 км

Планом је предвиђена резервација простора за акумулације "Семедраж" на Дичини и "Рожци" на реци Каменици. Ове акумулације нису првог приоритета, и њихова евентуална изградња би била тек после 2021. године.

Антиерозиону заштиту треба спроводити као део мера интегралног коришћења и уређења простора.

1.6.3. ТЕРМОЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

Термоенергетска инфраструктура

- Даља гасификација општине Горњи Милановац и то инфраструктурним гасоводним коридорима у правцима дуж државног пута првог реда ка Руднику, и дуж државног пута другог реда ка Такову.

- Наставак прикључивања потрошача на дистрибутивну гасоводну мрежу
- Замена примарног горива у систему топлификације природним гасом
- Уградња мерила предате топлоте у топлотним станицама и стамбеним јединицама
- Модернизација и ревитализација енергетске инфраструктуре

Обновљиви извори енергије

За истраживање, развој и коришћење нових и обновљивих извора енергије један од основних предуслова је постојање подстицајних мера државе.

Влада Републике Србије донела је Уредбу о мерама подстицаја за производњу електричне енергије коришћењем обновљивих извора енергије и комбинованом производњом електричне и топлотне енергије „Сл. гласник РС”, бр. 99/2009.

Геотермална енергија

У обухвату Просторног плана, на локалитету Млаковца, постоји геотермални извор са температуром у опсегу 20-40 °С.

Геотермални извори енергије се могу користити у областима нискотемпературне примене као што су базени у бањама где се спроводи терапија, загревање санитарне воде или просторија, на фармама за загревање просторија, у пољопривреди за загревање стакленика, рибњацима и др.

Биомаса

Обзиром на потенцијале биомасе из пољопривреде, планирати њено коришћење за загревање простора сагоревањем биомасе, когенерацијску производњу енергије (топлотне и електричне), као и за самосталну производњу електричне енергије и производњу биогорива. Ово су најперспективније могућности за коришћење биомасе, препознате у Акционом плану за биомасу 2010-2012. усвојеном од Владе Републике Србије („Сл. гласник РС”, бр. 56/2010).

Планирати коришћење биомасе и из шумских остатака, у дозвољеним границама заштите природних добара.

Соларна енергија

Планирати коришћење соларне енергије, применом разних врста пасивних соларних система (у којима објекат представља пријемник који захвата и чува највећи део енергије) и активних соларних система (који захватају енергију инсталисањем посебне опреме).

1.6.4. ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

Постојећа трафостаница 110/10kV "Горњи Милановац" ради са степеном искоришћења од 90% па је потребно извршити проширење, заменом постојећег трансформатора капацитета 16MVA трансформатором капацитета 31,5MVA.

Перспективним планом предузећа "Електро mreжа Србије" до 2025. предвиђена је изградња трафостанице 110/x kV "Горњи Милановац 2", која ће се повезати на далековод број 1183 Чачак - Горњи Милановац. Истим планом предвиђена је и изградња далековода 110kV Кнић - Горњи Милановац. Уколико планирана трафостаница буде садржала трансформацију на напон од 35kV, потребно ју је повезати кабловима или далеководима са постојећим трафостаницама 35/10kV.

Перспективна студија за даљи развој дистрибутивне мреже и избор средњег напона коју је урадио Институт "Никола Тесла" из Београда, предвиђа изградњу нове трафостанице 110/10kV капацитета 20MVA на локацији на, или у близини садашње трафостанице 35/10kV Горњи Милановац 4". Нову трафостаницу повезати двоструким далеководом 110kV са далеководом број 182 Горњи Милановац - Пожега. По изградњи нове трафостанице, размотрити могућност укидања постојеће 35/10kV "Горњи Милановац 4". Истом Студијом показано је да увођење напона 20kV не би било рационално па се постојећи напонски нивои задржавају. Планира се изградња трафостанице 35/10kV на далеководу који повезује трафостаницу 110/35kV "Горњи Милановац" са трафостаницом 35/10kV "Рудник", правац ка Јарменовцима, снаге 8+8MVA, за потребе напајања северне индустријске зоне. Ова трафостаница повезаће се планираним прикључним далеководом 35kV на трафостаницу 110/35kV "Горњи Милановац" као и на далековод ка Јарменовцима. Локације планираних трафостаница и трасе планираних далековода дате су на графичком прилогу само оријентационо, док ће се тачне локације и трасе одредити кроз планове нижег реда после израде Генералних пројеката. У постојећим трафостаницама 35/10kV потребно је извршити повећање капацитета у складу са потребама конзума.

Изградњом нових и реконструкцијом постојећих трафостаница 10/0,4 kV обезбедити довољно капацитета за све потрошаче. Потребно је повећати сигурност снабдевања електричном енергијом двостраним напајањем трафостанца 10/0,4kV. Наставити са реконструкцијом нисконапонске мреже.

Наставити са изградњом инсталације јавног осветљења уз увођење економичнијих и савременијих извора светлости.

1.6.5. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА ИНФРАСТРУКТУРА

Обзиром на пораст потреба корисника за комуникацијама великих брзина Средњерочним планом предузећа "Телеком Србија" предвиђено је да се до 2015. за 40% обичних (POTS) претплатника обезбеде ресурси за давање широкопојасних услуга. Започета је реализација оптичких привода до бизнис корисника, а бакарна приступна мрежа се децентрализацијом комутационих чворова скраћује, са тенденцијом да претплатничка петља у градским срединама не прелази дужину од 800м, а у руралном подручју 1500м.

Да би се ово реализовало предвиђено је да се на подручју Горњег Милановца изграде следећи мултисервисни приступни чворови: Луњевица, Плави мост, Сврачковци, Млаковац, Мачков пут, Јабланица, Нешковића брдо, Грабовица, Рапај брдо, Горња Црнућа, Савинац, Лозањ, Врнчани, Семедраж.

Изградњом нових мултисервисних чворова јавиће се потреба за проширењем и доградњом делова дистрибутивне мреже и постојеће ТТ канализације као и за изградњом нових деоница ТТ канализације.

Планирана је изградња следећих привода оптичког кабла до:

1. MSAN-ова: Брезна, Горњи Бранетићи, Семедраж, Савинац, Јабланица, Горња Црнућа, Врчани, Мачков пут

2. базних станица: Доња Врбава, Таково, Теочински крст, Семедраж, Неваде.

Радови на повећању капацитета, односно броја влакана, на правцу HOST Горњи Милановац - RDLU Неваде је у току, а по потреби исто треба одрадити и на другим правцима.

У руралном делу, примарна мрежа је једним делом реконструисана, али остаје потреба за реконструкцијом мреже у Доњој Врбави, Враћевшници, Шилопају, Калиманићима, Врчанима, Шаранима, Дренови и Брезни. Овом реконструкцијом биће обухваћена мрежа, односно претплатници, у ближој околини објеката комуникације, док ће се проблем даљих претплатника решавати бежичном фиксном телефонијом (CDMA).

1.6.6. КОМУНАЛНИ СИСТЕМИ И УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ

КОМУНАЛНИ СИСТЕМИ

Концепција развоја и организације комуналне инфраструктуре заснива се на изградњи, допуни и трансформацији постојеће мреже и објеката заједничке комуналне потрошње, са посебним фокусом на процес управљања отпадом.

Гробља

Уређење и проширење постојећих локација, као и отварање нових локација гробља вршиће се, у складу са потребама сваког насеља, према одлукама локалне самоуправе. Локације нових гробља на руралном подручју утврђиваће се уважавајући санитарне, природне, геолошке и друге услове за сахрањивање. Гробља морају бити одржавана према савременим принципима уз поштовање безбедоносних и санитарних стандарда. Свако гробље мора бити опремљено инфраструктуром, обезбедити одржавања приступног пута, стаза, зеленила, ограде, одморишта са чесмама и др. Локална самоуправа и овлашћено комунално предузеће мора пружити помоћ месним заједницама на одрживом управљању гробљима.

Сахрањивање животиња, третман анималног отпада

Као меру безбедног уклањања анималног отпада неопходно је планирати изградњу прихватне станице, коју ће користити више сеоских насеља, где ће се вршити прихват отпада и одакле ће се специјалним возилима превозити до регионалног центра за прераду и спаљивање (Фабим – Напредак из Ћуприје). Одређивање трајне локације за ову намену, део је стратегије националног и регионалног планирања и уређења простора, уз основну смерницу да се локације дефинишу ван насељених места.

Пијаце

Формирање нових пијаца у грађевинским подручјима насеља одвијаће се према потребама заједнице насеља и тржишта. Пијаце морају бити опремљене одговарајућом инфраструктуром, прилазима, аутобуским стајалиштима, паркинзима, зеленилом, а посебно морају бити задовољени санитарно хигијенски услови (нише или просторије за отпад, судови и сепаратни простор).

Сточне пијаце

Развој сточних пијаца заснива се на уређењу и опремању постојеће и изградњу нових пијаца, према потреби и опредељеношћу насеља, а на основу општиске одлуке.

Општа препорука је да мрежом ових објеката буду покривени општински, центри заједнице насеља и сеоски центри.

Ветеринарске станице

Ветеринарске станице/амбуланте се обавезно планирају уз сточне пијаце, а минимум је постојање станица и амбуланти у општинском центру, центрима заједнице насеља и сеоским центрима.

УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ

Према Закону о управљању отпадом Сл. гласник РС бр. 36/09 и на основу Стратегије управљања отпадом за период 2010-2019, који је донела Влада РС априла 2010, општина Горњи Милановац, је дужна да донесе Регионални план управљања отпадом уз сарадњу са околним општинама од заједничког интереса. Општинска управа општине Горњи Милановац је донела Одлуку о изради Плана управљања отпадом на територији општине за период 2010-2019, на основу Закона о управљању отпадом (Сл.гл.РС бр.36/09).На тај начин ће се дефинисати сви могући поступци, мере и принципи одрживог управљања комуналним отпадом, без штетног утицаја по животну средину. Избор локације за изградњу и рад постројења за складиштење, третман или одлагање отпада врши јединица локалне самоуправе у складу са Законом о управљању отпадом - Сл. гласник РС бр. 36/09 и прибављеним сагласностима надлежног Министарства. Локација и избор трансфер станица ће такође бити дефинисани према важећем Закону уз сагласност Министарства. Према Националној стратегији управљања отпадом за период 2010-2019, општина Горњи Милановац заједно са општинама Топола, Аранђеловац, Кнић и Крагујевац (као носиоцем активности) чини регион у оквиру којег ће се вршити сакупљање, дистрибуција и третман отпада на јединственој регионалној депонији унутар региона.Иако општина Горњи Милановац има решен проблем одлагања комуналног отпада за наредни период (на санитарној депонији «Вујан»), предлог је да се локална самоуправа укључи у процес регионализације. У међувремену, док не заживи процес регионалне сарадње у одлагању и третману отпада, неопходно је:

- Санирати постојећа сметлишта,
- Успостављањем система прикупљања отпада из руралних подручја његовог одвожења на постојећу депонију, уз помоћ јавног комуналног предузећа.
- Увести сепаратни систем, кроз постављање судова за сепарацију на јавним местима (пластика, стакло, папир),
- Едуковати становништво (финансирањем програма и пројеката) о значају хигијенског управљања отпадом, односно о штетности отпада.

Складиштење и третман некомуналног отпада (амбалажни, медицински, фармаколошки, пољопривредни, отпадна уља, електронски отпад и сви дуге врсте отпада наведене у листи) на територији општине Горњи Милановац мора бити спроведен према важећем Закону о управљању отпадом (Сл. гласник РС. Бр.36/09) и у складу са Националном Стратегијом управљања отпадом за период 2010 – 2019. године.Неопходно је у складу са европским стандардма предвидети локацију за привремено одлагање угинулих животиња и кланичног отпада на нивоу општине – формирањем откупно сабирног центра одакле би се даље отпад дистрибуирао на трајну локацију. Према Правилнику о начину нешкодљивог уклањања животињских лешева и отпадака животињског порекла и о условима које морају да испуњавају објекти и опрема за сабирање, нешкодљиво уклањање и утврђивање узрока угинућа и превозна средства за транспорт животињских лешева и отпадака животињског порекла ("Сл. лист СФРЈ" бр. 53/89) нешкодљиво уклањање животињских лешева и отпадака животињског порекла врши се прерадом у објекту за прераду животињских лешева и отпадака животињског порекла (кафилерије). Кафилерија "ФАБИМ - Напредак " у Ћуприји, треба да врши преузимање отпада из објеката за клање животиња и објеката за прераду меса са територије општине Горњи Милановац, пошто је она једина кафилерија отвореног типа на територији Србије. Извршено је њено проширење капацитета, осавремањавање технологије и заштите животне средине. ФАБИМ прерађује 50 до 60 тона кланичног отпада дневно с подручја западне, источне и централне Србије.

1.7. ПРОПОЗИЦИЈЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРЕДЕЛА, ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА

1.7.1. ПРОПОЗИЦИЈЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Основна планска поставка је да се Просторним планом обезбеђује спровођење концепције и решења за заштиту простора и животне средине утврђених Просторним планом Републике Србије, интегрисањем аспекта заштите животне средине у планска решења. Такође се предвиђена решења верификују кроз Стратешку процену утицаја ПП општине Горњи Милановац на животну средину која дефинише мере заштите животне средине које се морају имплементирати у план.

Према диференцијацији животне средине која је предложена у ППРС (Службени фласник РС., бр.88/10), простор плана општине Горњи Милановац како је већ наведено, припада подручју **квалитетне животне средине**. Оваква просторна диференцијација подручја општине неопходна је и за утврђивање утицаја планских решења на животну средину, који су саставни део Стратешке процене утицаја.

Предлог даљег развоја планског подручја, дат је као функционални зонинг на основу капацитета простора за прихватање нових функција, уз услов одрживог коришћења, који је прилагођен диференцијацији животне средине на републичком нивоу. Анализирано подручје је зонирано на следећи начин:

- Зоне са посебним режимом заштите,
- Зоне и локације са мерама и условима према којима ће се простор уређивати и користити.

1. Зоне са посебним режимом заштите – зоне квалитетне животне средине, пре свега се односе на изворишта водоснабдевања, зоне висококвалитетног пољопривредног земљишта и зоне аутохтоне шуме.

За ова подручја, треба обезбедити решења којима се елиминишу или умањују постојећи извори негативних утицаја односно увећавају позитивни као компаративна предност у планирању развоја. Потребно је резервисати и чувати подручја од загађивања из стратешких разлога.

За зоне изворишта водоснабдевања, за које важе посебни услови санитарне заштите, мере заштите квалитета воде изворишта, рада изворишта и дистрибутивне мреже.

Зоне високопродуктивног пољопривредног земљишта уређиваће се:

- на начин и према условима за очување плодности и бонитетне класе, фаворизујући органску производњу без употребе пестицида и хербицида, избор врста према оптималној микрорејонизацији;
- за оптимално коришћење ових површина потребно је извршити оптималну рејонизацију пољопривредног земљишта и обавезно подизање пољозаштитних појасева,

Зона аутохтоне шуме уређиваће се/користити:

- на начин којим се максимално чува и штити шумски фонд, који има приоритетно заштитну функцију, на целом планском подручју,
- све активности које се планирају морају бити у складу са планом и програмом ЈП Србијашуме, Београд.

2. Зоне и локације са мерама и условима према којима ће се простор уређивати и користити – зоне угрожене и делимично угрожене животне средине дефинисане су према степену антропогеног утицаја. То су зоне у којима се повремено јављају већа или мања прекорачења МДК, ГВИ у ваздуху, земљишту, води или ново буке, проблеми са отпадом, отпадним водама и сл.

За ова подручја треба спречити даљу деградацију и обезбедити побољшање постојећег стања, како би се умањила деградираност животне средине као ограничавајућег фактора развоја. Потребно је одредити најадекватнији начин коришћења природних ресурса и простора са циљем очувања природних вредности и унапређења животне средине.

-Подручје делимично угрожене животне средине – становање са пратећим делатностима у склопу домаћинства, пољопривредне површине, мини пословање и привређивање у оквиру домаћинства, површине јавне намене, спорт и рекреација, и сл. које трпе одређена оптерећења, развијаће се према прописаним условима и мерама заштите:

- за планиране програме, пројекте, локације, промене намене и технологије, реконструкције, проширење капацитета и престанак рада објеката и технологија, који могу утицати на животну средину обавезан је поступак Процене утицаја на животну средину;
- коришћење пољопривредног земљишта за примарну пољопривредну производњу усагласити са условима терена, уз обавезну примену мера заштите загађења и очувања плодности као потенцијала за производњу биолошки вредне хране;
- утврдити стање и успоставити сталну контролу квалитета и плодности земљишта, као и пољопривредне производње,
- све планиране и постојеће објекте прикључити на канализациону мрежу, а у међувремену користити прописно изграђене септичке јаме,
- нове објекте градити тако да организација на парцели омогући садњу високог растиња према зони угрожавања.

- Подручје угрожене животне средине – саобраћајни правци, радне зоне, сметлишта, ерозиона подручја. Поред мера одрживог коришћења ових зона за неке су неопходне мере санације и рекултивације.

- Зона планираног ауто пута који захтева заштитни појас од 40 m, такође захтева подизање заштитног зеленила у ширини мин. 20 m,

-Зоне и локације производних делатности могу изазвати негативне промене у простору уколико се не спроведу мере:

- технолошко производни процеси морају бити у складу са стандардима и нормативима који су везани за чисте технологије,
- неопходно је решења питања технолошких отпадних вода и отпада изградњом предтретмана на локацији и/или прикључком на главни колектор који води ка систему за пречишћавање отпадних вода,
- адекватно озелењавања у оквиру комплекса,
- спровести све мере заштите из Процене утицаја (Закон о процени утицаја Сл. гласник РС 135/04, 36/09) у свим фазама реализације појединачних Пројеката, пре добијања дозволе за градњу.

-Локације под дивљим депонијама – захтевају потпуну санацију и рекултивацију земљишта, односно промену намене коришћења.

-Фарме – обавезне мере увођења:

- предтретмана за отпадне воде на локацији,
- "добре пољопривредне праксе" и политике "бити добар комшија" који подразумева пре свега адекватно складиштење и управљање стајњаком који може бити од велике користи и у исто време велики ризик, према Правилнику ЕУ – Регулацион Но 1774/2002 који регулише споредне производе животињског порекла – Анимал Бу-Продуцтс (АБПс),
- избор типа стајњака (бетонски базен или лагуна са фолијом), третман стајњака и складиштење осоке, ради даље употребе и тип апликације са најмањим штетним последицама по земљиште и подземне воде (обавезна израда Нутриент менаџмент план -а (НМП)),
- мера заштита пољопривредног земљишта према *Нитратној директиви (91/676/ЕЕС)*,

- Зоне под ерозијом и клизишта – захтевају санацију, биолошко техничким мерама, забрану пољопривреде и ограничене услове грађења.

- Експлоатациона поља минералних сировина – захтевају санацију и рекултивацију по завршетку рада, односно примену мера заштите у току рада према зонама утицаја.

У току израде плана добијене су информације о издатим решењима за следеће локације експлоатације минералних сировина :

- Експлоатација полиметаличне руде из лежишта „Рудник“ на експлоатационом пољу 154 – Предузеће АД Рудник и флотација Рудник
- Експлоатација кречњака у лежишту „Дреновачки Кик“ код насеља Дренова и Бершићи – Предузеће „Miningtech group“
- Кречњак - локалитет „Угљешница“ село Бершићи – Предузеће „Miningtech group“

Рударски радови на локалитету Ранци, село Бољковац – Предузеће „Poir trade“

Како би се претходно наведене мере испоштовале, а у циљу одрживог развоја усклађеног са савременим стандардима, неопходна је стална едукација становништва, инвестициона улагања кроз пилот пројекте и успостављање савремене Законске регулативе од стране државе, по угледу на европско Законодавство.

Заштите животне средине

Заштита животне средине подразумева:

- израду, усвајање и имплементацију стратешких планских докумената и прописа у сфери заштите животне средине на локалном нивоу,
- примену принципа превенције и предострожности у циљу спречавања загађења на потенцијалним локацијама високог ризика опасног по животну средину и јавно здравље,
- примену принципа смањења негативног утицаја на животну средину као основног модела који интегрално разматра утицај планских решења (саобраћај, индустрија, пољопривреда, инфраструктура) који могу имати негативне последице на природне и створене вредности,
- утврђивање, развој и имплементацију система за финансирање заштите животне средине,
- подстицање одрживог коришћења природних ресурса, смањењем потрошње електричне енергије и сировина, улагањем у обновљиве изворе енергије и учешћем у регионалним програмима за рециклажу отпада (стакло, папир, картон, метал и пластика),
- подизање јавне свести о значају заштите животне средине - едукација локалног становништва у циљу подизања нивоа еколошке свести људи (посебно у области пољопривредне производње – ограничена примена хемије на пољима, Нитратна директива, адекватан третман стајњака, амбалажног отпада и сл.),

- учешће у регионалном програму управљања отпадома у складу са директивом о депонијама 99/31/ЕЦ, Националном стратегијом, стандардима ЕУ и другим стандардима за управљање заштитом животне средине,
- израда интегралног катастра загађивача, који би чинио основу за успостављање мониторинг система, пре свега за праћење квалитета основних елемената животне средине (формирање мреже мерних станица за праћење квалитета површинских вода, земљишта и нивоа комуналне буке).
- Правовремене и поуздане информације о евентуалним прекорачењима максимално дозвољених концентрација загађујућих материја у животној средини омогућава ефикасно реаговање у случају акцидентних ситуација;
- унапређење система управљања заштитом животне средине у свим постојећим и планираним привредним објектима, успостављањем и одржавањем еколошких стандарда из серије ИСО 14000 ("Environmental Management System").
- проширење и јачање капацитета у општинским службама и предузећима на пољу заштите животне средине, а у циљу пружања подршке спровођењу националних прописа на локалном нивоу.

Заштита појединачних медијума животне средине

Ваздух

Заштита ваздуха од загађивања заснива се на предузимању свих мера и принципа како би се заштитио квалитет ваздуха.

То подразумева:

- израду катастра загађивача ваздуха - пописати изворе и вредности емисије загађујућих материја у ваздуху, и на основу резултата мерења донети одлуку о неопходности мерења емисије на територији општине.
- у оквиру праћења стања загађености ваздуха обавеза је успоставити сталну контролу емисије загађујућих материја у каменоломима, а према одредбама Правилника о граничним вредностима емисије, начину и роковима мерења и евидентирања података (Сл. гл. РС бр. 30/97),
- примену савремених БАТ техника у индустрији, којом ће се контролисати – смањити удео загађујућих материја у ваздуху,
- формирати заштитно зеленило уз саобраћајнице, водотокове, око радних зона, у оквиру пољопривредног земљишта – пољозащитне појасеве, око фарми, комуналних и других објеката,
- ограничена примена хемијских препарата у пољопривреди,
- очување и унапређење шумског фонда,
- одржавање комуналне хигијене на нивоу општине,
- унапређење система грејања и ширење гасификације.

Вода

Заштита вода, подразумева све активности које се заснивају на одрживом коришћењу, заштити и побољшању квалитета вода планског обухвата. Конкретни задаци у циљу заштите вода заснивају се пре свега на:

- изградњи канализационе мреже, према приоритетима, посебно за зоне и целине за које ће се радити урбанистички планови,
- за зоне и локације за које се не планира израда планске документације, при издавању локацијске дозволе, обавезна је мера канализације отпадних вода, изградња непропусних септичких јама капацитета и димензија према потрошњи воде и меродавним возилом за одвоз отпадних вода,
- изградњи централног постројења за пречишћавање отпадних вода за целу територију општине,
- за све објекте и технолошке процесе који генеришу технолошке отпадне воде морају да уграде предtretман технолошких отпадних вода пре упуштања у реципијент,

- каналисање површинских вода које се спирају са саобраћајница,
- израда катастра загађивача и катастра отпадних вода,
- мониторингу површинских и подземних вода ради потпунијег увида у квалитет вода и утврђивања потреба за предузимање мера у зависности од степена угрожености и врсте загађења.
- организовано сакупљање чврстог отпада искључиво на уређеним водонепропусним површинама, са санитарно безбедним одношењем на општинску санитарну депонију;
- примена дозираног комплексног прихрањивања биљака у складу с резултатима хемијских и физичких анализа земљишта у режиму интегралне заштите биља у пољопривреди;
- забрана транспортовања и складиштења опасних и отровних материја.

Земљиште

Заштита земљишта подразумева све активности које се заснивају на одрживом коришћењу, заштити и побољшању квалитета земљишта планског обухвата.

Конкретни задаци заштите земљишта заснивају се пре свега на следећим мерама:

- ограниченом непланском ширењу урбаног подручја и коришћења пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе,
- затварању, санацију и рекултацији постојеће депоније,
- затварање и санацију напуштених копова минералних сировина,
- санацији свих дивљих депонија,
- санитацији насеља,
- организовању система селективног прикупљања отпада, његовог разврставања и увођења у систем рециклаже,
- увођењу контролисане примене хемијских средстава заштите и агромера у области пољопривреде,
- стриктне примене мера и услова за обављање пољопривредне производње у зонама заштите изворишта водоснабдевања,
- увођењу "добре пољопривредне праксе" која подразумева пре свега адекватно складиштење и управљање стајњаком који може бити од велике користи и у исто време велики ризик, према Правилнику ЕУ (Регулацион Но 1774/2002) који регулише споредне производе животињског порекла,
- изградњи предтретмана у производним погонима према технолошким процесима,
- каналисању површинских вода које се спирају са саобраћајница,
- предузимање мера за смањење ризика од загађивања земљишта при складиштењу, превозу и претакању нафтних деривата и опасних хемикалија;
- спровођењем техничких и биолошких радова и мера заштите на евидентираним ерозионим теренима,
- давање предности традиционалним пољопривредним гранама које имају повољне услове за развој и доприносе очувању структуре предела; поклањањем пажње избору одговарајућих култура и начину обраде земљишта према педолошким условима, нагибу и експозицији терена; калцификацији киселих земљишта; успостављањем антиерозивног плодореда; и побољшањем сортног састава травних екосистема ради повећања њихове продуктивности и заштите земљишта.

Посебне мере заштите земљишта од пољопривреде

Ради заштите земљишта од загађења применом претеране хемизације органског и неорганског порекла потребно је институционално и кроз едукацију становништва увести «добру пољопривредну праксу», напред поменуто. Она би требало да обезбеди не само очување квалитета земљишта већ и производњу квалитетне органске хране.

Са друге стране, ради локализације примене хемије у пољопривреди дефинишу се следеће зоне:

- заштитно одстојање између култура које се интензивно третирају
- за зоне становања 500 м,
- за зоне водотокова 50 м.
- од изворишта водоснабдевања 510м
- заштитна зона за сточне фарме
- 200 м од зона становања, магистралних путева и водотокова
- 510м од изворишта водоснабдевања.

Посебне мере заштите од ерозије

Заштита од ерозије и појаве клизишта подразумева биолошке, техничко технолошке мере санације и превенције на нестабилним теренима (потенцијално угроженим) и теренима који су већ деградирани од последица ерозије и клизишта.

Заштита земљишта од појаве ерозије и клизишта састоји се из:

- Регулисања речних токова са циљем заустављања ерозије тла и обала,
- Уређења водног земљишта и његова заштита пре свега са становишта очувања могућности несметане евакуације отпадних вода, одводњавања и очувања флоре и фауне, као и стабилизацију корита,
- Предузимања антиерозивних мера у деловима насеља на падинама које су угрожене од ерозија и поплава - *техничких радова* који се спроводе у циљу спречавања наглог отицања воде, заустављања њеног ерозионог дејства и припреме терена за подизање шумских и/или пољопривредних култура; *биолошких радова* који имају улогу сузбијања ерозије земљишта и повећања способности земљишта за пошумљавање, мелиорацију шума и шикара, мелиорацију пашњака, подизање воћњака и винограда, малињака и гајење других пољопривредних култура,
- На бујичним водотоцима у горњим деловима слива, заштиту обавити активним мерама ублажавања поплавних таласа,
- Одбрану од поплава и бујица усагласити и интегрисати са осталим водопривредним и пољопривредним активностима
- Одржавање постојећег одбрамбеног система и објеката од спољашњих и унутрашњих вода.

Бука

Заштита од буке заснива се на спровођењу мера и активности које се односе на смањење буке у животној средини – урбаној зони.

Смернице за заштиту од буке односе се на:

- формирање заштитног појаса дуж државних путева I реда, ширине 20м, са заштитним зеленилом, без могућности изградње било каквих објеката.
- формирање заштитног појаса дуж државних путева II реда и општинских путева, ширине 5м, са заштитним зеленилом, без могућности изградње било каквих објеката,
- Формирањем заштитног појаса између магистралног железничког правца и становања од 25 м, уз обавезне акустичне мере заштите односно уколико се мере заштите не примењују ширина заштитног појаса је 12 м од спољне ивице колосека.

1.7.2. ПРОПОЗИЦИЈЕ ЗАШТИТЕ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ И БИОДИВЕРЗИТЕТА

За остваривање планираних циљева заштите природних вредности и биодиверзитета потребно је спровести:

- Очување плодности, поправљање бонитета ради унапређивања пољопривредних површина,
- Очување и унапређење постојећих природних и вештачких вегетацијских покривача (пољозаштитних и шумских појасева, забрана, шумских фрагмената) у залеђу али и у грађевинској урбаној зони,
- Пошумљавањем и другим антиерозионим мерама, спречити даљу ерозију, спровести активне мере заштите од клизишта – техничке и биолошке,
- Планско пошумљавање мора бити засновано на принципима ценотичког биодиверзитета,
- Заштита специјске и екосистемске компоненте биодиверзитета, односно дивљих животиња и биљака и њихових заједница у природном и географском окружењу, односно спровести мере заштите на IBA подручју у оквиру међународне и националне еклошке мреже заштите природе,
- Планско организовање лова и риболова с тим у вези туризма у појединим деловима општине, морају бити у функцији одрживог коришћења билошких ресурса,
- При планирању грађевинског подручја, насеља, саобраћајница, енергетских инсталација и сл., мора се узети у обзир минимална «потрошња» предела у те сврхе,
- Очување и заштита угрожених и ретких врста флоре и фауне, са тенденцијом валоризовања њихових станишта као заштићених подручја.
- Очување и заштита значајних станишта и појединачних предела и целина, природних објеката од значаја са тенденцијом валоризације и проглашења заштићених подручја.

1.7.3. ПРОПОЗИЦИЈЕ ЗАШТИТЕ ПРЕДЕЛА

За остваривање планираних циљева заштите и развоја предела неопходно је:

- Заштиту структуре постојећих предела и пејзажа кроз смањење било каквих штетних утицаја,
- Ограничити процес урбанизације, односно успоставити синергистичку везу кроз уклапање природног и стеченог окружења,
- Очување и заштита значајних станишта и појединачних предела и целина, природних објеката од значаја са тенденцијом валоризације и проглашења заштићених подручја,
- Очување и унапређење постојећих природних и вештачких вегетацијских покривача (пољозаштитних и шумских појасева, забрана, шумских фрагмената) у залеђу али и у грађевинској урбаној зони,
- Деградиране и девастиране пределе неопходно је «прекрити» одговарајућим вегетацијским покривачем; пољопривредне површине које се за то више не користе претворити у засаде шума или ветрозаштитне појасеве,
- Поштовањем прописаних мера заштите изворишта, заштитити предео око језера и његову визуру, уз приоритетно очување природне шумске вегетације

1.7.4. ПРОПОЗИЦИЈЕ ЗАШТИТЕ, УРЕЂЕЊА И УНАПРЕЂЕЊА КУЛТУРНИХ ДОБАРА

Мере заштите за утврђена и кастегорисана културна добра

- Правни основ примене одредби Закона о културним добрима "Сл. Гласник РС" БР. 71/94 је постојање Одлуке односно Решења о утврђивању.
- Мере техничке заштите оквирно и у најширем смислу одређене су самом Одлуком односно Решењем о утврђивању.
- Власници односно корисници Непокретног културног добра (у даљем тексту: НКД) дужни су да пре предузимања било које врсте интервенције на објекту (инвестиционо одржавање, реконструкција, адаптација, санација и ревитализација) да поднесу надлежном Заводу за заштиту споменика културе Захтев за добијање Решења о предузимању мера техничке заштите, као и да исто доставе надлежној Урбанистичкој служби како би она издала Акт о урбанистичким условима.
- Власници односно корисници објекта дужни су да по добијању Решења о предузимању мера техничке заштите надлежног Завода за заштиту споменика културе, израде пројектну и пратећу техничку документацију у свему према датим условима, као и да на исту прибаве Решење о сагласности надлежног Завода за заштиту споменика културе.
- Мере техничке заштите првенствено се издају у циљу враћања објекта у аутентично стање.
- На објектима где се по процени стручњака надлежног Завода за заштиту споменика културе могу дозволити одступања од аутентичног габарита, као и изворног изгледа мере техничке заштите су таквог карактера да имају циљ да одступања не смеју битно нарушавати аутентични изглед, као и примену материјала, а не могу у погледу габарита и регулационе линије бити супротстављени општој регулацији предвиђеној регулационим плановима Урбанистичке службе.
- Извођење грађевинских радова и промене облика терена дозвољени су само уз претходно обезбеђење заштитних археолошких ископавања и адекватне презентације налаза
- Мере техничке заштите археолошког налазишта могу се спроводити само уз претходна заштитна археолошка ископавања
- Утврђена НКД имају заштићену околину дефинисану самом Одлуком.
- Издавање услова за предузимање мера техничке заштите је у функцији самог НКД;
- објекти не смеју габаритом и изгледом да конкуришу утврђеном НКД;
- не сме се дозволити градња нових објеката који би заклањали и угрожавали изглед утврђеног НКД;
- На објектима у заштићеној околини за издавање услова за предузимање мера техничке заштите и других радова није основни критеријум задржавање аутентичности, мада је то и даље битан критеријум, али се мере техничке заштите издају кроз сагледавање целокупног простора, и свих објеката на њему.
- За заштићени простор обавезно је урбанистичко и комунално решење у сарадњи са надлежним Заводом за заштиту споменика културе.
- Не дозвољава депоновање било каквог отпадног материјала.
- Рушење објеката у заштићеној околини меже се вршити уз дозволу и по условима надлежне Службе заштите.

Мере заштите археолошких локалитета

- Забрањује се неовлашћено копање, одношење камена и земље са налазишта
- Извођење грађевинских радова и промене облика терена дозвољавају се само након обезбеђених археолошких истраживања, уз адекватну презентацију налаза
- Забрањује се просипање и одлагање отпадних и штетних материјала, складиштење материјала и стварање депонија
- Забрањује се неовлашћено прикупљање археолошког материјала
- Забрањује се одношење и уништавање надгробних споменика
- На парцелама које се граниче са евидентираним археолошким локалитетима обезбедити стручни надзор (стручно лице археолог) приликом извођења земљаних радова
- Уколико се при земљаним радовима наиђе на до сада непознато археолошко налазиште Извођач је дужан да обустави радове и обавести надлежну службу заштите
- Извођач је дужан да предузме мере заштите како налазиште не би било уништено и оштећено
- трошкове ископавања, конзервације откривеног материјала сноси Инвеститор

Мере заштите за објекте који уживају претходну заштиту

- За објекте који уживају претходну заштиту мере техничке заштите су истоветне као и за утврђена културна добра, али су третман и могућности интервенисања на објектима шири и дају више алтернатива.
- За све објекте који уживају претходну заштиту служба заштите издаваће посебне мере заштите, које ће зависити од намене објекта, стања у коме се налази и потреба власника или корисника објекта.
- Конзерваторски пројекти треба да помире уважавање интегритета и особености изворног решења са прихватљивим стандардима савременог живота. За пројекте рестаурације и адаптације потребно је архитектонски истражити и снимити објекте и након тога прибавити детаљне услове надлежног Завода за заштиту споменика културе.

Мере техничке заштите за спомен обележја

- Трајно чување и одржавање културних добара споменичког и меморијалног карактера.
- Споменици, спомен бисте и спомен обележја морају се адекватно одржавати обновом оштећених натписа, чишћењем споменичких подлога и површина, као и одржавањем зелених површина око споменика
- Обнову оштећених и избледелих натписа на спомен плочама на објектима, могу изводити стручна лица квалитетним материјалима и квалификованом радном снагом
- Чување и одржавање спомен чесама се односи на чишћење каптаже и одводних система (цеви и дренаже). Рестаурација евентуалних оштећења камених квадера мора се обавити идентичним материјалом у адекватној техници градње.
- За извођење радова на спомен домовима, неопходно је прибавити услове надлежне службе Заштите

Извор података :

Студија непокретних културних добара на територији општине Горњи Милановац

1.7.5. ОРГАНИЗАЦИЈА ПРОСТОРА ОД ИНТЕРЕСА ЗА ОДБРАНУ ЗЕМЉЕ И ЗАШТИТУ ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА И ДРУГО

Организација простора од интереса за одбрану земље

Уређење подручја Просторног плана за потребе **одбране земље** заснива се на условима и захтевима Министарства одбране за прилагођавање Просторног плана општине Горњи Милановац потребама одбране земље, а у складу са Законом о одбрани (Сл.гл.РС бр.116/07), Одлуком о објектима од посебног значаја за одбрану (Сл.гл.РС бр.112/08) и Одлуком оврстама инвестиционих објеката и просторних и урбанистичких планова значајних за одбрану земље (Сл. лист.СРЈ бр.39/95).

Заштита од елементарних непогода и других несрећа

На основу Закона о ванредним ситуацијама јединица локалне самоуправе на основу Процене угрожености доноси **План заштите и спасавања у ванредним ситуацијама** а у складу са Националним планом заштите и спасавања у ванредним ситуацијама Републике Србије.

Неопходан предуслов за адекватну заштиту је институционална организованост. Она не сме бити спроведена на локалним принципима (елементарне непогоде не познају административне границе), али територијално мора бити организована и дистрибуирана према простору који се штити. Од посебног значаја је успостављање јединственог информационог система о простору као ефикасне мере и средства за планирање, управљање и усмеравање конкретних активности у ванредним ситуацијама.

Заштита од ратних дејстава

У складу са Уредбом о организовању и функционисању цивилне заштите и Одлуком о утврђивању степена угрожености насељених места у општини Горњи Милановац насељено место Горњи Милановац налази се у зони трећег степена угрожености. Сва остала насеља на територији општине Горњи Милановац се налазе у зони четвртог степена угрожености. Заштитне објекте у насељима планирати у складу са степеном угрожености.

Саобраћај и везе као кључни фактори развоја подручја, истовремено су и основни услови за организовање одбране и заштите од ратних разарања. диференцирана мрежа јавних државних и општинских путева представља важан елемент одбране и заштите од ратних разарања. Изградњу склоништа извести у свему према Правилнику о утврђивању стандарда одбране и техничких прописа у области одбране (Службени војни лист број 19/97 и 12/98.).

Заштита од елементарних непогода

Подручје Просторног плана подложно је, у одређеној мери, опасностима од елементарних непогода и то од: земљотреса, поплава, клизишта, временских непогода, пожара.

Мере заштите од елементарних непогода обухватају: превентивне мере којима се спречава или ублажава њихово дејство; мере које се предузимају у случају непосредне опасности или када наступе елементарне непогоде; и мере ублажавања и отклањања непосредних последица и изазваних штета.

Заштита од земљотреса

Према Сеизмолошкој карти Србије за повратни период од 500 година, **Горњи Милановац спада у зону са повећаним ризиком, због могућих потреса од 9⁰ MCS скале.** На сеизмолошкој карти публикованој 1987. год. за повратне периоде 50, 100, 200, 500, 1000 и 10000 година која приказује очекивани максимални интензитет земљотреса, са вероватноћом појаве 63%, подручје Горњи Милановаца налази се у зони интензитета од 8⁰ - 9⁰ MSK-64.

Догођени максимални сеизмички интензитет на подручју Горњи Милановаца био је 8⁰ MSK-64 као манифестација Рудничког земљотреса. Жаришта која одређују ниво сеизмичке угрожености на простору Горњи Милановаца су Рудник, Свилајнац, Краљево, Јагодина.

У циљу заштите од земљотреса обавезна је примена важећих сеизмичких прописа при санацији постојећих и изградњи нових објеката. Пројектовање и изградња објеката обавља се у складу са важећим правилницима из ове области.

Такође, одговарајуће службе морају имати разрађене планове о евакуацији и збрињавању становништва у случају појаве земљотреса свих интензитета.

Заштита од поплава и ерозија

У погледу заштите од поплава потребно је извести водорегулације.

На основу законских одредби, надлежни органи јединица локалних самоуправа израђују планове заштите и спасавања од поплава.

Да би се спречила даља деградација и уништавање педолошког покривача неопходно је планирати и спровести антиерозионе мере и радове у сливовима.

На целој територији општине треба применити интегрално уређење бујичних сливова са антиерозионим (грађевинско-техничким) радовима.

Заштита од појава инжењерскогеолошких процеса

Геолошке подлоге и катастар клизишта за планско подручје нису рађени. На основу ППРС, Карта ризика од природних непогода и технолошких удеса, у обухвату плана могу се уочити подручја најугроженија процесом клижења тла

Неопходна је израда катастра клизишта и санирање оних клизишта на којима ће материјална улагања бити оправдана, као и она која која угрожавају значајне грађевинске и инфраструктурне објекте.

Санирање клизишта и спречавање појаве нових извршиће се применом техничких и биолошких мера

Заштита од временских непогода

Шуме представљају природну препреку и делимичну заштиту насеља и објеката од ветрова. Мере заштите од удара јачих ветрова треба да буду пре свега превентивне. Дендролошке мере састоје се у засађивању високог зеленила које представља баријеру ветру.

Одбрана од града оствариваће се мрежом противградних објеката као делом противградне одбране шире територије.

Како у Србији не постоји систем одбране од штетних последица мраза и поледице, неопходно је овај систем развијати у регионалним и локалним условима. Ово се пре свега односи на повећање поузданости рада инфраструктурних система, одржавања саобраћајница, као и рад јавних служби.

Заштита од временских непогода (завејавање, лед, снегоизвале, ветроизвале, олуја, бујице праћене одронима и сл.) биће остварена изградњом и уређењем планираних садржаја инфра и супраструктуре, пошумљавањем и затрављивањем голети, предвиђеним водорегулацијама, планским уређењем насеља, саобраћајница и других просторних елемената.

Заштита од техничко-технолошких несрећа (удеса)

На основу процене угрожености, извештаја о безбедности и планова заштите од удеса привредних друштава и других правних лица са територије плана надлежни органи и јединице локалне самоуправе, уз неопходну координацију и сарадњу са суседним јединицама, сачињавају План заштите од удеса који је саставни део Плана заштите и спасавања у ванредним ситуацијама.

Заштита од пожара и експлозија

Заштита од пожара регулисана је Законом о заштити од пожара.

Законом је прописано да јединице локалне самоуправе доносе План заштите од пожара

Ризик од појаве пожара и експлозија умањиће се следећим просторно планским мерама заштите:

- Обзиром на шумовитост подручја Просторног плана, пожар представља најопаснију елементарну непогоду која може захватити веома широк простор.
- предвиђена саобраћајна приступачност шумским подручјима биће реализована изградњом мреже јавних, службених и шумских путева, рачунајући ове објекте истовремено и као противпожарне баријере које деле шуму на мање сегменте;
- при пошумљавању нових површина предвидети планске противпожарне баријере;
- постојећа акумулација представља значајне резервоаре за обезбеђивање довољних количина воде; У циљу заштите од пожара на више места на водотоковима обезбедити прилазе за снабдевање ватрогасних возила или пумпи и цистерни за гашење пожара.
- служба осматрања и јављања биће организована првенствено по захтевима противпожарне заштите;
- заштита од пожара спроводиће се уз садејство средстава и служби противпожарне заштите центара у систему насеља;
- У процесу гасификације подручја, неопходно је урадити план заштите од пожара;
- У циљу противпожарне заштите треба регулисати пролаз и заустављање возила која превозе опасне материје. Кретање ових возила треба да буде искључиво дефинисаним трасама, са одређеним и уређеним местима за њихово заустављање;
- Са аспекта заштите од пожара, посебан акценат је дат на стриктном поштовању важећих техничких прописа који регулишу материју заштите од пожара и експлозија у индустрији, енергетици, грађевинарству, шумарству, саобраћају и др, а у циљу сигурности људи и објеката, постројења, уређаја, опреме и других средстава рада;

2 ПРОПОЗИЦИЈЕ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

2.1. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА

2.1.1. ЦЕЛИНЕ И ЗОНЕ УТВРЂЕНЕ ПРОСТОРНИМ ПЛАНОМ

Планом су утврђене зоне и целине које захтевају посебна правила уређења и изградње:

1. Зоне и појасеви под посебним режимима заштите

а. Простори са посебним режимима заштите, установљени су одредбама закона , одлукама донетим на основу закона, односно планским актима:

- заштитни појасеви траса и објеката инфраструктурних система
- заштићен простор установљених културних добара
- заштићен простор комплекса посебне намене
- заштита изворишта водоснабдевања

Посебни услови, правила уређења и изградње у надлежности су одговарајућих министарстава и институција.

Б. Резервише се простор за планирани аутопутски коридор у оквиру ког се примењују услови преузети из одговарајуће планске документације

2. Подручје Генералног урбанистичког плана Горњи Милановац , примењују се правила грађења утврђена ГУП-ом, до доношења ПГР-а за општински центар Горњи Милановац.

3. Подручја у којима се за потребе издавања локацијске дозволе примењују изводи из Шематских приказа

4. Грађевинска подручја осталих насеља и други делови атара насеља у оквиру, пољопривредног, шумског и водног земљишта – правила уређења и грађења дефинисана су овим Просторним планом .

2.1.2. ДЕЛОВИ ПОДРУЧЈА ЗА КОЈЕ ПЛАНСКИ ДОКУМЕНТ САДРЖИ ШЕМАТСКЕ ПРИКАЗЕ УРЕЂЕЊА

Значај насеља по питању локацијских потенцијала у односу на саобраћајна коридоре , туристичке потенцијале са могућностима даљег развоја и унапређења инфраструктурних система , услужних , привредних и др. функција, броју становника, били су критеријуми на основу којих је утврђен избор насеља (делова) за које су урађени шематски прикази уређења :

- *насељски центри , позиција у односу на инфрструктурне коридоре*

- Каменица (Прањани)
- Угриновци (Рудник)
- Враћевшница (Горњи Милановац)

- *насеља очуване природе, амбијента, са традицијом и перспективом развоја еко- туризма*

- Коштунићи (Прањани)

- *траса коридора Е 763 , туристички потенцијали*

- Брђани (Горњи Милановац)
- Савинац (Таково)
- Бољковци (Таково)

- *градска агломерација, позитиван природни прирашта, правци државног пута I реда*

- Велереч (Горњи Милановац)
- Неваде (Горњи Милановац)

Насеља катастарске општине као насеља чија перспектива развоја почива на позицији насеља у агломерацији општинског центра Горњег Милановца Шематским приказима утврђено је задржавање постојећег изграђеног грађевинског подручја насеља као и његова планирана проширења . За захтеве за изградњу који нису у границама постојећег и планираног грађевинског подручја, могућности изградње утврдиће се у складу са наменом , на основу правила и на начин утврђен у поглављу – 2.2.2. пољопривредно земљиште тј. за делове пољопривредног земљишта који имају услове да се пренамене у грађевинско .

На основу планских решења и пропозиција утврђених Просторним планом, општинска управа ће издавати информацију о локацији и локацијску дозволу на подручју које је у границама утврђених шематских приказа уређења насеља .

2.1.3. УСЛОВИ ЗА УРЕЂЕЊЕ И ПРАВИЛА ЗА ИЗГРАДЊУ ПОВРШИНА И ОБЈЕКТА ЈАВНЕ НАМЕНЕ И МРЕЖЕ САОБРАЋАЈНЕ И ДРУГЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

Правила се примењују у укупном обухвату плана и за уређење и изградњу површина и објеката јавне намене и за делове насеља за које плански документ садржи шематски приказ уређења.

Правила се примењују и у обухвату Плана општег уређења насељених места који су одредбама Закона саставни делови просторног плана као Шематски прикази уређења насељених места (Шематски прикази насеља Каменица , Коштунићи, Бољковци, Угриновци ,Савинац, Брђани, Велереч, Неваде и Враћевшница)

Правила уређења и изградње површина и објеката јавне намене су смерница за дефинисање ових намена у захватима одређеним за израду нових урбанистичких планова.

2.1.3.1. ПОВРШИНЕ И ОБЈЕКТИ ЈАВНЕ НАМЕНЕ

Изградња површина и објеката јавне намене у складу са овим Планом у начелу се реализује директно на основу овог Плана, уколико се такви објекти граде на постојећем јавном земљишту.

Изградња сложенијих комплекса површина и објеката јавне намене на постојећем јавном земљишту, на површинама већим од 0,5 ха, реализује се на основу урбанистичког пројекта.

За потребе утврђивања јавног интереса у циљу изградње објеката и површина јавне намене, приступа се изради одговарајућег урбанистичког плана.

Општа правила за уређење и изградњу површина и објеката јавне намене:

Основна намена: површине и објекти јавне намене (образовање и васпитање, здравство, социјална заштита, култура, физичка култура, јавни сервис, зеленило) Уређење и изградња површина и објеката јавне намене вршиће се на локацијама према планираној намени простора и потребама насеља. Изградња ће се вршити на површинама јавне намене, али и на погодним локацијама у зонама становања и пословања, према нормативима за јавне објекте и под условом да ни по једном аспекту не угрожавају основну намену у оквиру које се развијају.

Могуће пратеће намене свих јавних функција могу да буду друге јавне површине и објекти, услужне компатибилне делатности и , карактеристично за сеоска насеља, у оквиру појединих намена као пратећа јавља се и намена становање (сеоске школе, амбуланте, и сл а по правилу су то службени станови запослених.) Пратећа намена по карактеру и капацитету не сме да угрози основну намену.

Могућа је изградња вишенаменских објеката јавних и пратећих комплементарних намена

Намене објеката чија градња је забрањена у овој зони: све намене чија би делатност угрозила животну средину и основну намену.

Величина објеката и парцеле је условљена врстом и наменом, односно прописима за изградњу одговарајуће врсте објеката.

Могућности изградње другог објекта: може се градити више објеката основне намене, као и помоћни и пратећи објекти у функцији основне намене, поштујући све услове градње дефинисане правилима, и уз анализу организације парцеле и утицаја на суседне парцеле и објекте. Постоји могућност фазне реализације.

Спратност и тип објеката зависи од његове намене, а мора бити прилагођен условима локације и функцији при чему је максимална спратност објеката П+2.

Објекти могу имати подрумске или сутеренске етаже, уколико не постоје сметње геотехничке и хидротехничке природе

Хоризонтална регулација

Растојање грађевинске линије основног објекта од регулационе линије уз државне путеве I и II реда, одређује се према условима ЈП "Путеви Србије ", на основу Закона о јавним путевима и Правилника.

Растојање грађевинске линије основног објекта од регулационе линије осталих путева, износи мин 5,00 m.

Помоћни објекти се постављају иза основног објекта на парцели.

Минимална међусобна удаљеност објеката је 1/2 висине вишег објекта

Минимална удаљеност објеката, односно његових делова од границе суседне парцеле је мин 3.5m.

Изградња објеката и уређење комплекса врши се на основу прописа и техничких услова и норматива за одговарајућу намену

Уређење комплекса (парцеле) мора бити у складу са наменом објекта и окружењем; Основно уређење обухвата нивелацију, партер, зелену површину парцеле и одводњавање. Максимално сачувати постојећи зелени фонд на локацији. Површине за зеленило у комплексу минимално 20%. Где постоје просторни услови, неизграђене површине испред објекта партерно уредити као просторе окупљања и манифестација. Решити јавну расвету, завршну обраду партера радити комбинацијом природних и префабрикованих материјала, поставити одговарајући мобилијар и опрему, уредити зелене површине.

Обезбедити одговарајући број паркинг места на јавним паркиралиштима, или у оквиру комплекса и одговарајући саобраћајни и противпожарни приступ као и услове за одлагање комуналног отпада и др. Уколико је паркинг површина испред основног објекта, изводи се као отворено паркиралиште.

При пројектовању и извођењу свих јавних површина и намена обавезна је примена важећег Правилника о условима за планирање и пројектовање објеката у вези са несметаним кретањем деце, старих, хендикепираних и инвалидних лица.

Парцела не мора бити ограђена уколико се утврди да није неопходно.

Обликовање - примерено намени, условима локације и окружењу, уз савремен третман архитектонске традиције.

Јавне функције смештене у објектима градитељског наслеђа, морају да задовоље услове надлежних институција заштите споменика културе.

Прикључење објеката на инфраструктуру врши се на основу правила плана и услова овлашћених комуналних предузећа и организација. Изградња ових објеката је условљена одговарајућим нивоом комуналне опремљености (минимални ниво подразумева прикључење на јавни пут, електроенергетску мрежу, систем водовода и канализације/или водонепропусна септичка јама/).

Основни услови заштите животне средине остварују се применом мера заштите, реконструкцијом и изградњом објеката у складу са техничким и санитарним прописима, прикључењем на насељску инфраструктуру и уређењем локације и парцеле; односно уређењем јавних површина, а посебно саобраћајних и зелених површина.

Такође, потребно је да одговарајуће службе контролишу изградњу, уређење јавних површина, комунални отпад, снабдевање водом, канализацију и пречишћавање отпадних вода и др.

Основни безбедносни услови везани су за примену сеизмичких и противпожарних прописа. Код већих радова потребно је извршити испитивања стабилности терена.

Посебна правила за уређење и изградњу површина и објеката јавне намене:

Образовање и васпитање:

Основна намена: образовање и васпитање.

Могуће пратеће намене: култура, зеленило, спорт и рекреација, друге јавне намене услужне комплементарне делатности и одговарајући пратећи објекти саобраћајне и комуналне инфраструктуре (паркинзи, трафо станице и др.), становање за запослене.

Објекте градити као слободностојеће

У оквиру комплекса дозвољена је изградња и помоћних објеката у циљу одлагања средстава за функционисање и одржавање комплекса.

Дозвољена је изградња нових мини спортских терена за потребе вишенаменског образовног физичког васпитања деце, отвореног или затвореног типа. Отворене спортске терене је могуће пренаменити у затворене у циљу што функционалнијег и ефикаснијег коришћења.

Површину грађевинске парцеле дефинисати у складу са наменом, функцијом објеката, окружењем, а према следећим критеријумима:

- учионички простор = 2 м²/ученику,
- школски простор = 8 м²/ученику,
- школски комплекс = 25-30 м²/ученику.

Максимална спратност објеката је (По)+П+1+(Пт)

Здравствена заштита:

Основна намена: здравствена заштита.

Изградња и формирање комплекса подразумева изградњу објеката основне намене, опремање савременим средствима (према прописаним условима) и увођење пратећих програма.

Могуће пратеће намене: зеленило, услужне комплементарне делатности, социјална заштита и одговарајући пратећи објекти саобраћајне и комуналне инфраструктуре (паркинзи, трафо станице и др.) становање за запослене.

Објекте градити као слободностојеће, Могуће је градити два или више објекта (у функцији основне и/или пратеће намене).

Површину грађевинске парцеле дефинисати према програму, намени и концепту у складу са даљим дугорочним развојем насеља.

Остали услови и правила -према општим правилима

Социјална заштита:

Основна намена: социјална заштита (према прописаним условима и програму развоја насеља).

Могућа пратећа намена: зеленило, спорт и рекреација, здравство, друге јавне намене, становање, услужне делатности и одговарајући пратећи објекти саобраћајне и комуналне инфраструктуре.

Остали услови и правила -према општим правилима

Култура:

Основна намена: култура (према прописаним условима и програму развоја насеља).

Објекте реконструисати или градити као вишенаменске. Могућа пратећа намена: јавно информисање, образовање, наука, зеленило, друге јавне намене, услужне делатности и одговарајући пратећи објекти саобраћајне и комуналне инфраструктуре.

Остали услови и правила -према општим правилима

Јавни сервис:

Основна намена: управа, администрација (према прописаним условима и програму развоја насеља).

Могућа пратећа намена: јавно информисање, образовање, култура, зеленило, и друге јавне намене, услужне делатности и одговарајући пратећи објекти саобраћајне и комуналне инфраструктуре.

Остали услови и правила -према општим правилима

Физичка култура и спорт :

Основна намена: спорт и рекреација, чији развој подразумева мрежу терена и објеката који просторним размештајем, капацитетом, уређењем и опремљеношћу, испуњавају прописане критеријуме и стандарде за бављењем спортом, активном и пасивном рекреацијом.

Могућа пратећа намена: зеленило, образовање, специјализоване школе или клубови или спортски кампуси, друге јавне намене, комплементарне услуге, одговарајући пратећи објекти инфраструктуре.

Услови се односе на формирање нових и уређење и проширење постојећих комплекса

Уређење и опремање комплекса свим потребним садржајима треба да омогући развој различитих видова спортских и рекреативних активности. Комплекси могу поред отворених спортских терена да садрже и:

- пратећи објекат
- затворени спортски објекат

Услови уређења ових зона су :

- у постојећим комплексима садржаје подићи на виши степен уређења а нови садржаји за спортско-рекреативне активности морају бити комплементарни постојећим;
- терене са завршном обрадом од бетона свести на најмању могућу меру
- травнате терене подићи од комбинације трава отпорних на гажење,
- сви терени морају бити адекватно ограђени,
- озелењавање простора урадити на основу плана пејзажног уређења усклађеног са околним простором;
- пешачким комуникацијама комплекс повезати са окружењем.
- обезбедити одговарајући број паркинг места

Правила грађења за објекте:

пратећи објекат

- намена - пратеће намене у директној функцији отворених терена (просторије за одржавање, техничке, санитарне и помоћне просторије, свлачионице, клубске просторије и сл.)
- услужне комплементарне намене (продаја, изнајмљивање, одржавање опреме, угоститељски садржаји и сл)
- висина објекта -мак П+1

затворени спортски објекат :

- намена: хала за мале спортове, према потребама насеља, са пратећим наменама
- висина објекта условљена је специфичним захтевима врсте спорта, Хоризонталну регулацију дефинисати према функционалној структури и намени, у складу са окружењем.

Јавне зелене површине:

Изградња и уређење јавних зелених површина реализује се на основу пројеката уређења. Партерна решења ускладити са наменом и функцијом зелене површине, тако да се не угрозе постојеће вредности зелене површине, а нивелациона решења ускладити са конфигурацијом терена. Хортикултурна решења ускладити са трасама подземних инсталација, тј. испоштовати потребна минимална одстојања у складу са важећим техничким прописима.

Избор врста за озелењавање усагласити са наменом и функцијом зелене површине, као и са условима средине. Избор врста за дрвореде усагласити са ширином улице и утврдити адекватна растојања између садница, у зависности од врсте и прилаза објектима. Однос површина - поплочања, травњака и високог растиња, ускладити са наменом зелене површине.

У оквиру јавних зелених површина могу се постављати елементи урбаног мобилијара, односно изградити пратећи објекти спорта и рекреације.

КОМУНАЛНИ ОБЈЕКТИ

Гробља

Уређење и проширење постојећих и отварање нових гробаља, вршиће се према важећим правилницима из ове области.

Могуће пратеће намене: зеленило, услужне делатности комплементарне намене, управа-администрација и пратећи објекти комуналне инфраструктуре. Спратност објеката је максимално П+Пт.

Основна правила за формирање нових гробаља (и проширење постојећих), су:

- локација нових гробља (и проширење постојећих) мора бити ван II зоне санитарне заштите изворишта водоснабдевања
- површина гробља - 4,0м²/становнику;
- логично формирање у односу на гравитационо подручје;

- добра саобраћајна повезаност са гравитационим подручјем;
- могућност етапне реализације;
- повољни теренски услови: добра експонираност и растреситост, терен треба да буде оцедан са нивоом подземних вода већим од 2,50м од нивоа терена;
- могућност прикључивања на мрежу комуналне инфраструктуре;
- могућност обезбеђивања појаса зеленила, уколико је удаљење од насеља мање од 500м.

Уређење простора и изградња дефинише се Урбанистичким пројектом

Пијаце

- зелена пијаца
- кванташка пијаца
- шарена пијаца

Формирање нових пијаца у грађевинским подручјима насеља, према потребама заједнице насеља и тржишта, и уређење постојећих пијаца мора бити прилагођено санитарно-хигијенским условима и прописима, као и правилницима који важе за изградњу ових објеката.

Могуће пратеће намене: услуге и пословање, откупна станица, друге јавне намене и пратећи објекти инфраструктуре

- начин уређења прилагодити могућности вишенаменског коришћења простора.
- у оквиру овог простора, потребно је формирати издвојен простор за снабдевање становништва непољопривредним производима (шарена пијаца), излагање и продају производа домаће радиности, друге услуге, администрацију и сл.
- коришћења простора, према темпу и потребама развоја насеља и окружења може прерасти у дистрибутивни центар
- откупну станицу лоцирати уз кванташку пијацу.
- Границу и површину грађевинске парцеле дефинисати према програму, намени и концепту у складу дугорочним развојем насеља. Најмања функционална ширина парцеле за изградњу објекта износи 20 м.
- Максимална спратност објеката је (По)+П+1,односно (По)+ВП+1.
- Уређење простора и изградња дефинише се Урбанистичким пројектом
- Остала правила грађења преузети из општих правила грађења за површине и објекте јавне намене.

Сточна пијаца, изложбено продајни простор, сајам

Могуће пратеће намене: услуге и пословање, пратећи објекти инфраструктуре.

Максимална спратност објеката је (По)+П+1

Уређење простора и одржавање мора се ускладити са Законом прописаним санитарним стандардима и прописима

Основна (обавезни садржаји) опремљеност представља I фазу реализације и чини је:

- уређени плато,
- обезбеђена комунална инфраструктура,
- ограђен простор,
- вага
- простор за ветеринарску станицу,
- заштитну зону зеленила према окружењу,

Уређење простора и изградња дефинише се Урбанистичким пројектом.

2.1.3.2. САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА

ПРАВИЛА ЗА УРЕЂЕЊЕ И ГРАЂЕЊЕ :

- регулационе линије и осовине саобраћајница представљају основне елементе за дефинисање мреже саобраћајница;
- приликом дефинисања регулационих линија користити постојећу регулацију и парцелацију као почетну матрицу;
- доњи строј коловозне конструкције димензионисати меродавном саобраћајном оптерећењу, али тако да коловозна конструкција јавних путева може да прихвати осовинско оптерећење од најмање 11,5 т по осовини а за општинске путеве и улице оптерећење од најмање 6 т по осовини ;
- слободни простор изнад коловоза (светли профил) за друмске саобраћајнице износи мин. 4,5м (осим за аутопут - 4,75м);
- у насељеним местима на правцима пешачких токова реализовати рампе за лица са посебним потребама у простору;
- државни путеви I реда не могу се укрштати у истом нивоу са железничком пругом;
- пројектну документацију саобраћајница радити у складу са законском регулативом и стандардима;
- ширина регулационих профила је у зависности од категорије саобраћајница, при чему ширину коловоза, пешачких и бицикличких површина дефинисати према меродавном саобраћајном оптерећењу;
- пешачке стазе и тротоаре димензионисати са минималном ширином од 1,6м;
- коловозе општинских путева димензионисати мин. ширине 5,5м, а регулационе профиле колско-пешачких саобраћајница мин. ширине 5,0м, приватних пролаза 2,5м и противпожарних пролаза 3,5м;
- оријентациона ширина појаса регулације износи за јавне путеве:
 - државни пут I реда ширине око 25 м
 - државни пут II реда ширине око 20 м
 - општински пут ширине око 15 м;
- оријентациона ширина појаса регулације износи за једноколосечну железничку пругу око 16 м;
- на деоницама у насељу уз коловоз државних путева изводи се аутобуско стајалиште најмање ширине 3 м, обострани тротоари са ивичњацима најмање ширине по 1,6 м, а само изузетно једнострано тротоар ширине два и више метара са прикупљањем и каналисањем атмосферских вода са коловоза, док се ван изграђеног простора насеља изводе обостране банке ширине по 1,5 м;
- у саобраћајном профили јавног пута смешта се бицикличка стаза ширине 1,0 м за једносмеран или 2,0 м за двосмеран саобраћај са заштитном траком минималне ширине 1,5 м или се у слободном профили саобраћајнице смешта бицикличка стаза ширине 1,5 м за једносмеран или 2,5 м за двосмеран саобраћај;

- саобраћајни прикључци на државни пут утврђују се на основу услова и сагласности управљача државним путевима, преко реконструисаних постојећих саобраћајних прикључака општинских путева или преко сервисне саобраћајнице;
- уколико постоји потреба у изграђеном простору насеља између тротоара и границе појаса регулације подиже се дрворед, тако да не омета прегледност јавног пута и не угрожава безбедност саобраћаја.
- непосредни појас заштите за следеће категорије путева износи: 40 m за државни пут I реда (аутопут), 20 m за државни пут I реда, 10 m за државни пут II реда, 5 m за јавни општински и некатегорисани пут;
- непосредни појас заштите за железничку пругу од осе најближег колосека износи 25 m
- у непосредном појасу заштите трасе и објеката постојећих и планираних инфраструктурних система – државних и општинских путева, као и некатегорисаних путева који чине саобраћајну мрежу насеља успоставља се режим ограничене и строго контролисане изградње и уређења простора тако да се забрањује изградња објеката који нису у функцији инфраструктурног система који се штити, тј. легализација, реконструкција и доградња постојећих објеката и изградња нових привредних, стамбених и других објеката док се дозвољава изградња функционалних и пратећих садржаја, објеката, постројења и уређаја у функцији инфраструктурног система као и постављање планиране паралелно вођене трасе осталих инфраструктурних система, објеката и постројења на минималном међусобном растојању на основу закона и прописа донетих на основу закона, а под условима и на начин који утврди надлежно јавно предузеће, односно управљач јавног инфраструктурног система
- легализација и реконструкција постојећих објеката у изграђеном простору насеља у непосредном појасу заштите пута може се одобрити само изузетно на основу одговарајуће техничке документације за доградњу, реконструкцију и/или рехабилитацију постојећег пута, односно техничке документације за изградњу нове деонице пута и на основу одговарајућег урбанистичког плана
- шири појас заштите за железничку пругу од осе најближег колосека износи 200m
- у ширем појасу заштите трасе и објеката постојећих и планираних инфраструктурних система – државних и општинских путева и железничке пруге успоставља се режим селективне и контролисане изградње и уређења простора тако да се дозвољава изградња објеката, тј. легализација, реконструкција и доградња постојећих и изградња нових објеката у зонама предвиђеним за изградњу овим просторним планом и одговарајућим урбанистичким планом, али да се за повећање густине насељености, степена изграђености и заузетости површина, првенствено за изградњу стамбених и објеката јавних служби, предузму мере заштите на основу процене утицаја и ризика од инфраструктурног система на животну средину;

2.1.3.3. ОСТАЛИ ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ

Изградња траса и објеката инфраструктуре у складу са овим Планом реализује се директно на основу одредби Плана, под условом да се исти граде на парцелама јавног земљишта. У случају изградње ван парцела јавног земљишта директно спровођење је према Закону о планирању и изградњи.

Правила за изградњу водоводних инсталација

Трасе планираних магистралних цевовода и водоводних линија водити постојећим и планираним саобраћајницама и по потреби зеленим површинама. Ван урбанизованог подручја трасе водити поред саобраћајница.

Димензије нових водоводних линија одредити на основу хидрауличног прорачуна узимајући у обзир и потребну количину воде за гашење пожара како се то противпожарним прописима захтева. Минималан пречник цеви за градска насеља је је 100 мм. На водоводним линијама предвидети потребан број противпожарних хидраната, на максималном размаку од 80 м за индустријске зоне, односно 150 м за стамбене зоне. Препоручује се уградња надземних противпожарних хидраната.

Минимална дубина укопавања разводних водоводних линија је 1,2 м а магистралних цевовода 1,8 м до темена цеви.

Приликом укрштања водоводне цеви треба да буду изнад канакизационих.

Минималан размак између водоводних линија и других инсталација је 1,5 м. Појас заштите око магистралних цевовода је минимум по 2,5 м са сваке стране.

Новопроектване објекте прикључити на постојеће и планиране водоводне линије.

Техничке услове и начин прикључења новопроектваних водоводних линија као и прикључење појединих објеката одређује надлежна комунална организација.

Водоводне линије затварати у прстен што омогућује сигурнији и бољи начин водоснабдевања.

Код изградње нових водоводних линија предвидети довољан број затварача и фазонских комада ради исправног функционисања мреже.

Реконструкцију разводне мреже радити по постојећој траси како би се оставио простор у профилу за друге инсталације и избегли додатни трошкови око израде прикључака.

За сва изворишта водоснабдевања, као и објекте дистрибутивног система спровести мере санитарне заштите дефинисане Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања (Сл. Гласник РС бр. 92/2008).

Правила за изградњу фекалне канализације

Трасе фекалних колектора и сабирне канализационе мреже водити постојећим и планираним саобраћајницама и по потреби зеленим површинама.

Димензије нове фекалне канализације одредити на основу хидрауличног прорачуна, узимајући у обзир комплетно сливно подручје. Уколико се прорачуном добије мањи пречник од ф 200 мм, усвојити ф 200 мм. Максимално пуњење канализације је 0,7 Д, где је Д пречник цеви.

Минимална дубина укопавања треба да је таква, да канализација може да прихвати отпадне воде из свих објеката који су предвиђени да се прикључе на њу, а не мање од 1,2 м до темена цеви. За исправно функционисање фекалне канализације предвидети довољан број ревизионих окана и водити рачуна и минималним и максималним падовима. Оријентационо максимални пад је око 1/Д (см) а минимални пад 1/Д (мм).

Новопроектване објекте прикључити на постојећу и планирану фекалну канализацију. Минималан пречник кућног прикључка је ф 150 мм.

Индустријске отпадне воде се могу увести у канализацију тек после предтретмана.

У срединама где не постоји канализација градити прописне, водонепропусне септичке јаме. Техничке услове и начин прикључења новопроектване фекалне канализације као и прикључење појединих објеката одређује надлежна комунална организација.

Правила за изградњу кишне канализације

Трасе кишних колектора и сабирне канализационе мреже водити постојећим и планираним саобраћајницама и по потреби зеленим површинама.

Нову кишну канализацију упоредо изводити са реконструкцијом улица.

Димензије нове кишне канализације одредити на основу хидрауличног прорачуна. За меродавну рачунску кишу обично се узима киша са вероватноћом појаве 33% или 50%.

Минимална дубина укопавања мерена од темена цеви је 1,0 м.

Воду из дренажа уводити у кишну канализацију.

Правила за извођење регулације водотокова

Трасу уређеног водотока усагласити са привредним, станбеним, инфраструктурним и саобраћајним објектима.

Меродавни протицај за димензионисање корита регулисаног водотока одређује надлежна водопривредна организација.

Са обе стране регулисаног водотока оставити заштитни појас минималне ширине 4,0 м због могућих интервенција.

Правила грађења термоенергетске инфраструктуре

Законом о цевоводном транспорту гасовитих и течних угљоводоника и дистрибуцији гасовитих угљоводоника („Сл. гласник РС“, бр. 104/2009) уређују се услови за изградњу цевовода за транспорт и дистрибуцију гасовитих угљоводоника. Гасовод средњег притиска трасирати ван регулационог појаса саобраћајница (у зеленом појасу), а уколико је то немогуће - у тротоарима. Полагање гасовода у коловозу се дозвољава само изузетно, уз документовано образложење и са посебним заштитама цеви. За изградњу гасовода средњег притиска користе се челичне бешавне цеви, са строго прописаном технологијом израде и испитивања исправности, према ЈУС Ц. Б5. 221 и ЈУС Ц. Б5. 225. Минимална дубина укопавања гасовода је 0,80 м, док се на краћим деоницама, може се дозволити и мања дубина укопавања, али не испод 0,60 м. При вођењу гасовода паралелно са путевима нижег или вишег реда његово одстојање од спољне ивице одводног канала, ножице усека или насипа мора бити минимално 1,00 м. Минимална дозвољена растојања гасовода до ивице темеља у зависности од притиска су:

Табела 15. Минимална растојања гасовода

Притисак гаса у гасоводу bar	Минимално дозвољено растојање [m]
до - 1,5	1,00
1,05 - 7	2,00
7 - 13	3,00

Укрштање гасовода средњег притиска са железничким и трамвајским пругама, путевима и улицама изводити тако да не угрожава, оштећује или функционално омета већ постојеће објекте са којима се гасовод укршта, као и друге објекте у њиховој непосредној близини.

Мерно регулационе станице (МРС) градити у посебно грађеним зградама или металним орманима са посебним темељима, а под одређеним условима МРС се могу постављати у дозиданим просторијама и на отвореном простору, када се поставља и ограда и надстрешница.

Издвне цевоводе сигурносних испусних вентила извести најмање 1 m изнад крова МРС у атмосферу и заштити од улаза страних тела.

Противпожарне славине поставити на гасоводу испред МРС, као и иза ње, на растојању од најмање 5 m, а не даље од 100 m.

Просторије или дозидане зграде, у којима се постављају МРС, морају бити добро вентилиране, са подом од тешко горивних материја који не варниче.

Простор на коме се подиже МРС оградити металном мрежом или неком другом врстом ограде. Између ограде и спољних зидова МРС мора постојати заштитна зона од најмање 2 m и ограда не сме бити нижа од 2,5 m. Улаз у МРС као и у ограђен простор мора бити обезбеђен вратима која се отварају на спољну страну, чије су димензије најмање 0,8 x 2,0 m. Уколико је опрема МРС постављена на отвореном простору, најмање растојање између опреме и ограде мора бити 10 m.

У станицама широке потрошње обавезно је уграђивање одоризатора-средства за убацивање мириса у гас.

До сваког објекта МРС обезбедити приступни пут до најближе јавне саобраћајнице, минималне ширине 3 m.

За изградњу гасовода средњег притиска и мерно регулационих станица користити Одлуку о условима и техничким нормативима за пројектовање и изградњу градског гасовода („Сл. лист града Београда“, бр. 14/77,19/77 – испр., 18/82 и 26/83) и Правилник о примени правила грађења гасних мерно-регулационих станица и дистрибутивног гасовода за радни притисак до четири бара гасовода („Сл. лист града Београда“, бр. 30,2003)

Дистрибутивни гасовод градити од полиетиленских цеви које испуњавају услове према југословенском стандарду ЈУС Г Ц6 661.

Дистрибутивни гасовод не полагаати испод зграда и других објеката високоградње.

При паралелном вођењу или укрштању са цевоводима који служе за транспорт топлих флуида, дистрибутивни гасовод постављати на растојању којим се обезбеђује да температура полиетиленске цеви не буде већа од 20 °С.

При паралелном вођењу дистрибутивног гасовода са подземним водовима, минимално растојање износи 40 cm, а у изузетним случајевима може бити најмање 20 cm.

При укрштању дистрибутивног гасовода са подземним водовима, минимално растојање износи 20 cm, а при вођењу гасовода поред темеља 1,0 m.

Уколико се ова растојања не могу остварити, онда треба применити додатне мере (заштитне цеви, повећана дебљина цеви и сл.)

Дубина укопавања дистрибутивног гасовода износи од 0,6 до 1,0 m. Изузетно, дубина укопавања може бити и 0,5 m, под условом да се предузму додатне техничке мере заштите.

Минимална дубина укопавања при укрштању дистрибутивног гасовода са:

- железничким пругама износи 1,5 m рачунајући од горње ивице заштитне цеви до горње ивице прага,
- трамвајским пругама и индустријским колосецима износи 1,0 m,
- путевима и улицама износи 1,0 m.

Укрштање дистрибутивног гасовода са саобраћајницама врши се полагањем гасовода у заштитну цев, односно канал.

Дно рова за полагање дистрибутивног гасовода мора да буде равно, тако да цев потпуно налегне на дно. На косим теренима применити мере заштите дистрибутивног гасовода од клизања и одрона тла.

После полагања дистрибутивног гасовода, ров се мора засути у што краћем времену. Материјал за засипање рова мора бити таквог састава и гранулације да не оштећује цев. Горњу ивицу цеви покрити слојем од 20 см, а остатак испунити земљом из ископа (уколико је зелена површина), односно набијеним шљунком уколико је саобраћаница или тротоар. На дубини од 30 см у рову поставља се упозоравајућа трака жуте боје са натписом "гас".

Ако се при полагању дистрибутивног гасовода ров израђује бушењем, полиетиленску цев поставити у заштитну цев.

Полиетиленске цеви не могу се полагати на температури нижој од 0 °С.

Сви положени водови дистрибутивног гасовода морају бити геодетски снимљени и уцртани у катастар подземних водова.

За изградњу дистрибутивних гасовода користити Правилник о техничким нормативима за пројектовање и полагање дистрибутивног гасовода од полиетиленских цеви за радни притисак до 4 бар („Сл. лист СРЈ“, бр. 20/92).

Начин грађења објеката ове инфраструктуре се увек дефинише техничким, енергетским, и другим условима надлежног предузећа за ту комуналну инфраструктуру, уз примену свих важећих техничких прописа и норматива из ове области.

Правила грађења електроенергетска инфраструктура

- целокупну електроенергетску мрежу и трафостанице градити у складу са важећим законима, стандардима, техничким прописима, препорукама и нормативима, посебно у складу са Законом о енергетици и Правилником о техничким нормативима за изградњу надземних електро-енергетских водова називног напона од 1kV до 400kV (Службени лист СФРЈ бр. 18/92).
- планиране трафостанице 10/0,4kV градити као зидане, монтажано-бетонске (МБТС) или стубне (СТС).
- стубна трафостаница се може градити у линији постојећег надземног вода или ван њега на парцели власника (корисника)
- високонапонска, средњенапонска и нисконапонска мрежа се може градити надземно или подземно на пољопривредном земљишту, по могућности у већ постојећим електроенергетским коридорима, уз сагласност власника - корисника парцеле
- средњенапонску 10 kV мрежу и нисконапонску мрежу на шумском земљишту градити подземно у путном појасу шумског пута или стази;
- око надземних 110 kV далековода обезбедити коридор ширине по 25 м од осе далековода са обе стране, у коме се не могу градити објекти без сагласности власника далековода, а око 10 kV надземних водова обезбедити коридор од 5 м од проводника, са обе стране, у којем неће бити дозвољена градња, као ни засађивање високог растиња без претходне сагласности надлежног предузећа.
- висина најнижих проводника од тла треба да буде минимално 6 м за нисконапонску мрежу, односно 7 м за високонапонску мрежу;
- у зонама заштите непокретног културног добра, зони пратећих путних садржаја, туристичким локалитетима, у централним деловима насеља, парковским површинама, у зонама са вишепородичним становањем, у радним зонама, комуналним површинама, као и зонама за спорт и рекреацију мрежу обавезно каблirati.

- дубина полагања каблова треба да буде најмање 0,8 м;
- каблове полагати у зеленим површинама или путном појасу поред саобраћајница и пешачких стаза, уз удаљеност мин. 1,0 м од коловоза и 0,5 м од пешачких стаза у насељима;
- ван насеља, за потребе садржаја предвиђених Планом, електроенергетску кабловску мрежу полагати у коридорима саобраћајница, некатегорисаних путева, шумским путевима и стазама, на пољопривредном земљишту уз сагласност власника (корисника) парцеле;
- на периферним деловима насеља мрежа ће бити ваздушна, грађена на бетонским и гвоздено решеткастим стубовима;
- у центру насеља, парковским површинама, зонама за спорт и рекреацију светилке за јавно осветљење поставити на канделаберске стубове;
- у деловима насеља где је електроенергетска мрежа грађена надземно, светилке јавног осветљења поставити на стубове електроенергетске мреже;
- у светилкама јавног осветљења користити натријумове изворе високог притиска или савременије осим у централној градској зони где се могу применити металхалогени или савременији извори
- при паралелном вођењу енергетских каблова напона до 10kV и телекомуникационих каблова, најмање растојање мора бити 0,50м, односно 1,0м за каблове напона преко 10kV;
- при укрштању енергетских и телекомуникационих каблова угао укрштања треба да буде 90°;
- није дозвољено полагање електроенергетских каблова изнад телекомуникационих сем при укрштању, при чему минимално вертикално растојање мора бити 0,5м;
- паралелно полагање електроенергетских каблова и цеви водовода и канализације дозвољено је у хоризонталној равни, при чему хоризонтално растојање мора бити веће од 0,50м;
- није дозвољено полагање електроенергетског кабла изнад или испод цеви водовода или канализације;
- при укрштању електроенергетских каблова са цевоводом гасовода вертикално растојање мора бити веће од 0,30м, а при приближавању и паралелном вођењу 0,50м.

Правила грађења телекомуникациона инфраструктура

- ТТ мрежа за потребе фиксне телефоније ће се претежно градити подземно на подручју Плана;
- Дубина полагања ТТ каблова треба да је најмање 0,8 м;
- Каблове полагати у зеленим површинама или путном појасу поред саобраћајница и пешачких стаза, уз удаљеност мин. 1,0 м од коловоза и 0,5 м од пешачких стаза у насељима;
- Ван насеља, за потребе садржаја предвиђених Планом, ТТ мрежу градити у коридорима саобраћајница, коридорима некатегорисаних путева на пољопривредном земљишту, шумским путевима и стазама, на пољопривредном земљишту уз сагласност власника (корисника) парцеле;
- При паралелном вођењу телекомуникационих и електроенергетских каблова напона до 10 kV најмање растојање мора бити 0,50м и 1,0м за каблове напона преко 10 kV.
- При укрштању најмање вертикално растојање од електроенергетског кабла мора бити 0,50м, а угао укрштања око 90°;
- При укрштању телекомуникационог кабла са цевоводом гасовода, водовода, канализације, вертикално растојање мора бити најмање 0,30 м;
- При приближавању и паралелном вођењу телекомуникационог кабла са цевоводом гасовода, водовода и канализације хоризонтално растојање мора бити најмање 0,5м;

- Услови за грађење подземне мреже кабловског дистрибутивног система (КДС) су исти као за подземну телекомуникациону мрежу фиксне телефоније;
- Слободностојећи антенски стубови, као носачи антена за ТТ, РБС, КДС и РТВ могу се градити у насељу, у привредним зонама, зонама кућа за одмор;
- Слободностојеће антенске стубове у насељима, као носаче антена градити ван централних зона насеља, ван зона заштите заштићеног културног и природног добра (појединачни локалитети);
- Телекомуникациона опрема за потребе ТТ, РБС, КДС и РТВ може бити постављена у помоћни објекат у оквиру комплекса или парцеле, или унутар објекта, тј. на неки од постојећих објеката у насељу (објекат ПТТ, објекат дома културе, ватрогасни дом, силос, вишеспратница и др.)
- Ако се телекомуникациона опрема поставља у засебан комплекс, исти мора бити ограђен;
- Напајање електричном енергијом обезбедити са нисконапонске мреже 0,4 kV или из трафостанице;
- КДС мрежа се може поставити и на постојеће стубове електроенергетске и тт мреже у сагласности са власником исте, док се не стекну услови за подземну КДС мрежу.

Правила за постављање инсталација поред државних путева I и II реда

- У заштитном појасу поред јавног пута на основу члана 28. сатав 2. Закона о јавним путевима („Сл.гласник РС“, бр. 101/2005), може да се гради, односно поставља водовод, канализација, топловод, железничка пруга и други слични објекти, као и телекомуникациони и електро водови, инсталације, постројења и сл. **по претходно прибављеној сагласност управљача јавног пута која садржи саобраћајно-техничке услове.**
- Инсталације се могу планирати на катастарским парцелама које се воде као јавно добро путеви-својина Републике Србије и на којима се ЈП „Путеви Србије“, Београд води као корисник или правни следбеник корисника.
- Траса инсталација мора се пројектно усагласити са постојећим инсталацијама поред и испод јавног пута.
- Укрштање са јавним путем предвидети искључивио механичким подбушивањем испод трупа пута, управно на пут, у прописаној заштитној цеви.
- Заштитна цев мора бити пројектована на целој дужини између крајњих тачака попречног профила пута (изузетно спољна ивица коловоза), увећана за по 3,00 м са сваке стране.
- Минимална дубина инсталација и заштитних цеви од најниже коте коловоза до горње коте заштитне цеви износи 1,35м.
- Минимална дубина инсталација и заштитних цеви испод путног канала за одводњавање (постојећег или планираног) од коте дна канала до горње коте заштитне цеви износи 1,00 м.
- Уколико се инсталације паралелно воде, морају бити постављене минимално 3,00м од крајње тачке попречног профила пута (ножице насипа трупа пута или спољне ивице путног канала за одводњавање) изузетно ивице коловоза уколико се тиме не ремети режим одводњавања коловоза.
- На местима где није могуће задовољити услове из претходног става мора се испројектовати и извести адекватна заштита трупа државног пута.

2.2 ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА

/За остале површине и објекте/

Правила грађења представљају скуп међусобно зависних правила и услова неопходних за директно спровођење Плана – издавање Локацијске дозволе, на подручју плана које је, према Рефералној карти 4-Спровођење плана, дефинисано спровођење просторног плана директно на основу планских решења и пропозиција овог плана за остале намене. Правила се примењују и за делове насеља за које план садржи шематске приказе уређења. Специфичност дефинисања границе планираних проширења у шематским приказима огледа се у различитим урбанистичким параметрима за објекте у границама планираног проширења и ван границе. Повећањем густине у границама планираног проширења грађевинског подручја иде се у смеру успостављања систем рационализације на свим нивоима инфраструктурног опремања. Правила се односе на намене у оквиру грађевинског подручја, пољопривредног, шумског и водног земљишта.

Ова правила грађења су смерница за израду урбанистичких планова.

За подручје Плана обухваћено важећим урбанистичким плановима и урбанистичким плановима који су по Закону преименовани у Шематске приказе уређења насеља, примењују се правила грађења дефинисана тим плановима.

2.2.1. ГРАЂЕВИНСКО ПОДРУЧЈЕ

- ОПШТА ПРАВИЛА -

Намена простора

Постојеће и планирано грађевинско подручје насеља се по правилу уређује и гради

- са претежно пословном наменом уз државни пут I реда,
- са мешовитом пословно стамбеном наменом уз државни пут II реда
- са претежно стамбеном наменом уз општински пута, насељске улица и некатегорисане путеве

Пословање подразумева: услуге, привређивање, јавне намене, објекте комуналне и друге инфраструктуре. Врста и капацитет намене дефинише се према карактеру зоне, ранга пута.

Претежна стамбена намена на постојећем и планираном грађевинском подручју насеља уз државне путеве се постепено трансформише, пренамењује за компатибилну мешовиту и пословну намену.

Компатибилне намене /као пратеће /мешовите и основне на парцели/ могу се градити под условом да парцела својом величином, обликом, конфигурацијом терена и условима за прикључак на саобраћајну и комуналну инфраструктуру пружа те могућности, уз услов обезбеђења свих функција објекта у оквиру основне парцеле као и намена у окружењу. Компатибилне намене дате су у посебним правилима.

Није дозвољена намена објеката који могу да угрозе основну намену са било ког аспекта. Забрањене су све делатности које би угрозиле извориште водоснабдевања и животну средину буком, вибрацијама, гасовима, мирисима, отпадним водама, и другим штетним дејствима, као и објекти који по архитектонско грађевинском склопу не одговарају карактеру захвата.

Типологија објеката

Грађевинске линије према суседним парцелама дефинишу типологију објеката:

- слободностојећи - објекат не додирује ни једну суседну границу грађевинске парцеле;
- у непрекинутом низу - објекат на парцели додирује обе бочне границе грађевинске парцеле); и
- у прекинутом низу или једнострано узидани ("двојни") - објекат на парцели додирује само једну бочну линију грађевинске парцеле.

Општа правила парцелације

Свака грађевинска парцела мора имати излаз на јавну површину односно улицу, непосредно или преко приступног пута, минимална ширина приступног пута дефинише се за сваку намену посебно..

Грађевинска парцела (планирана и постојећа) има површину и облик који омогућава изградњу објекта у складу са правилима о грађењу и техничким прописима.

Положај објекта на парцели

Положај објекта на парцели дефинише се грађевинском линијом у односу на:

- регулацију улице;
- границу суседне парцеле.

Удаљеност грађевинске линије објекта од регулационе линије:

- Растојање грађевинске од регулационе линије државних путева I и II реда, одређује се према условима ЈП "Путеви Србије", на основу Закона о јавним путевима.
- Растојање грађевинске од регулационе линије општинских путева, износи мин 5,0m.
- Растојање грађевинске од регулационе линије осталих путева, износи мин 3,0m,

Уколико постојећи објекат (квалитетан) делом излази испред планом дефинисане грађевинске линије (односи се на објекте уз општинске и остале путеве), задржава се уз могућу реконструкцију, адаптацију и санацију, уколико не омета саобраћајну прегледност или суседа на планираној грађевинској линији, а доградња, изградња и надоградња су могуће само иза планом дефинисане грађевинске линије.

За објекте који имају индиректну везу са јавним путем преко приватног пролаза грађевинска линија се утврђује кроз Локацијску дозволу

Положај објекта у односу на границе суседне парцеле дефинише се за сваку намену посебно

Све грађевинске линије у границама парцеле морају бити постављене тако да не ометају функционисање објекта на парцели, инфраструктурну мрежу, као и објекте на суседним парцелама.

Индекси

У обрачун индекса заузетости и изграђености улазе сви објекти на парцели .

Подрумска етажа се не обрачунава у БРГП.

Сутеренска етажа, чисте висине мах 2,4м, се не обрачунава у БРГП

Висинска регулација

Кота пода приземља је мин 0,2м а мах 1,2м од најниже коте терена уз објекат.

Висина етажа се одређује према намени .

Објекти могу имати подрумске или сутеренске просторије ако не постоје сметње геотехничке и хидротехничке природе, искључиво за помоћни или пословни простор.

Правила за постојеће објекте

За израђене објекте чија су међусобна удаљења и растојања од граница парцеле мања од вредности утврђених овим правилима, у случају реконструкције, на странама ка суседу није дозвољено постављати отворе ниског парапета.

Уколико је постојећи објекат мањи од могућег планираног на основу индекса датих овим Планом, могућа је доградња, односно надградња, уколико се може обезбедити потребан број паркинг места на парцели, уз поштовање следећих услова:

- надградња и доградња мора бити изведена у складу са постојећим објектом
- није дозвољено формирање отвореног степеништа за савладавање спратних висина на фасади објекта већ дограђена степеништа морају бити заштићена од спољних утицаја;

Други објект на грађевинској парцели

На парцели се може лоцирати два или више објеката основне и пратеће намене у оквиру индекса изграђености и искоришћености земљишта, поштујући сва остала правила грађења, уколико правилима за појединачне намене није другачије прописано.

Минимална удаљеност објеката на истој парцели износи најмање 1/2 висине вишег објекта.

Пристап и смештај возила

Смештај возила за основну и пратећу намену искључиво на парцели, уз препоруку да се претежни капацитет реализује у оквиру објекта (основног или помоћног) према намени.

Правила за позиционирање грађевинских елемената објеката

Позиционирање отворених спољних степеница:

Отворене спољне степенице могу да се поставе на предњи део објекта ако је грађевинска линија 3,0м увучена у односу на регулациону линију и ако савлађују висину до 0,90м. Уколико овакве степенице савлађују висину преко 0,90м онда улазе у габарит објекта.

Правила за архитектонско обликовање објеката

Објекти који су у режиму заштите непокретних културних добара или се налазе у зони заштите, усклађују се са условима надлежног Завода за заштиту споменика културе

Објекти се раде квалитетно од стандардних материјала и носе обележја своје намене.

Уређење парцеле

Основно уређење обухвата нивелацију, зелене површине, партер и одводњавање. Парцела се уређује у свему према намени поштујући обликовне вредности предела уз употребу аутохтоног зеленила и максималну примену природних материјала у обради партера.

Минимални проценат зелених површина на парцели прописан је у оквиру посебних правила грађења за сваку намену.

Терен се уређује уз максимално очување конфигурације, а у случајевима неопходног каскадирања примењивати терасе, шкарпе, насипе и потпорне зидове обрађене природним материјалима уз услов да не мењају природно отицање воде на штету суседних грађевинских парцела и објеката. Одводњавање са грађевинске парцеле вршити слободним падом или риголама према улици. Површинске воде са једне парцеле не могу се усмеравати према другој.

Правила за оградавање грађевинске парцеле

Грађевинске парцеле могу се оградивати зиданом оградом до максималне висине од 0,90м (рачунајући од коте тротоара) или транспарентном оградом до висине од 1,40м.

Ограда грађевинских парцела привредних и комерцијалних објеката (радни и пословни објекти привредно-радних зона, складишта, радионице и сл.) може бити зидана или транспарентна до максималне висине 2,20м.

Парцеле чија је кота нивелете виша од 0,90м од суседне, могу се оградивати транспарентном оградом до висине од 1,40м која се може постављати на подзид чију висину одређује надлежна општинска служба.

Суседне грађевинске парцеле могу се оградивати "живом" (зеленом) оградом која се сади у осовини границе грађевинске парцеле или транспарентном оградом до висине 1,40м (или евентуално пуном зиданом оградом до висине 1,40м уз сагласност суседа).

Оградавање грађевинских парцела за намене које се по закону оградајују врши се на начин који је утврђен одређеним правилником.

Основни безбедносни услови везани су за примену сеизмичких и противпожарних прописа. Код већих радова потребно је извршити испитивања стабилности терена.

- ПОСЕБНА ПРАВИЛА-

1. СТАНОВАЊЕ у сеоским насељима (ван општинског центра)

основна намена:

становање

- породични стамбени објекти пољопривредних, мешовитих и непољопривредних домаћинства са мах. четири стамбене јединице.

компатибилне намене: (које се могу наћи као пратеће и доминантне на парцелама) су:

- *Пословање:* услужне делатности, туристичке услуге, занатске услуге, верски објекти, мешовито пословање, привређивање- производни погони који су еколошки и функционално могући према законским прописима који регулишу заштиту животне средине тј. производња најнижег нивоа (мала привреда, производно занатство, мали производни погони, тзв. "породична предузећа" - посебно делатности прилагођене захтевима пољопривредне производње, у оквиру развоја заснованих на коришћењу локалних ресурса). Дозвољене делатности, врста и капацитет, дефинишу су у зависности од карактера целине, услова за прикључак на инфраструктуру, заштите животне средине.
- *Јавне намене* (у јавном или приватном власништву): образовање и васпитање, социјална заштита, здравство, култура, информисање, спорт и рекреација, зеленило под условом да задовоље све нормативе и критеријуме за одговарајућу делатност и услове непосредног окружења.
- *комунални и саобраћајни објекти у функцији становања и компатибилних намена*

Врста и намена објеката који се могу градити:

- породични стамбени или стамбено-пословни објекти
- породични стамбено-производни објекти;
- економски објекти
- пословни објекти (из домена дозвољених делатности за грађевинска подручја насеља);
- производни објекти (из домена дозвољених делатности за ова подручја);
- објекти инфраструктуре, јавни објекти и површине.

На једној грађевинској парцели се може градити више објеката различите намене, као и помоћни и пратећи објекти у функцији основне намене, с тим да морају да буду испоштовани услови дефинисани правилима за изградњу појединих врста објеката.

Није дозвољена намена објеката који могу да угрозе животну средину буком, вибрацијама, гасовима, мирисима, отпадним водама, и другим штетним дејствима, као и објекти који по архитектонско грађевинском склопу не одговарају карактеру захвата и по захтеву за инфраструктурно опремање могу угрозити основну намену на парцели и окружењу

1.1. Правила за породичне стамбене објекте

Основни тип изградње

- Објекти се граде као слободностојећи или двојни
- Непрекинути низ могућ уз државне путеве.

Величина парцеле

- за непољопривредна домаћинства - мин. 4,0ара
- за мешовита домаћинства - мин. 6,0ара
- за пољопривредна домаћинства - мин. 10,0ари

ширина фронта грађевинске парцеле

- за непољопривредна домаћинства - мин. 10,0m.
- за мешовита и пољопривредна домаћинства - мин. 15,0 m
- минимална ширина економског приступног пута на парцели је 3,5m.
- најмања ширина приступног стамбеног пута је 2,5m

Код препарцелације и парцелације по дубини минимална ширина пролаза је 3,5 m.

Положај објекта на парцели

- Грађевинска линије - према општим правилима грађења
- Међусобна удаљеност спратних сеоских стамбених објеката је пола висине вишег објекта а не мање од 6,0m, а приземних слободностојећих мин 4,0m. За изграђене сеоске објекте који су међусобно удаљени мање од 3,0m не могу се на суседним странама предвиђати отвори стамбених просторија.
- Растојање основног габарита (без испада) слободностојећег стамбеног објекта (на делу бочног дворишта северне оријентације) и линије суседне грађевинске парцеле је 2,5m, а двојних 4,0m. За изграђене стамбене објекте чије је растојање до границе грађевинске парцеле мање од ових вредности, не могу се на суседним странама предвиђати отвори стамбених просторија.
- За сеоске објекте који имају индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза удаљење грађевинске од регулационе линије, утврђује се Локацијском дозволом, према врсти изградње и применом претходних правила.

Индекси изграђености и заузетости

- индекс изграђености
 - мах 0,6 уз општинске путеве, насељске улице и некатегорисане путеве
 - мах 0,8 уз државне путеве II реда
 - мах 1,0 уз државне путеве I реда и у границама планираног проширења грађевинског подручја
- индекс искоришћености
 - мах 40% уз општинске путеве, насељске улице и некатегорисане путеве
 - мах 50% уз државне путеве I и II реда и у границама планираног проширења грађевинског подручја
- зелене површине мин 30% површине парцеле

Спратност објекта

- мах П+1+Пк уз општинске путеве и насељске улице
- мах П+2 уз државне путеве I и II реда и у границама планираног проширења грађевинског подручја

Други објекат на грађевинској парцели

На парцелама већим од 6,0 ари може се градити више објеката. Други објекат гради се као слободностојећи објекат или двојни. Обавезно обезбедити прилаз ка јавној површини минималне ширине 2,5m за стамбене намене, мин 3,5m за остале (пратеће) намене. Максимална висина објекта у дубини парцеле је П+1.

Приступ и смештај возила

Смештај возила за основну и пратећу намену искључиво на парцели, уз препоруку да се претежни капацитет реализује у оквиру објекта (основног или помоћног) према:

- 1 паркинг место /2 стамбене јединице,
 - за возила за обављање пољопривредне делатности – у помоћном објекту у економском делу дворишта
- Паркинг просторе радити комбиновано са високим зеленилом
Овај објекат не сме угрозити квалитет намене на суседним парцелама

Архитектонско-грађевинска структура и обрада

Сви програми и објекти морају носити одлике своје намене уз примену традиционалних елемената архитектуре и природних материјала у завршној обради. Пратећи објекти привређивања треба да буду функционално и савремено опремљени, уз примену савремене технологије.

Заштита животне средине, технички, санитарни и безбедносни услови

Код увођења програма пословања, обавезно се дефинише карактер програма и мере заштите на локацији, са свим елементима заштите у оквиру објекта, инсталација, опреме, парцеле и захвата. са искључењем из програма реализације свих оних који по условима коришћења и заштите, односно намени, не одговарају карактеру целине, односно према потреби се ради документација са аспекта заштите животне средине.

1.2. Правила за изградњу помоћних и економских објеката на парцели и организацију дворишта пољопривредног домаћинства

Парцеле пољопривредног домаћинства садже:

- стамбено двориште садржи: објекте за становање и помоћне објекте уз стамбени објекат (летња кухиња, гаража, остава, радионица, надстрешница и сл.).
- економско двориште уређује се према врсти пољопривредне производње садржи економске и помоћне објекте. Економски објекти су објекти за смештај стоке, производни објекти, објекти за прераду пољопривредних производа, објекти за складиштење пољопривредних производа, а помоћни гараже и надстрешнице за пољопривредну механизацију, машине и возила. Економско двориште се обавезно ограђује. Економско двориште се може формирати као посебна грађевинска парцела, уз услов да у економском делу налази објекат привређивања.
- најмања ширина приступног економског пута на парцели је 3,5м;
- на парцели са нагибом терена према јавном путу (навише), у случају нове изградње, стамбено двориште се поставља на највишој коти; економски објекти се постављају на грађевинској линији, чије се растојање од регулације повећава за најмање 3,0м зеленог појаса у односу на правила за положај грађевинске линије стамбених објеката.
- на парцели са нагибом терена од јавног пута (наниже), у случају нове изградње, стамбено двориште се поставља на највишој коти, уз јавни пут.
- *помоћни објекат* се гради иза грађевинске линије основног објекта, са удаљеношћу од суседне парцеле мин. 3.5м. Изузетно: када је природни терен у нагибу већем од 12% од нивелете саобраћајнице, помоћни објекат (гаража са мах. 2 паркинг места), може се градити између регулационе и грађевинске линије, на коти саобраћајнице, а на мин. 3м од регулационе линије
- *партерни објекат* је специфичан отворени или затворени објекат партерног програма: баштенски павиљон, трем и сл. Може се градити на грађевинској линији основног објекта. Отворени објекат површине до 25м² се не обрачунава у индекс изграђености.
- *економски објекти* - максимална спратност је (По)+П(ВП)+Пт. Висина ових објеката је стандардна по ЈУС-у за предвиђену намену. Објекти за држање стоке и нужници морају да имају санитарно исправну септичку јаму, уз обезбеђење одвођење воде или њено биолошко пречишћавање. Ђубришне јаме морају, осим санитарно исправне септичке јаме, да имају и осочару. Површинске или отпадне воде из економског дела дворишта одводе се регулисано до ђубришне јаме, обавезно у случају када се економско двориште налази уз јавни пут.

међусобна удаљеност објеката:

- растојање ђубришта и пољског клозета од стамбеног објекта, бунара, односно живог извора воде је минимално 20м, и то само на нижој коти;
- минимално удаљење септичке јаме од стамбеног и других објеката на парцели, од објеката суседних парцела, дефинисати у складу са Правилником
- међусобна растојања економских објеката различите врсте зависе од организације економског дворишта, с тим да се прљави објекти могу постављати само низ ветар у односу на чисте објекте;
- ако се економски делови суседних парцела непосредно граниче, растојање нових економских објеката од границе парцеле је минимално 1м;
- ако се економски део једне парцеле непосредно граничи са стамбеним делом друге парцеле, растојање нових економских објеката у односу на стамбени објекат на другој парцели се утврђује: за сточну стају мин. 15м, за ђубриште и пољски клозет мин. 20м, и то само на нижој коти;

1.3. Правила за услуге-комерцијалне намене у стамбеном ткиву

Услуге се организују:

- Као самостални објекат на парцели
- У оквиру стамбеног дела дворишта у оквиру основног и /или других објеката

За комерцијалне објекте у стамбеном ткиву важе иста правила урбанистичке регулације и парцелације (индекс изграђености, степен заузетости, спратност, парцелација, позиционирање објекта на парцели, итд.) као за стамбено ткиво у складу са типологијом изградње. Поред општих и правила за становање, важе и следећа правила:

- приступи /улази у јединице комерцијалног објекта морају бити одвојени од улаза у стамбени део објекта или организовани тако да не ометају коришћење стамбеног простора;
- уколико јединица комерцијалног објекта нема директан приступ на саобраћајницу, мора имати обезбеђен колски прилаз минималне ширине 3.50м;
- паркирање на парцели: 1 паркинг место на 70м² нето површине,
- организација парцеле комерцијалног објекта мора бити таква да не угрожава функционисање контактних парцела друге намене;
- својим изгледом, материјализацијом и волуменом, комерцијални или привредни објекат не сме да наруши архитектонски и урбанистички концепт окружења; објекат не може бити изграђен као монтажни објекат или изграђен од некавалитетних материјала;
- није дозвољено складиштење и депоновање материјала и робе у отвореном простору на парцели/дворишту, већ се основни и пратећи процеси морају обављати у оквиру организованих делова објекта;

Спровођење :

За изградњу објекта услуга/комерцијалне намене у стамбеном ткиву на парцелама већим од 0,5ха ради се урбанистички пројекат

1.4. Правила за услуге туризма у стамбеном ткиву

1. Као самостални објекат на парцели -према правилима за ТУРИЗАМ

2. У оквиру стамбеног дела дворишта у оквиру основног и /или других објеката :
површина парцеле

- мин 10,0ари, уз примену норматива 70м² површине парцеле/1 лежај,

врста туристичке услуге

- собе за издавање у оквиру основног или посебног објекта на парцели
- пансионски смештај
- куће/станови за одмор

паркирање на парцели

- број паркинг места - према категорији и Правилнику

Остало у свему према правила урбанистичке регулације и парцелације (индекс изграђености, степен заузетости, спратност, парцелација, позиционирање објекта на парцели, итд.) као за стамбено ткиво.

Спровођење :

За изградњу објекта туризма у стамбеном ткиву на парцелама већим од 0,5ха ради се урбанистички пројекат

1.5. Правила за привређивање (производне делатности) у стамбеном ткиву

Појединачни привредни садржаји у склопу стамбеног ткива могу се организовати као:

самостални објекат

- на парцели површине мин 10,0 ари
- у оквиру другог (других) објекта на парцели, у стамбеном или економском делу*
- на парцели површине мин 10,0 ари
- Ширина фронта грађевинске парцеле*
- мин 15,0 м.

Могућа је етапност реализације, према сагледавању концепта целине.

Положај објекта на парцели

- Растојање грађевинске од регулационе линије – према општим правилима
- Удаљење грађевинских линија новоизграђених објеката или доградњи од границе суседних парцела је 1/2 висине објекта, а мин 4,0 м уз обезбеђење противпожарног пута и заштитног зеленог појаса
- Минимално удаљење објекта на истој парцели је 1/2 висине објекта а мин 4,0 м.

Спратност објекта

- максимално П+1

Индекси

- индекс изграђености - максимално 0,6.
- индекс заузетости - максимално 50%
- технолошке и саобраћајне површине - максимално 30%.
- зеленило - мин. 20%.

Опремање грађевинске парцеле привређивања подразумева обезбеђење:

- приступног пута
- водоснабдевања,
- прикупљања и пречишћавања отпадних вода,
- прикључка на електроенергетску и телекомуникациону мрежу,
- манипулативног простора и паркинга за различите врсте возила,
- посебне просторије или ограда простора са посудама за прикупљање отпада,
- заштитног растојања од суседних парцела подизањем заштитног зеленог појаса ширине мин 3,0м у границама грађевинске парцеле, према суседним парцелама са стамбеном и другом наменом.
- предвиђених мера заштите животне средине.
- приступи/улази у јединице привредног објекта морају бити одвојени од улаза у стамбени део објекта или организовани тако да не ометају коришћење стамбеног простора;
- уколико јединица малог производног погона нема директан приступ на саобраћајницу, мора имати обезбеђен колски прилаз минималне ширине 3.50м;
- паркирање за возила за обављање делатности привређивања на парцели уз обезбеђење манипулативног простора. Број паркинг места према нормативу за сваку делатност; технолошке површине, претоварно-манипулативне површине и паркинг површине за теретна возила -иза основног објекта
- организација парцеле производног погона мора бити таква да не угрожава функционисање контактних парцела друге намене;
- својим изгледом, материјализацијом и волуменом објекат не сме да наруши архитектонски и урбанистички концепт окружења, односно не може бити изграђен као монтажни објекат или објекат изграђен од некавалитетних материјала;

- није дозвољено складиштење и депоновање материјала и робе (отпадни материјали, грађевински материјали, ауто-отпади и сл.) у отвореном простору на парцели/дворишту, већ се основни производни и пратећи процеси морају обављати у оквиру организованих делова објекта;

Спровођење :

За изградњу објекта привређивања, на парцелама већим од 0,5ха ради се урбанистички пројекат а по потреби и процене утицаја на животну средину

2. ПРИВРЕЂИВАЊЕ

Комерцијални и привредни објекти могу бити организоване као:

- појединачни садржаји у стамбеном ткиву;
- комплекси у привредним-радним зонама/ комплексима / локалитетима

2.1. Правила за појединачне комерцијалне и привредне садржаје у стамбеном ткиву дата су у поглављу СТАНОВАЊЕ

2.2. Привредни комплекси у привредним-радним зонама/комплексима/ локалитетима на површинама овим планом доминантно намењеним за ову намену, и у иницираним зонама градње овом врстом објеката:

намена

Комерцијално-пословни комплекси су комплекси различите величине са доминантном комерцијалном наменом. Они могу бити у оквиру осталих компатибилних намена, самостално или најчешће су то комерцијални и пословни објекти у склопу привредних зона: трговина, занатство, пословне, финансијске услуге, велетржнице, складишта, дистрибутивни центри и други видови пословања. *Производни комплекси* су већи производни погони или локације намењене разноврсним привредним активностима: индустријски погони, складишта, робно-транспортни центри, објекти саобраћајне привреде и др.

Комплекси у привредним зонама углавном су организовани као вишефункционални мешовити производно-комерцијални комплекси. Дозвољене су све групе делатности осим оних које угрожавају људе и животну средину (земљиште, ваздух и воду). и извориште водоснабдевања

Компатибилне намене: пословање, зеленило, површине и објекти јавне намене, објекти пратеће саобраћајне и комуналне инфраструктуре, а за комерцијално пословне комплексе и становање

Типологија

Објекти су најчешће слободностојећи

Дозвољена је изградња више објеката основне и пратеће намене на парцели. Дозвољена је изградња помоћних објеката: гараже, оставе, настрешнице, тремови и слично иза основног објекта

Могућа етапност реализације према сагледавању концепта целине.

Правила парцелације

- За комерцијално пословне: минимална величина парцеле 16,00ари
минимална ширина фронта према улици = 20,00м
- За производне комплексе: минимална величина парцеле = 20,00ари
минимална ширина фронта према улици = 24,00м

Положај објекта на парцели

- растојање грађевинске од регулационе линије –према општим правилима. У простору између регулационе и грађевинске линије може се поставити - информациони и контролни пункт комплекса.
- растојање грађевинских линија од бочних и задњих граница парцеле је мин 1/2 висине објекта, а мин 6,0м, уз обезбеђење противпожарног пута и заштитног зеленог појаса
- минимално удаљење објеката на истој парцели је 1/2 висине објекта, уз задовољење технолошких, противпожарних и осталих услова а мин 6.0 м.
- према јавној површини (саобраћајници) - комерцијални објекти, административна или управна зграда или садржаји којима приступају посетиоци (изложбени салони, продајни простори, изложбени плато и сл.)
- у залеђу парцеле - производни објекти (производне хале, магацини, складишта и сл.).

Спратност објекта

- максимална спратност комерцијално-пословних објеката у комплексу је П+2.
- максимална висина привредних- производних објеката је 16,0м. Ово ограничење се не односи на технолошке и посебне објекте комплекса (чија се површина не урачунава у корисну БРГП: димњаци, торњеви и сл.).

Индекси

- Индекс заузетости парцеле	мах 50%
- Технолошке и саобраћајне површине	мах 30%
- Индекс изграђености	мах 1,0
- Зелене површине	мин. 20%

Приступ и смештај возила

- приступни пут за везу са јавним путем је минималне ширине 5,5 м с радијусом кривине прикључка од минимум 10-12 м, с тим да се приступ парцели поставља с једним улазом-излазом;
- смештај возила (теретних и путничких) је на парцели уз обезбеђење манипулативног простора. Постоји могућност формирања заједничког паркинга. Број паркинг места према нормативу за сваку делатност.

Уређење парцеле

- минимални проценат озелењених површина у комплексу је 10%.
- у оквиру комплекса предвидети подизање појасева заштитног зеленила минималне ширине појаса заштитног зеленила:
 - 2.0м од бочних и задње границе парцеле; и
 - 5.0м према путу
 - 5,0м на контакту са изграђеним или планираним стамбеним зонама
- сва неопходна заштитна одстојања - од суседа, појасеви санитарне заштите и др., морају се остварити унутар саме парцеле.
- у оквиру комплекса није дозвољено планирање и уређење површина за отворене депоније већ је неопходно предвидети посебне просторе за сакупљање, примарну селекцију и одношење комуналног и индустријског отпада.
- складиштење материјала и робе на отвореном делу парцеле не сме бити организовано у делу парцеле према јавној површини (улици), већ мора бити визуелно заклоњено објектима или зеленилом.
- технолошке површине, претоварно-манипулативне површине и паркинг површине за теретна возила -иза основног објекта

- оградивање парцеле према карактеру комплекса и намени објекта
Обавезно опремање грађевинске парцеле привређивања подразумева обезбеђење:

- приступног пута,
- водоснабдевања,
- прикупљања и пречишћавања отпадних вода,
- прикључка на електроенергетску и телекомуникациону мрежу,
- манипулативног простора и паркинга за различите врсте возила,
- посебне просторије или ограденог простора са посудама за прикупљање отпада
- заштитног растојања од суседних парцела и објеката и подизање заштитног зеленог појаса у границама грађевинске парцеле, према зонама и суседним парцелама са стамбеном и другом наменом.
- предвиђених мера заштите животне средине.

За скупне локације (комплекси и локалитети) могу се предвидети заједнички сервиси као што су: техничко одржавање и опслуживање инфраструктурних, складишних и производних објеката, служба обезбеђења и надзора, логистичка подршка и др.

Потребна је процена о потреби израде одговарајућег елабората заштите

Спровођење :

за комплексе површине до 1,0 ха – директно на основу Просторног плана

за комплексе површине преко 1,0 ха – на основу урбанистичког пројекта

- за сложене програме и комплексе где је потребно увођење јавних површина /саобраћајних и објеката комуналне инфраструктуре/ ради се план детаљне регулације

3. ТУРИЗАМ

Намена објеката

Туристички објекти и комплекси у складу са Законом о туризму

Објекти намењени туризму могу бити:

- смештајни: хотели, мотели, кампинг плацеви и сл.;
- комерцијални: продајни објекти за снабдевање корисника туристичких зона и сл.
- угоститељски: ресторани, кафеи и сл.;
- рекреативни и спортски: отворени и затворени базени, игралишта итд.

Могуће пратеће намене: компатибилне услуге и јавне намене

Правила парцелације

Смештајни објекат

- Минимална величина парцеле 10,0ари, уз обезбеђење нормативног односа површине парцеле и смештајног капацитета - мин 80м²/ лежају
- Према просторним могућностима, парцела се формира (увећава или дели) првенствено у циљу прилагођавања правилима грађења и трансформације у вишу категорију објеката туризма.
- Угоститељски објекат, површина парцеле - мин 4,0ара

Положај објекта на парцели

- Грађевинска линија у односу на регулацију - према општим правилима
- Удаљеност објекта од суседне парцеле - половина висине објекта, а не мање од 4,0м
- Међусобна удаљеност слободностојећих објеката је најмање половину висине вишег објекта.

Индекси заузетости и изграђености

- индекс заузетости мах 50%
- индекс изграђености мах 1,0
- зелене површине мин 30%.

Спратност објеката

Максимална спратност објеката П+1, за веће комплексе П+1+Пк,

Други објекти на парцели

Могућа је изградња више објеката основне и пратеће намене на парцели. Дозвољена је изградња помоћних објеката у функцији основне намене (помоћни простор за огрев, одлагање смећа и сл.). иза основног објекта Сви објекти морају бити стилски усклађени.

Приступ и смештај возила /Паркирање на парцели.

- Паркирање у туристичким зонама може бити затворено или полузатворено са минималним паркинзима на отвореном за објекте за дужи смештај туриста (хотели). Уз кампове и одмаралишта паркирање је на отвореним паркинзима. За пансионски смештај у домаћој радиности паркирање предвидети на парцели власника пансиона.
- Број паркинг места се одређује према намени и капацитету објекта и другим параметрима који регулишу ову област као и датим нормативима . Нормативи за прорачун потребног броја паркинг места у објектима од значаја за туризам и угоститељство:

Hotели у зависности од категорије хотела	1 ПМ на 2 до 4 собе
Кафе Барови, посластичарнице и сл.	10 ПМ/ 100 м2
Ресторани, кафане	1ПМ / 4 столице

Правила за слободне и зелене површине на парцели

Објекат намењен туризму треба интегрисати са природним окружењем у коме се налази. Обрада партера -природним материјалима

Спровођење :

за парцеле/ комплексе површине до 0,5 ха – директно на основу Просторног плана за парцеле/ комплексе површине преко 0,5 ха – на основу урбанистичког пројекта - за сложене програме и комплексе различитих намена где је потребно увођење јавних површина /саобраћајних и објеката комуналне инфраструктуре/ ради се план детаљне регулације

4. КУЋЕ ЗА ОДМОР

Реализују се директно на основу овог Просторног плана у зонама инициране градње овом врстом објеката, у зонама претежне намене становања ниских густина ван појасева државних путева.

- Објекти не подразумевају пратећу намену
- Објекти се граде као слободностојећи
- Минимална површина новоформиране парцеле је 4,0ара
- Код препарцелације по дубини минимална ширина пролаза је 3,0м
- Минимална ширина грађевинске парцеле је 10,0м;

Објекат се поставља

- у односу на регулацију- према општим правилима у односу на суседну парцелу – према правилима за породичне стамбене објекте
- Индекс изграђености мах 0.3
- Индекс заузетости мах 25%
- Зелене површине –минимум 50%површине парцеле
- Максимална спратност објеката је П+Пт
- Примењује се традиционалан архитектонски стил градње.
- Не постоји обавеза ограђивања парцела
- Дозвољена је изградња помоћних објеката: радионице, гараже, оставе, партерни објекти, стаклене баште и сл. максимална површина 50м2. Остало у свему према правилима за помоћне објекте

2.2.2. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

Коришћење обрадивог пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе, вршиће се према условима утврђеним Законом о пољопривредном земљишту ("Сл. гласник РС", бр. 62/06).

На пољопривредном земљишту је, начелно, забрањена изградња. Дозвољено је изузетно изградња објеката компатибилних основној намени, који не угрожавају извориште водоснабдевања и то:

- појединачни економски објекти у функцији пољопривреде - реализује се директно на основу овог Плана и Закона
- пословни објекти у функцији пољопривреде - објекти складиштења и прераде пољопривредних производа, магацини репроматеријала (семе, вештачка ђубрива, саднице), објекти за смештај пољопривредне механизације, објекти за производњу воћа и поврћа у затвореном простору (стакленици, пластеници), објекти за производњу гљива, сушаре за воће и поврће, хладњаче, објекти за финалну прераду пољопривредних производа, објекти намењени за интензиван узгој стоке, перади и крзнаша (фарме, кланице.) и сл., на пољопривредном земљишту ниже бонитетне класе;
- изградња објеката инфраструктуре, јавних објеката или јавних површина, и то првенствено на земљишту ниже бонитетне класе, у складу са правилима уређења и грађења за ту врсту објеката. Изградњу објеката инфраструктуре на пољопривредном земљишту могуће је реализовати директно на основу одредби овог Плана, под условом да се трасе инфраструктуре воде парцелама некатегорисаних пољопривредних или јавних путева, У случају изградње на земљишту ван ових парцела директно спровођење је према Закону.
- изградња објеката/комплекса за коришћење обновљивих извора енергије (биомасе и сл.) на пољопривредном земљишту реализује се у складу са правилима, стандардима и нормативима за ову врсту објеката и уз претходно прибављену сагласност министарства надлежног за послове пољопривреде.
- изградња стамбених, пословних и стамбено-пословних објеката заокруживањем постојећих грађевинских подручја насеља у зонама у којима је започета изградња, изградња на ободним парцелама до границе грађевинског подручја, по правилима уређења и грађења за суседну зону у грађевинском земљишту, и то уколико на парцели постоје услови за минимални стандард комуналне опремљености, који подразумева приступ на пут, електроенергетску мрежу интерни систем водовода и канализације -реализује се директно на основу овог Плана и Закона.
- Стамбени објекти у функцији пољопривредне производње изван грађевинског подручја, могу да се граде само за властите потребе и у функцији обављања пољопривредне делатности, по правилима уређења и грађења за ову намену-реализује се директно на основу овог Плана и Закона о пољопривредном земљишту.
- изградња објеката туризма, затим спорта и рекреације и других програма реализује се под условом да је утврђен општи интерес за ову намену и да она не угрожава јавни интерес и животну средину, у складу са правилима грађења утврђеним у овом Плану. Изградња је могућа на парцелама које имају основне инфраструктурне претпоставке (приступ на пут, минимални ниво комуналне опремљености - електричну енергију, интерни систем водовода и канализације). На парцелама до 1,0ха изградња директно на основу овог Плана и Закона, на парцелама већим од 1,0 ха изградња на основу Урбанистичког пројекта

- изградња објеката из члана 133. Закона о планирању и изградњи, израдом урбанистичког плана
- Потребна је процена одговарајуће општинске службе о потреби израде елабората заштите животне средине.

Општа правила:

- На пољопривредном земљишту је у начелу забрањена парцелација мање површине од 0.5 ха .
- На постојећим катастарским парцелама површине мање од 0,5 ха, уколико испуњавају све услове прописане овим принципима и правилима, дозвољена је изградња у складу са одредбама Плана.
- Величина парцеле (комплекса) на којој је могућа изградња објеката у функцији примарне пољопривредне производње утврђује се зависно од врсте и интензитета производње.
- За позиционирање производних објеката који су у функцији пољопривреде примењују се минимална заштитна одстојања у складу са наменом.

Правила за изградњу појединачних економских објеката у функцији пољопривреде:

- објекти за смештај пољопривредних машина и алатки, репроматеријала и сл.
- реализација директно на основу одредби овог Плана, издавањем локацијске дозволе, уколико објекти не захтевају посебне инфраструктурне услове,
- максимална бруто површина објеката утврђује се према односу изградње 1:50 (1,0м² бруто површине објекта на 50,0м² парцеле);
- могућа је изградња стамбеног простора у оквиру објеката, површине до 50% укупне бруто развијене површине објекта;
- спратност објекта – П (приземље);

Правила за изградњу објеката у функцији пољопривреде

- реализација директно на основу одредби овог Плана, издавањем локацијске дозволе, уколико објекти не захтевају посебне инфраструктурне услове, за парцеле веће од 1,0ха ради се урбанистички пројекат
- могућа је изградња, поред пословних објеката у функцији пољопривреде и пратећих објеката који су у њиховој функцији;
- могућа је изградња стамбеног/смештајног простора у оквиру горе наведених пословних објеката, и то максималне површине до 100,0м²;
- минимална површина парцеле за пословне објекте у функцији пољопривреде или је 0,5 ха; изузетно, ове објекте је могуће градити и на постојећој парцели мање површине, али не мање од 0,25 ха;
- максимални индекс заузетости парцеле је 40%;
- максимални индекс изграђености 0,5;
- минимална заступљеност уређених зелених површина на парцели је 25%;
- спратност објеката – максимално П (приземље), изузетно П+Пк (приземље и поткровље) за управне објекте / делове објекта у оквиру комплекса;
- минимални ниво комуналне опремљености за ове садржаје је: приступ јавном путу, прикључење на електроенергетску мрежу, интерни систем водовода и канализације (бунар и водонепропусна септичка јама);
- у оквиру комплекса је неопходно обезбедити услове за приступ и паркирање возила за сопствене потребе;
- у оквиру комплекса је неопходно обезбедити услове за одлагање комуналног и другог отпада, у складу са прописима и планираном наменом.

Правила за изградњу објеката у функцији туризма, спорта и рекреације :

- могућа је изградња, поред објекта/објеката основне намене, и пратећих објеката и садржаја који су у њиховој функцији;

- реализација директно на основу одредби овог Плана, издавањем локацијске дозволе, уколико објекти не захтевају посебне инфраструктурне услове, за парцеле веће од 1,0ха ради се урбанистички пројекат
- минимална површина парцеле за пословне објекте у функцији еко- или етно-туризма је 0,5 ха; изузетно, ове објекте је могуће градити и на постојећој парцели мање површине, али не мање од 0,25 ха;
- максимални индекс заузетости парцеле је 40%, а максимални индекс изграђености 0,6;
- минимална заступљеност уређених зелених површина на парцели је 25%;
- спратност објеката – максимално П+1 (приземље и спрат), изузетно П+1+Пк (приземље, спрат и поткровље) за објекте угоститељско-смештајног карактера и веће комплексе ;
- минимални ниво комуналне опремљености за ове садржаје је: приступ јавном путу, прикључење на електроенергетску мрежу, интерни систем водовода и канализације (бунар и водонепропусна септичка јама);
- у оквиру комплекса је неопходно обезбедити услове за приступ и паркирање возила за сопствене потребе, као и површине за одлагање комуналног отпада.
- терене за спорт и рекреацију са завршном обрадом од бетона свести на најмању могућу меру
- озелењавање и уређење простора урадити максималном употребом природних материјала, аутохтоног зеленила усклађеног са околним простором;

2.2.3. ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

На шумском земљишту је забрањена градња. Дозвољена је изузетно изградња:

- изградња објеката за газдовање шумама, у смислу Закона о шумама - реализује се директно на основу овог Плана и Закона.
- изградња објеката инфраструктуре, у складу са правилима уређења и грађења за ту врсту објеката. Изградњу објеката инфраструктуре на шумском земљишту могуће је реализовати директно на основу одредби овог Плана, под условом да се трасе инфраструктуре воде парцелама некатегорисаних, шумских или јавних путева. У случају изградње на земљишту ван ових парцела директно спровођење је према Закону.
- изградња објеката/комплекса за коришћење обновљивих извора енергије (постројења биомасе и сл.) на шумском земљишту реализује се у складу са правилима, стандардима и нормативима за ову врсту објеката и уз претходно прибављену сагласност министарства надлежног за послове шумарства.
- реконструкција и доградња и надградња постојећих стамбених, спортских и смештајних објеката до капацитета утврђених правилима
- изградња објеката у функцији туризма, рекреације и ловства реализује се на парцелама које имају основне инфраструктурне претпоставке и то на основу претходно урађеног Урбанистичког пројекта, у складу са правилима грађења утврђеним у овом Плану. За изградњу објеката у функцији ловства, туризма и рекреације на шумском земљишту потребно је прибавити сагласност министарства надлежног за послове шумарства.
- изградња отворених садржаја у функцији рекреације на шумском земљишту (шумске пешачке или трим-стазе, видиковци, пунктови за одмор, настрешнице и сл.) може се реализовати директно на основу одредби овог Плана, издавањем локацијске дозволе, и то уколико такви објекти не захтевају посебне инфраструктурне услове.

Правила за изградњу објеката у функцији ловства, туризма и рекреације:

- минимални ниво инфраструктурне опремљености је: приступ јавном путу, прикључење на електроенергетску мрежу, интерни систем водовода и канализације (бунар и водонепропусна септичка јама).
 - Грађевинска линија на мин 5,0м од спољне ивице путног појаса (локалног и некатегорисаног пута,
 - максимални индекс заузетости парцеле је 25%, а максимални индекс изграђености 0,3;
 - максимални проценат заузетости земљишта свим изграђеним садржајима (објекти, приступне, манипулативне, паркинг-површине и сл.) је 40%;
 - максимална површина парцеле је 15,0 ари
 - спратност објеката максимално П+Пк
 - максимално примењивати природне материјале (дрво, камен, шиндра и др.) и традиционалне форме.
 - максимално задржати постојеће зеленило на парцели. Партер обработити применом природних материјала.
 - Потребна је процена о потреби израде елабората заштите животне средине
 - Обавезна израда Урбанистичког пројекта
- Отворени садржаји*- партерни објекти (видиковци, пунктови за одмор, настрешнице и сл.) могу бити површине до 40м²,
Обавезна је употреба природних материјала и традиционалних форми.
За формирање ветрозаштитних појасева у коридорима саобраћајница и пољозаштитних појасева на пољопривредном земљишту, препоручује се минимална ширина од 10м на угроженим локалитетима.

2.2.4. ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ

На водном земљишту је забрањена градња.

На водном земљишту дозвољена је изузетно:

- изградња објеката у функцији водопривреде и одржавања водотокова у складу са Законом о водама и водопривредним условима.
- Изградња објеката инфраструктуре у складу са планом у складу са Законом о водама и водопривредним условима
- Изградња објеката друге намене (туризма, спорта и рекреацију) изузетно и у складу у складу са Законом о водама и водопривредним условима.

2.3. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Просторни план општине Горњи Милановац представља плански документ за подручје општине у њеним административним границама, и то за плански период до 2025. године. Просторни план општине представља плански основ за израду урбанистичких планова и урбанистичких пројеката на територији општине, као и за директну примену правила грађења и уређења овог плана, на подручју за које није предвиђена израда урбанистичког плана. Сви плански документи у даљем поступку планирања простора морају да буду усаглашени са Просторним планом општине и то у погледу: планских решења, правила уређења, грађења и заштите простора.

2.3.1. СПРОВОЂЕЊЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА И СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНСКЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ

1. СПРОВОЂЕЊЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА НА ОСНОВУ ПОСТОЈЕЋИХ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА

Спровођење Просторног плана општине Горњи Милановац вршиће се на основу постојећих планских докумената који нису у супротности са решењима Просторног плана.

Планови донети пре доношења Закона о планирању и изградњи (Сл.гл.РС бр. 47/03 и 34/06) : Генерални урбанистички план Горњег Милановца као и планови нижег реда у границама ГУП-а, рађени или преиспитани према Закону из 2003.год, и рађени према Закону о планирању и изградњи (Сл.гл.РС бр. 72/09), примењиваће се до ступања на снагу новог планског документа - Плана генералне регулације општине Горњи Милановац , а у року од две године од дана ступања на снагу Закона о планирању и изградњи (Сл.гл.РС бр. 72/09 и 81/09), према чл. 215 став 2 поменутог Закона.

2. СПРОВОЂЕЊЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ИЗРАДОМ УРБАНИСТИЧКИХ ПЛАНОВА

2.1. Планови генералне регулације

Спровођење Просторног плана општине Горњи Милановац вршиће се израдом нових планова генералне регулације који ће да се раде на основу овог Просторног плана. Израда ових планова вршиће се за одређена насеља и целине. Израда одговарајућих урбанистичких планова предвиђена је за следећа подручја:

План генералне регулације насељеног места Горњи Милановац. Скупштина општине Горњи Милановац, на основу чл. 25 Закона о планирању и изградњи, донела је Одлуку о изради Плана генералне регулације за насељено место Горњи Милановац .Граница обухвата плана поклапа се са границом КО Горњи Милановац.

Овим планом се такође прописује израда ПГР за насеља Таково, Рудник и Прањане као и предела Равне Горе , у границама општине Горњи Милановац а у складу са препорукама из Стратегије развоја туризма .Основне смернице за израду плана генералне регулације утврђене су решењима овог Просторног плана- улога Горњи Милановаца у мрежи насеља, пројекције становника, јавне службе, крупна инфраструктура. Планска поставка је јачање квалитета урбаних функција Горњи Милановаца, даљи развоја секундарних делатности, јачање функције центра услужних делатности, јавних функција, посебно вишег ранга, информатике и др праћено начином уређења и изградње који подиже урбанитет насеља.

2.2. Планови детаљне регулације

Планирано грађевинско подручје предвиђено за радне зоне уз државне путеве I реда разрађивати урбанистичким плановима уз сарадњу са управљачем државних путева.

Израда урбанистичких планова могућа је и за друге зоне и насеља, односно делове насеља, као и за инфраструктурне коридоре и објекте, подручја потенцијалних привредно-радних зона као и у зонама туристичким, производним, услужним, комуналним, заштитним, и др. уколико се за то укаже потреба.

Врста планског документа се одређује према Закону о планирању и изградњи.

Правила уређења и грађења утврђена овим Планом су основ и смерница за израду наведених планова.

У току имплементације Просторног плана општине, а на основу Закона о заштити животне средине (чл. 35 и 36), Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину (чл. 5, 6 и 9) и Закона о процени утицаја на животну средину, за урбанистичке планове који се раде на територији општине Горњи Милановац доноси се одлука о приступању или не приступању изради *Стратешке процене утицаја на животну средину*

3. СПРОВОЂЕЊЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ИЗРАДОМ УРБАНИСТИЧКИХ ПРОЈЕКТА

Урбанистички пројекти раде се у складу са обавезама датим кроз правила уређења и грађења за одређене зоне и намене

4. СПРОВОЂЕЊЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ДИРЕКТНО НА ОСНОВУ ПЛАНСКИХ РЕШЕЊА И ПРОПОЗИЦИЈА ОВОГ ПЛАНА

4.1. Шематски прикази уређења

- Шематски приказ уређења дела насеља Каменица
- Шематски приказ уређења дела насеља Коштунићи
- Шематски приказ уређења дела насеља Бољковци
- Шематски приказ уређења дела насеља Угриновци
- Шематски приказ уређења дела насеља Савинац
- Шематски приказ уређења дела насеља Брђани
- Шематски приказ уређења дела насеља Велереч
- Шематски приказ уређења дела насеља Неваде
- Шематски приказ уређења дела насеља Враћевшница

4.2. Зоне директне примене Просторног плана

Преостали део планског подручја представља зону директне примене Плана. Ово подразумева издавање локацијске дозволе на основу Просторног плана општине (према чл.57, ст.1 Закона). Кроз правила уређења и грађења дефинисани су параметри за изградњу, односно критеријуми за забрану грађења на одређеном простору или за одређене врсте објеката.

Овим начином спровођења нису обухваћене намене за које Закон просипује обавезну израду планског документа

2.3.2. ПРИОРИТЕТНА ПЛАНСКА РЕШЕЊА И ПРОЈЕКТИ

Приоритетне активности на имплементацији Просторног плана утврђују се за прву етапу реализације планских решења до **2015.** године, то јест до приспећа рока за преиспитивање планских решења. Полазећи од планских концепција, циљева и решења Просторног плана општине Горњи Милановац, приоритетне активности јесу:

1. Заштита, уређење и развој природних система и ресурса

Заштита и одрживо коришћење пољопривредног земљишта

- Поправљање аграрних карактеристика обрадивог земљишта након детаљних истраживања,
- Пилагођено диференцијално узгајање биљака, са приоритетним пошумљавањем земљишта ниске бонитетске класе и са нагибом већим од 20⁰, односно подршци узгајању воћарства и виноградарства
- Спровођење антиерозивних мера и радова,
- Стимулативним мерама из разних фондова, образовањем земљорадника и применом савремених стандарда у пољопривреди укоренити органску пољопривреду која ће имати тренд производ без конкуренције на тржишту,
- Обавезну санитацију објеката у зонама заштите изворишта спровести као неопходну меру у приоритетној заштити водног земљишта и изворишта водоснабдевања,
- Обезбедити ресурсну ренту за пољопривредна домаћинства која не могу да се баве традиционалном пољопривредном производњом у зонама заштите изворишта.

Заштита и одрживо коришћење шума

- Повећати степен пошумљености, пошумљавањем према приоритетима и на основу програма газденских јединица,
- Пошумљавање терена под нагибом, ерозионих терена и земљишта слабије бонитетске структуре,
- Унапређење стања храстових шума,
- Обезбеђивање сталне и адекватне неге – сече ради прореда, лечење и сл.,
- Утврђивање стања дивљачи – картирањем биотопа угрожених врста и ловишта,
- Ревизија и спровођење планова рибарења средњорочних и дугоричних у циљу унапређења стања рибљег фонда а посебно угрожених врста рибе.

Минералне сировине

- Извођење истражних радова ради процене резерви метала и неметала у циљу њиховог даљег експлоатисања (израда техничко аналитичке документације и истражних радова),
- Извршити санцију и рекултивацију копова у широј зони заштите изворишта а даље експлоатисање ускладити са условима које прописује Елаборат о зонама санитарне заштите изворишта водоснабдевања,
- Санација и рекултивација мора бити спроведена према условима из техничко урбанистичке документације.

2. Просторни развој, дистрибуција становништва и мрежа насеља и јавних служби

Становништво

- Задржавање младог становништва на руралном подручју општине
- Израда и реализација програма запошљавања и samozapošljavanja радно способног и женског дела популације у сектору МСП, туризма, услуга, заштити животне средине и водопривреди.
- Израда и реализација посебног сегмента за обезбеђење допунских извора прихода породичним газдинствима у склопу програма запошљавања, интегралног руралног развоја и развоја микро-бизниса.
- Организовање програма доживотног учења, стицања нових знања и вештина и других облика образовања одраслих.

Мрежа насеља

- Израда и почетак реализација програма ревитализације, инфраструктурног опремања и уређења изграђеног простора центара у мрежи насеља и насеља са туристичким функцијама

Развој одрживе мреже услуга и објеката јавних служби

- Изградња објеката дечјих вртића у центрима заједнице насеља и сеоским центрима
- Организовање припремне предшколске наставе у објектима дечјих вртића и основних школа да би се остварио обухват од 100% континента деце узраста 5,5-6,5 година
- Реконструкција објеката образовања, подизање квалитета образовног процеса, опремање и увођење напреднијих техника рада, стварање услова за нове програме у основним школама
- Организовање специјализованог превоза за ученике припремне предшколске наставе и основног образовања.
- Увођење нових смерова у средње образовање у складу са потребама општине (приоритетно пољопривредне и туристичке струке)
- Подизање нивоа квалитета, опремљености и организације активности пружања услуга примарне здравствене заштите у постојећој мрежи објеката у центрима у мрежи насеља

- Развој и организација пружања мреже услуга интегралне социјалне заштите, приоритетно за најосетљивије групе корисника. Организовање дневних центара приоритетно у центрима заједница насеља и сеоским центрима. Развој услуга мобилних служби проширене социјалне заштите (пројекат помоћи у кући старима, немоћнима и инвалидима). Изградња објекта центра за социјални рад
- Развој локалних установа културе, локалних програма културе и понуде културних активности на руралном подручју. Реконструкција објекта домова културе за вишенаменско коришћење
- Развој спортских клубова и употпуњавање мреже спортско-рекреативних објекта на подручју општине.
- Прилагођавање објекта јавне намене за несметано кретање деце, старих, хендикепираних и инвалидних лица
- Реконструкција и опремање зграде општинске управе уз унапређење рада Реконструкција и модернизација свих објекта месних канцеларија на сеоском подручју уз могућност проширења капацитета и увођење комплементарних јавних и комерцијалних садржаја
- Развој сервиса е-управе

2. Просторни развој и дистрибуција привредних делатности

Развијати инвестиционе потенцијале општине Горњи Милановац путем унапређења економске инфраструктуре и стварањем ефикасних комуналних система:

- Доношење планских докумената ПГР за општински центар, ПДР радне зоне дуж државних путева ;
- активирање радних зона дуж коридора Е763 у делу који ће пролазити кроз општину Горњи Милановац
- активирање радних зона дуж путева првог реда ка Руднику и планиране саобраћајнице – Шумадијске магистрале
- Убрзати (подстаћи) развој сектора МСП промоцијом предузетништва и стварањем ефикасних локалних система за подршку
- Створити услове за интензиван развој сектора производње и прераде хране

Пољопривреда

- доношење Стратегије развоја пољопривреде
- обука пољопривредника
- Заштита производа са географским пореклом и формирање брендова
- Формирање централне задруге за подручје општине са 3 радне јединице (Центри заједнице насеља) и струковних удружења пољопривредних произвођача
- формирање складишта и прерадно-производних капацитета (откупне станице о, изградња централног складишног објекта и активирање постојећих, изградња мини прерадних објекта за млеко, за воће и поврће, изградња мини дестилерија, изградња и ревитализација зелених пијаца)
- доношење планских докумената из области пољопривреде (програма заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта, студија изводљивости комасације земљишта у циљу стварања могућности за органску производњу, студија изводљивости комасације земљишта ,
- унапређење примарне производње (хемијско педолошка анализа земљишта у области воћарства, формирање засада шљиве ранке у површини од 20 хектара, развој органске повртарске производње у појасу језера, унапређење генетске основе говеда)

Туризам

Рудник

Израда Програма туристичког развоја, уређења и опремања Рудника по туристичким локалитетима (Рудник варош, туристички плато, излетнички локалитет). Покретање иницијативе за стицање статуса туристичког простора код надлежног министарства.

Израда и реализација техничке документације за изградњу и опремања (стаза и жичара) скијалишта Рудник чија је изградња прихваћена Студијом скијалишта Рудник из 2002. године.

Таково

Да би се створиле основе за организовање секундарног туристичког центра у насељу Таково, потребно је прво ближе утврдити услове развоја (садржаје, функције, етапе и облике развоја) и резервисати простор за планирани развој туризма. Да би се обезбедили ови услови нужно је што пре припремити одговарајуће одлуке за приступ изради плана генералне регулације за ово насеље.

Горњи Милановац

Као важан део туристичке понуде Горњег Милановца и туристичке афирмације историјског таковског краја треба припремити пројекат организовања и извођења централне културно-туристичке манифестације републичког значаја - „Таковски сабор“.

Равна гора

За Равну Гору приоритетно је доношење одлука о приступу изради плана генералне регулације како би се Равна Гора адекватно регулисала и укључила у туристичку понуду Горњег Милановца.

Покретање иницијативе за доношење уредбе о проглашењу Равне горе за заштићено природно добро такође представља део активности усмерених ка активирању ове зоне.

4. Просторни развој саобраћаја и инфраструктурних система и повезивање са регионалним инфраструктурним мрежама

Саобраћај

У наредном периоду неопходно је повећати првенствено безбедност саобраћаја на мрежи (посебно у насељеним местима), а потом и капацитет мреже што ће утицати на побољшање нивоа услуге као и створити предуслове (израда планске и техничке документације) за надградњу постојеће саобраћајне инфраструктуре и изградњу нових коридора. У том смисли у првој фази реализације плана неопходне су следеће активности:

- изградња планираног аутопута Е 763 Београд-Јужни Јадран
- појачано одржавање, рехабилитација и реконструкција државних путева I реда, првенствено у погледу експлоатационо техничких карактеристика пута
- за државне путеве II реда у границама просторног плана неопходно је проширење коловоза, изградња недостајућих саобраћајних површина за пешачки саобраћај, комплетирање објеката за прихватање и каналисање атмосферских вода и др. у првој фази у насељима и на деоницама на којима је у највећој мери умањена безбедност саобраћаја
- дефинисање методологије вредновања, рангирање и реконструкција и/или изградња општинских и некатегорисаних путева према утврђеним приоритетима према вредновању
- на мрежи општинских путева потребно је реконструисати трасу у зонама минималних хоризонталних и вертикалних кривина за ову категорију путева повећањем радијуса ових кривина, проширити попречне профиле, обезбедити зоне прегледности и несметано попречно и подужно одводњавање ових путева
- на приоритетним општинским правцима, посебно на деоницама кроз насељена места, изградња минимално са једне стране издвојене пешачке површине

- реконструкција постојећих и замена дотрајалих мостова и пропуста на рекама и потоцима без обзира на ранг пута у складу са локалним захтевима

израда неопходне планске и техничке документације у сарадњи са надлежним републичким институцијама и предузећима за дефинитивно утврђивање положаја железничке пруге Младеновац-Аранђеловац-Топола-Г.Милановац-Чачак

- на мрежи општинских путева потребно је реконструисати трасу у зонама минималних хоризонталних и вертикалних кривина за ову категорију путева повећањем радијуса ових кривина, проширити попречне профиле, обезбедити зоне прегледности и несметано попречно и подужно одводњавање ових путева

- на приоритетним општинским правцима, посебно на деоницама кроз насељена места, изградња минимално са једне стране издвојене пешачке површине
- реконструкција постојећих и замена дотрајалих мостова и пропуста на рекама и потоцима без обзира на ранг пута у складу са локалним захтевима
- израда неопходне планске и техничке документације у сарадњи са надлежним републичким институцијама и предузећима за дефинитивно утврђивање положаја железничке пруге Младеновац-Аранђеловац-Топола-Г.Милановац-Чачак

Водоснабдевање

- Изградња магистралног цевовода Горњи Милановац – Рудник
- Изградња новог резервоара изнад резервоара „Поњавићи“, који ће омогућити повезивање сва три водоводна система
- Изградња цевовода према Враћевшници
- Завршетак радова на водоснабдевању Грабовице, Љутовнице и Врнчана

Одвођење отпадних вода

- Довршетак реконструкције ЦППОВ-а
- Реконструкција и продужетак примарног фекалног колектора у Горњем Милановцу

Регулација водотокова

- Ревитализација и реконструкција постојеће регулације Деспотовице
- Регулација водотокова у зони клизишта.

Термоенергетска инфраструктура

- Даља гасификација општине Горњи Милановац и то инфраструктурним гасоводним коридорима у правцима дуж државног пута првог реда ка Руднику, и дуж државног пута другог реда ка Такову и наставак прикључивања потрошача на дистрибутивну гасоводну мрежу
- Замена примарног горива у систему топлификације природним гасом
- Промовисање и интезивирање коришћења нових и обновљивих извора енергије

Електроенергетска инфраструктура

- изградња трафостанице 35/10kV на далеководу који повезује трафостаницу 110/35kV "Горњи Милановац" са трафостаницом 35/10kV "Рудник", правац ка Јарменовцима, снаге 8+8MVA
- изградњу нове трафостанице 110/10kV капацитета 20MVA на локацији на, или у близини садашње трафостанице 35/10kV Горњи Милановац 4"

Телекомуникациона инфраструктура

- Даља проширења и изградња нове мреже како би се за све кориснике обезбедиле квалитетне и савремене телекомуникационе услуге.

Комунални објекти

- Адекватно опремање и уређење гробаља
- Учешће у регионалном систему управљања комуналним отпадом – изградња регионалне депоније
- Успостављање рециклаже на свим нивоима
- Прикупљање отпада са сеоског подручја
- Санација сметлишта

5. Заштита животне средине, природних вредности, предела и биодиверзитета

- Израда и спровођење плана заштите и управљања квалитетом ваздуха, воде и земљишта,
- Дефинисање система мониторинга квалитета ваздуха, воде и земљишта на подручју општине,
- Израда и доношење ЛЕАП-а, односно програма заштите животне средине,
- Израда и спровођење плана заштите од буке по зонама и појасевима с различитим оптерећењем буком,
- Пошумљавање еродобилних и других земљишта најслабијег производног потенцијала и предузимању других мера заштите од ерозије на основу Плана за проглашење ерозионих подручја и редоследа приоритета,
- Израда и реализације пројекта санације клизишта на подручју општине,
- Санитација насеља са приоритетом у зони заштите изворишта водоснабдевања,
- Чишћење и рекултивација сметлишта,
- Партиципација у регионалном систему управљања отпадом,
- Израда регионалног и локалног плана управљања отпадом,
- Спровођење гасификације,
- Формирање заштитног зеленила дуж државних путева и других саобраћајница, и дуж зона и објеката који емитују загађење,

6. Заштита, презентација и контролисано коришћење културних добара

- Унапређење уређења и презентације споменика културе и њихово интегрисање у туристичку понуду општине.
- Спровођење категоризације и мера заштите за евидентирана непокретна културна добра и валоризовано грађевинско наслеђе.
- Утврђивање граница заштићене околине и зона са диференцираним режимима заштите, изградње и уређења простора за категорисана непокретна културна добра.
- Израда и спровођење програма археолошких истраживања целокупне територије општине и категоризације највреднијих и угрожених археолошких локалитета, као и локалитета који могу да се интегришу у туристички понуду општине.
- Спровођење комплетних мера техничке заштите са обновом категорисаних објеката културе према утврђеним и верификованим конзерваторским елаборатима и уклањање објеката који девастирају квалитет културног наслеђа и пејзажне/амбијенталне вредности њихове заштићене околине.

7. Заштита од елементарних непогода и других несрећа

- Доношење Плана заштите и спасавања у ванредним ситуацијама
- Регулација водотокова
- Спровођење антиерозионих мера и радова у сливовима.
- Израда катастра клизишта за целу територију општине.
- Урадити карту сеизмичке микрорејонизације за целу територију просторног плана.
- Доношење Плана заштите од пожара и редовно спровођење превентивних мера заштите од пожара

2.3.3. МЕРЕ ЗА ПОДСТИЦАЊЕ РАВНОМЕРНОГ РЕГИОНАЛНОГ РАЗВОЈА И КООПЕРАЦИЈЕ СА СУСЕДНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ

Повољан географски и саобраћајни положај омогућује интегрално повезивање како самих насеља на територији општине, тако и успостављање међуопштинских и међурегионалних функцијских односа и веза са суседним центрима у окружењу и шире, и активирање потенцијала општине. Јавни и приватни сектор и локалне акционе групе општине Горњи Милановац оствариваће континуалну сарадњу на јачању веза са суседним општинама и развоју регионалних веза у оквиру функционалног урбаног подручја (ФУП националног значаја), приоритетно у процесу припреме и реализације планова, програма и пројеката у домену:

- Модернизације, реконструкције и изградње саобраћајне инфраструктуре - државних путева и железничке пруге, као и општинских путева који повезују суседне општине.
- Развоја водопривредне инфраструктуре са општинама у сливу груже.
- Развоја и кооперације локалних акционих група за рурални развој са суседним општинама;
- Јачања привредних веза у оквиру функционалног подручја.
- Интензивирања функционалне и инфраструктурне везе
- Заједничко подржавање, развоја и унапређења инфраструктурних система
- Развоја комплементарних делатности, дефинисања компатибилних садржаја, ради заједничког наступања на тржишту
- Повезивања туристичких потенцијала и капацитета општина, повезивања туристичко рекреативних зона у циљу заједничке понуде; сарадња Туристичке организације са организацијама суседних општина, региона и Републике
- Успостављања социолошких, социјалних и културолошких веза
- Размене искустава у реализацији истих или сличних програма
- Успостављања економско финансијских односа у виду партнерских веза и заједничког улагања у иновацију и техничка достигнућа
- Формирања заједничког мониторинга за праћење коришћења и заштите животне средине
- Координације програма заштите, унапређења природне и животне средине, природних и културних вредности и специфичности територије као и формирања заједничких културних програма
- Координације и сарадње у области заштите од елементарних и других непогода

2.3.4. УЧЕСНИЦИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ

Кључни учесници у спровођењу Просторног плана су, у складу са својим надлежностима и делокругом рада:

- органи управљања општине Горњи Милановац и општинска управа,
- републички ресорни органи и фондови,
- републичка и општинска јавна предузећа,
- јавне установе и посебне организације;
- Привредна комора Србије
- регионалне и локалне пословне асоцијације,
- домаће и стране банке,
- заинтересовани пословни субјекти,
- цивилни сектор (невладине организације), и
- становништво општине Горњи Милановац.

Кључни учесници на републичком нивоу управљања су:

- министарства са одговарајућим управама, дирекцијама и агенцијама за послове пољопривреде, шумарства, водопривреде, рударства, саобраћаја, енергетике, телекомуникација, привредног и регионалног развоја, туризма, услуга, просвете, здравствене заштите, социјалне заштите, културе, спорта, изградње објеката и заштите животне средине;
- јавна предузећа надлежна за послове водопривреде, електропривреде, шумарства, државне путеве, железничке пруге и телекомуникације;
- заводи надлежни за заштиту природе и споменика културе, и
- други републички ресорни органи, организације, агенције и фондови.
- Кључни учесници на регионалном нивоу управљања су
- различите агенције, фондови и пословне асоцијације у Горњи Милановацу

Кључни учесници на локалном нивоу управљања су:

- органи општине Горњи Милановац и суседних општина,
- општинска јавна комунална предузећа, дирекције, агенције, фондови, јавне установе и месне заједнице с подручја општине Горњи Милановац.

Поред наведених учесника неопходно је анимирати и организовати учешће других актера у спровођењу овог просторног плана, у првом реду пословне (привредне) субјекте, пословне асоцијације, невладине организације, удружења грађана и становништво општине Горњи Милановац.

2.3.5. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ

Ефикасност спровођења Просторног плана условљена је обезбеђењем координације предвиђених активности и различитих актера/учесника. Полази се од искустава земаља ЕУ да се успешна координација може обезбедити применом мултисекторског приступа - комбинације мера и инструмената различитих политика према тематским областима и проблемима који се планом решавају, као и успостављањем институционално-организационих аранжмана и партнерства на различитим релацијама (јавни-приватни сектор, јавне-независне институције/организације, ниво управљања-јавност и др.).

Основне мере и инструменти различитих политика за имплементацију решења Просторног плана за период до 2015. године базирани су на постојећем систему управљања у Србији, а у одређеној мери се сугеришу мере и инструменти који ће у овом периоду бити дефинисани и примењивани током процеса приступања ЕУ.

Предприступни инструмент ЕУ (IPA – Instrument for Pre-accession Assistance) садржи пет основних компоненти:

1. подршка у транзиционом процесу и изградња институција;
2. регионална и прекогранична сарадња;
3. регионални развој;
4. развој људских ресурса; и
5. рурални развој,

где ће за сваку од наведених компоненти бити обезбеђени посебни фондови. Компоненте 1. и 2. намењене су земљама потенцијалним кандидатима, док су компоненте од 1. до 5. намењене земљама кандидатима. Земљама потенцијалним кандидатима за чланство у ЕУ биће омогућено коришћење средстава из фондова прве две компоненте, уз отворену могућност да се из тих средстава финансирају и програми/пројекти из преостале три компоненте.

Један од задатака у ефикасној употреби фондова ЕУ и Републике Србије јесте успешно програмирање и предлагање пројеката за финансирање из средстава ЕУ, Националног инвестиционог плана и републичких фондова, међу којима су и пројекти номиновани у поглављу II 2.3.2. (Приоритетна планска решења и пројекти).

Полазећи од претходних ставова, мере и инструменти за имплементацију Просторног плана су отворени за усклађивање са променама система управљања и планирања у Србији у току спровођења овог плана.

Ради спровођења Просторног плана, Скупштина општине Горњи Милановац покренуће, преко својих представника код надлежних републичких органа, измене и иновацију одговарајућих прописа, норми и активности у вези са мерама и инструментима политика.

Мере и инструменти опште економске политике

Значајним се сматра установљавање мера и инструмената опште економске политике, и то повољних дугорочних кредита и пореских подстицаја за:

- приватан сектор и власнике непокретности, за улагања у спровођење мера заштите и програме комплексног уређења пољопривредно-шумског простора у складу са смерницама руралне рејонизације, програме антиерозионе заштите земљишта, програме прикупљања и пречишћавања отпадних вода, санитарно безбедног прикупљања, прераде и депоновања комуналног отпада, коришћења нових и обновљивих извора енергије, као и у спровођење мера заштите животне средине и природних ресурса, заштите и презентације природних и непокретних културних добара;

- развојно одређене пољопривредне произвођаче, уз посебне додатне стимулације за младе пољопривреднике који преузимају напуштена и старачка газдинства, улажу у изградњу објеката и/или оснивање малих и микро предузећа за откуп и прераду локалних пољопривредних производа, откуп и примарну прераду шумских плодова, лековитог и ароматичног биља, ветеринарских амбуланти, станица и апотека, објеката саветодавне пољопривредне службе, сервиса за пољопривредну механизацију и других техничких сервиса; као и за пољопривредне произвођаче који уводе методе органске производње и сл.;
- изградњу и модернизацију садржаја туристичке понуде и опреме (улагања у прибављање и уређење грађевинског земљишта, комунално опремање, изградњу и реконструкцију објеката сеоских домаћинстава за туристички смештај, изградњу туристичке опреме и др.);
- организацију и пружање услуга јавних служби у приватном сектору.

Мере и инструменти других политика

Основне мере и инструменти *политике заштите и коришћења пољопривредног земљишта и развоја пољопривреде* јесу:

- коришћење бесповратних средстава буџетске подршке Републике за реализацију пројеката руралног развоја од стране регистрованих пољопривредних газдинстава за укрупњавање и консолидацију земљишних поседа, шумњавање и затрављивање ерозијом угрожених подручја, промовисање и заштиту локалних производа, развој органске производње, као и од стране локалних заједница и локалних акционих група/удружења грађана за побољшање општих услова живота на селу, кроз припрему и спровођење пројеката интегралног руралног развоја и друге модалитете подршке одрживом развоју пољопривреде и села.
- обезбеђење услова да се преко банкарског система користе повољни краткорочни и дугорочни кредити за инвестирање у :
- програме уређења пољопривредно-шумског земљишта на подручју зона заштите изворишта водоснабдевања и других посебно вредних/осетљивих екосистема;
- програме развоја органске производње, посебно за подручја заштићених природних добара, изворишта водоснабдевања и резервисане туристичке просторе.
- обезбеђење пореских стимулација - смањење пореза на пренос апсолутних права коришћења непокретности при куповини пољопривредног земљишта и напуштених стамбених и економских објеката у селима, смањење/ослобађање од пореза на закуп пољопривредног земљишта и сл; као и дестимулације - временски прогресивно повећање пореза власницима који не обрађују, односно не користе пољопривредно земљиште у складу са законом и решењима овог просторног плана.

Основне мере и инструменти *политике заштите и коришћења шума, развоја шумарства и ловства* јесу:

- удруживање средстава јавних предузећа и јавних прихода општине Горњи Милановац у области шумарства и водопривреде с приватним сектором за финансирање;
- унапређења стања постојећих шума, повећање степена шумовитости и реализацију биолошких антиерозионих радова - Јавно предузеће за газдовање шумама „Србијашуме” и приватни шумовласници у општини;
- пошумљавања и одржавања шума заштитног карактера у сливу изворишта водоснабдевања - Републичка дирекција за воде при Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде, Јавно водопривредно предузеће „Србијаводе”, општинска управа и приватни шумовласници у општини;
- заштите и очувања природних добара и биодиверзитета - министарство и фонд за заштиту животне средине, стараоци природних добара, власници непокретности и невладине организације;
- рекреативног опремања и одржавања шуме у функционално оптималнијем стању - Министарство економије и регионалног развоја, општинска управа и заинтересовани пословни субјекти/инвеститори туристичко-рекреативне инфраструктуре.
- обезбеђење средстава корисника ловишта за улагања у заштиту, производњу и узгој дивљачи.

Основне мере и инструменти *политике заштите и коришћења вода и развоја водопривреде* јесу:

- свођење губитака у мрежи на мање од 20%, односно оптимално до 15% и успостављање поузданог мерног система (са водомерима који региструју потрошњу сваког корисника) и мониторинг система (са мерењем протока у свим гранама система, регистровањем водних биланса регистроване и нерегистроване потрошње и контролом свих кључних тачака у мрежи), ради обезбеђења потпуне хидрауличке осмотривости система.
- усклађивање продајне цене воде са стварним трошковима просте репродукције система, трошковима заштите изворишта и покрићем дела трошкова проширене репродукције (око 30%) за даљи развој система; напореда са доношењем и применом пакета мера за рационализацију потрошње воде и заштиту вода од загађивања - успостављањем реалне висине накнада за коришћење воде и упуштање употребљене воде и др., у складу са законом и Стратегијом дугорочног развоја водопривреде Републике Србије.
- обезбеђење средстава јавних прихода Републике Србије и општине Горњи Милановац у области водопривреде и заштите животне средине и бесповратних републичких средстава за рурални развој, као и конкурисање за коришћење средстава предприступног инструмента ЕУ и донација за финансирање заштите изворишта воде, развој локалних водовода и канализационе мреже, пречишћавање отпадних вода општинског центра и санитацију насеља на руралном подручју.

Основне мере и инструменти *политике развоја и размештаја индустрије и МСП* јесу:

- развој локалног финансијског и банкарског система и интензивније коришћење текућих подстицајних мера за развој приватног предузетништва.
- предузимање низа подстицајних мера на општинском нивоу у поспешивању развоја приватног предузетништва (пореске олакшице, обезбеђивање локација, стимулативне мере комуналне политике и политике цена грађевинског земљишта, организовање обуке и курсева за заинтересоване предузетнике и друге мере).
- обезбеђење услова за привлачење инвестиција/извора финансирања (домаћих и страних) - банкарских кредита, финансијских зајмова, стратешких партнера и инвеститора (уз повољну локалну регулативу); стварање активне, стабилне и сигурне климе за инвестиције и налажење стратешких партнера за реструктурирање великих система.
- прилагођавање органа управљања општине, уз подршку регионалне привредне коморе у Крагујевцу, улози централног планера/координатора и контролора економског развоја, доносиоца главних стратегија, политика и регулација, затим јавних предузећа улози јавних сервиса за развој привреде, уз смањење управног апарата и ефикасније администрирање.
- обезбеђење координације, мониторинга и управљања привредним развојем на општинском и регионалном нивоу кроз оснивање и сарадњу општинских и регионалних канцеларија/развијних институција; подршка samozapošњавању и развоју МСП, развој сарадње јавног и приватног сектора; контактирање потенцијалних финансијера (државни фондови и агенције, локални привредници и предузетници и инострани стратешки партнери за финансирање атрактивних пројеката од интереса за локалне заједнице и суседне општине); организација израде потребне планске и техничке документације и истраживања, програма, пројекција и бизнис планова који ће конкурисати за средства различитих фондова, као што су НИП, СИЕПА, укључујући и средства предприступног инструмента ИПА Европске уније и европских институција (Европска банка за обнову и развој - ЕБРД, Европска агенција за реконструкцију - ЕАР, и др); ефикасно руковођење буџетом локалне заједнице, локалним економским развојем, инвестицијама у развојне пројекте, интересним повезивањем локалних заједница на регионалном и националном нивоу.

Основне мере и инструменти *политике развоја туризма* јесу:

- обезбеђење средстава из буџета Републике Србије преко Министарства економије и регионалног развоја, агенција и фондова (за развој туризма, за развој и др), јавних прихода општине у области туризма и приватног сектора, уз конкурисање општине за коришћење средстава предприступног инструмента ИПА Европске уније (у оквиру компоненте 3 и 5), за припрему и спровођење програма развоја туризма и комплементарних делатности, изградње туристичке инфраструктуре и уређења простора.
- интензивнији развој маркетиншких активности за организацију туристичке понуде и презентацију свих туристичких активности и садржаја, а нарочито тематских итинерера намењеним различитим циљним групама туриста - рурални и еко туризам, путеви културе, спортско-рекреативни, ловни и други садржаји и активности у простору општине и суседних општина.
- обезбеђење средстава из буџета Републике Србије преко Министарства економије и регионалног развоја и фондова (за развој туризма, заштиту животне средине и др) и из јавних прихода општине, приватног сектора и невладиних организација за реализацију програма едукације локалног становништва и њиховог укључивања у туристичку понуду домаћинског туризма и друге туристичке програме на простору локалне заједнице.

Основне мере и инструменти *политика развоја линијских и комуналних инфраструктурних система* јесу:

- удруживање средстава за развој државних путева из буџета Републике Србије, средстава Јавног предузећа „Путеви Србије” и кредитних средстава међународних асоцијација и Европске банке за реконструкцију и развој.
- обезбеђење средстава из јавних прихода општине, уз партиципацију Јавног предузећа „Путеви Србије” за реконструкцију планираних општинских путева.
- обезбеђење средстава из буџета Републике Србије преко министарства надлежног за енергетику и средстава Јавног предузећа „Електропривреда Србије” у реконструкцију постојеће и изградњу планиране дистрибутивне мреже и електроенергетских објеката на подручју општине.
- обезбеђење средстава из буџета Републике Србије преко министарства надлежних за енергетику и рударство и животну средину, средстава агенција (за енергетску ефикасност), фондова (за заштиту животне средине) и средстава приватног сектора за истраживање и комерцијално коришћење локалних, обновљивих и нових извора енергије, као аутономних система за задовољавање одређених локалних енергетских потреба (у домаћинствима, пољопривреди и комерцијалним делатностима), као и подстицајних и кредитних средстава за улагања у енергетски штедљивију изградњу и коришћење објеката и нове енергетски ефикасније и еколошки прихватљивије технологије.
- обезбеђење средстава Јавног предузећа „Србијагас”, у складу са законом, Стратегијом развоја енергетике Републике Србије до 2015. године и Националним акционим планом гасификације, за развој система снабдевања општине природним гасом.
- обезбеђење средстава телекомуникационих оператера с лиценцом, као и Јавног предузећа „Пошта Србије” за реализацију планираних активности на телекомуникацијама и поштанском саобраћају, уз обезбеђење партиципације средстава јавних прихода општине из буџета Републике Србије преко министарства надлежног за телекомуникације и других извора за реализацију руралног радиотелефонског система и месних (приступних) мрежа за ретко настањене делове подручја општине.
- обезбеђење средстава јавних прихода општине и приватног сектора, уз конкурисање за коришћење средстава предприступног инструмента ИПА Европске уније (у оквиру компоненте 5) и донација за развој локалне инфраструктуре (општинских путева, водовода, канализације и/или руралне санитације насеља - санитарно безбедног третмана отпадних вода, санитацију сеоских сметлишта, руралног радиотелефонског система и месних мрежа и објеката заједничке комуналне потрошње).
- обезбеђење средстава из буџета Републике Србије преко надлежних министарстава, агенција (за заштиту животне средине и др) и фондова (за заштиту животне средине), јавних прихода општине и приватног сектора, уз конкурисање општине за коришћење средстава предприступног инструмента ИПА Европске уније (у оквиру компоненте 3), Европске банке за обнову и развој-ЕБРД, Светске банке за инвестиционе програме и других кредитних и средстава из донација, за израду и реализацију плана управљања и развој система управљања комуналним отпадом и прикључивање општине у регионални систем управљања отпадом.
- обезбеђење средстава из буџета Републике Србије преко министарстава надлежних за енергетику и животну средину, агенција (за енергетску ефикасност) и фондова (за заштиту животне средине) и из јавних прихода општине за реализацију програма информисања и едукације становништва о могућностима и ефектима штедње и рационалне потрошње и супституције енергије, руралне санитације насеља и управљања отпадом (селекције, санитарно безбедног одлагања и рециклаже отпада).

Основне мере и инструменти политика *политике заштите животне средине, природних и непокретних културних добара* јесу:

- оснивање општинског фонда за заштиту животне средине.
- обезбеђење средстава из буџета Републике Србије преко Министарства надлежног за животну средину и просторно планирања и Фонда за заштиту животне средине и из јавних прихода општине Горњи Милановац за реализацију предвиђених програма заштите животне средине, информисања и едукације становништва о могућностима и ефектима унапређења квалитета животне средине и за узимање активног учешћа у процесу доношења одлука од значаја за животну средину, нарочито у одлучивању о стратешкој процени утицаја планова и процени утицаја пројеката на животну средину.
- обезбеђење средстава из буџета Републике Србије преко министарстава надлежних за животну средину и културу, јавних прихода општине Горњи Милановац, средстава приватног сектора и донација за спровођење заштите природних и непокретних културних добара.

Основне мере и инструменти *политике заштите, резервисања и уређења простора* јесу:

- прибављање земљишта за планиране трасе и објекте линијских и комуналних инфраструктурних система, инициране зоне изградње, туристичку инфраструктуру и локалитете за смештај индустрије и МСП куповином и експропријацијом земљишта у јавну/државну својину и/или укључивањем приватног сектора (власника земљишта, девелопера, предузетника и сл) применом различитих модалитета јавно-приватног партнерства.
- целовита трансформација система управљања грађевинским земљиштем - од утврђивања грађевинског земљишта за јавне и остале намене, преиспитивања и диференцијације постојећих накнада за коришћење грађевинског земљишта у односу на стварне погодности коришћења локација и накнада за уређивање грађевинског земљишта у односу на подстицање или ограничавање појединих намена и активности и изградње простора, као и одговарајуће пореске олакшице и субвенције за финансирање саобраћајне и комуналне инфраструктуре. У склопу трансформације система управљања изграђеним, тј. грађевинским земљиштем утврђиваће се и примењивати дестимулативне (повећавања) или стимулативне (умањења) мере наплате разних такса (нпр. локалних комуналних такси и др.) и висине накнаде за коришћење грађевинског земљишта за власнике непокретности у зависности од тога да ли граде и уређују изграђено земљиште у складу или са одступањима од правила утврђених овим просторним планом и одговарајућим урбанистичким планом.
- припрема и постепено увођење система компензација и нагодби с власницима земљишта и титуларима својине над земљиштем за настале штете, ускраћивање и умањење добити, као и компензационих програма (за развој пољопривреде и села, локалних инфраструктурних система, јавних служби, туризма и др) за ограничења у развоју локалних заједница на подручју Просторног плана насталих услед спровођења режима и мера заштите изворишта водоснабдевања, природних и непокретних културних добара.

III ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Општинска управа Горњи Милановац ће пратити примену Просторног плана и подносити Скупштини општине извештај о спровођењу Просторног плана, посебно прве етапе имплементације плана. Саставни део тог извештаја је оцена спровођења Просторног плана, с евентуалним предлогом допуне и измене плана. На основу извештаја из претходног става, Скупштина општине Горњи Милановац ће утврђивати потребу да се приступи допуни и измени Просторног плана.